

מאמרי הפרשה

מבית

אוסף קולות

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

תוכן העניינים (מהווה גם קישורים למאמרים):

ד אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

ו אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

ט אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

יג אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנחות', לייקווד

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש
 בישיבת תפארת ישראל, בני ברק. טז

כב הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר

כד השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר
 שמואל' וש"ס. כז

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב
 כט

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'ועין יוסף', שלחן מלכים וש"ס
 לא

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת
 לידיד' (טורונטו - קנדה). לג

מי הדעת / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית. לו

מנחת שמואל / הרב שמואל קליין. לט

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך",
 מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד. מ

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית. מט

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות',
 מודיעין עילית. נז

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס 'יאמר ישראל (רחובות)'. נט

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש
 רוזובסקי זצ"ל. סא

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס. סג

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי. סה

פרפראות גימטריא / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת. סח

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער..... סט

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה..... עג

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה..... עח

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד..... פ

תובנות / הרב נחמן דרקסלר..... פג

חינוך..... פה

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי..... פה

חידות..... פז

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'..... פז

חידה / הרב יצחק קלונימוס פריד, קריית גת..... פט

אספקלריא לדף היומי..... צא

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת..... צא

סיפור..... צו

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק..... צו

סיפור / מתוך המדור 'מעדני מלך' באספקלריא הנוכחי..... קו

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו!

"וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעֵלְהוּ לֹא יָבֹל, וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ". הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיל את תלמיד חכם "כעץ", ונמשיך בע"ה.

*

יש שפירשו, שהכוונה שהאיש המדובר [אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם ולילה] **מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו**. זאת כדרך שפירש רש"י (במדבר יג, כ) את הכתוב "היש בה עץ": **"אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו"**.

מהרי"ץ דושינסקיא גאב"ד ירושלים עיה"ק כותב פירוש זה בספרו על תהלים 'תהלות מהרי"ץ', ושם תורף דבריו, שלמרות שכה רבה זכותו, אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומז ב"על פלגי מים"².

לעומת זאת, **מהר"ש אמסלם אבד"ק מידלת** כותב פירוש זה בספרו 'בני שלמה' באופן אחר: במה זכה להיות כ"עץ", שזכותו תגן על דורו כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב תחתיו, כי תמיד עוסק בתורה שנמשלה למים.

*

חשוב לציין, שלמעשה כבר נכלל פירוש זה בדברי חז"ל (**תרגום, ותקוני זהר תקון יג, דף כז ע"ב**), שאמרו ש"עץ" הנזכר כאן הכוונה ל"עץ החיים", ונכללת בזה משמעות שהתלמיד חכם הוא כמו עץ שמגן על דורו.

*

המשלת התורה הקדושה ל'עץ' מסוים

בעוסקנו בפסוקים **"כי אם בתורת ה' חפצו ... והיה כעץ שתול"**, נציין כי מצאנו במדרשי חז"ל בכמה וכמה מקומות שממשילים את התורה ואת תלמידי החכמים לעץ.

לעת עתה נמנה בע"ה כדוגמא בעלמא, כמה מקומות בהם המשילו חז"ל את התורה לעץ מסוים, ותן לחכם ויחכם עוד.

לזית ושמנו:

שתחילתו - קודם כתישת הזית - מר, וסופו מתוק (דברים רבה, פרשת כי תבוא ז, ג).

¹ שם תורף דבריו שלמרות שכה רבה זכותו אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומז ב"על פלגי מים", וראה הערה בנוגע לרמז מ"על פלגי".
² ענין העונה נרמז בפסוק 'על פלגי מים' מכמה פנים, ולכשנעסוק בפסוק זה נביא מהם בע"ה.

³ ראה זוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א): לא תשחית את עצה - זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים, אילן שנותן פירות. [ב'מתוק מדבש' מביא ביאור: שהוא העיקר בעיר]. ובהמשך שם, על "לא תשחית את עצה": שהתלמיד חכם נותן עצות לבני העיר איך להנצל מן הדין ומלמד אותם את הדרך ילכו בה, ולחזור בתשובה, ומכין להם כלי זיין נגד השונא - שמלמד אותם את דרכי התשובה. ובהמשך: **"אותם שמשתדלים בתורה הם עצים גדולים בעולם הזה"**.

שמביא חיים לעולם (דברים רבה שם).

שמביא אורה לעולם (דברים רבה שם, עיין ברכות נו, א [וראה תקוני זהר תקון ל, דף עה, א]).

שאינן השמן יוצא אלא על ידי כתישה, כך דברי תורה מתקיימים בצער (מדרש אגדה בובר תצוה כ, ועיין תנחומא כי תבוא ג "ומה השמן הזה נכתש וכל מה שנכתש הוא משובח, כך התורה ככל האדם מתייגע בה כך היא נעשית משובחת עבור הלומד [עיי"ש הלשון, וגיי" עץ יוסף "מייגע"]).

שאינו מטפף כשמתמלא הכוס ממנו, כך דברי תורה אין מטפפים בדברי ליצנות (שהש"ר פרשה א פסוק ג, אות ב).

שאם נופלת טיפת מים לתוך כוס מלאה שמן יוצאת כנגדה טיפה של שמן, וכן להפך, כך בלב האדם התורה מול הליצנות (שהש"ר שם)

לתאנה:

שנלקט מעט מעט (עיין במדבר רבה, פרשת נשא יב, ט)

שאינן בה פסולת (ילקוט יהושע ב בשם מדרש ילמדנו)

ראה דימוי נוסף במסכת ברכות (דף נו ע"ב).

לפרדס רימונים:

(עיי שמות רבה, פרשת תרומה לג, א).

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

פרשת מטות

כלי הקודש

וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְף לַמָּטָה שָׁנִים עֶשֶׂר אֶלְף חֲלוּצֵי צָבָא וּגְוֵי וְכֹלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֵצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ (לא הו')

וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת הַזָּהָב מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלֵפִים וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל אֱהֱל מוֹעֵד זָכָרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי ה' (שם נד)

מי הם 'כלי הקודש'

עניינם של 'כלי הקודש' שיצאו למלחמת מדין, ביאר רש"י 'וכלי הקודש, זה הארון והציץ, שהיה בלעם עמהם והפריח מלכי מדין בכשפים, והוא עצמו פורח עמהם, הראה להם את הציץ שהשם חקוק בו, והם נופלים'. והביא הרא"ם שמקורו ממה ששינו בספרי, שבארון נאמר 'ולא יבא לראות כבלע את הקדש', ובציץ נאמר 'קדש לה', הרי ששני כלים אלו נקראו 'כלי הקודש' כי נאמר בהם 'קודש', ויש להתבונן בצד השווה לשני כלים אלו, ושייכותם לתכסיסי מלחמה.

אכן במדרשים בפרשה זו (במדב"ר כב ד, תנחומא ג) אמרו, 'וכלי הקדש זה הארון שנאמר כי עבודת הקדש וגו', רבי יוחנן אמר אלו בגדי כהונה שהם אורים ותומים כמו שנאמר ובגדי הקדש אשר לאהרן'. ובחידושי הגר"ח (יומא עג). הקשה, שהרי מצינו (יומא שם) שבעת ששאלו באורים ותומים היה השואל עומד ופניו כלפי שכינה, והרמב"ם (כלה"מ פ"י הי"א) כתב שהיה עומד ופניו כלפי הארון, והיינו שנקט ש'כלפי שכינה' היינו כלפי הארון. ולכאורה תמוה, אם כן איך היו נשאלין בחוץ בשעת מלחמה, והרי נחלקו תנאים (ראה סוטה מב: תוד"ה מפני) אם היו שני ארונות, ואחד מהם יוצא למלחמה, או שהיה רק ארון אחד, ולא היה יוצא, ואם לא היה הארון יוצא איך נשאלין באורים ותומים שלא בפניו. והוכיח מכך הגר"ח שהציץ שחקוק עליו שם המפורש היה משמש במקום הארון".

הנה כי הצד השווה בין הארון לציץ הוא בהיותם בית קיבול לשם השי"ת, אלא שעל הארון נאמר (יהושע ג יא) 'הנה ארון הברית אדון כל הארץ', כי שם אדניי נקרא היכל, לפי ששוכן בו שם הוי"ה, והיא המלכות, ואילו הציץ הוא הממשיך אליו את האור העליון, כי במצח גנוז הרצון והבחירה הראשונה, ושם נתון הציץ להסתכל בעין השכל, והארון הוא נז"ר הקודש, ובו גנוז הציץ והסתכלות ברצונו ית', על ידי התורה הנתונה בו, ובה 'השם וכל שמותיו וכנויו מונחים בארון', כי כולם שמות וכנויים לרצונו והשגחתו ית'.

^ד אמנם בספרי לפנינו הוזכר רק הארון, וכן מוכח מקרא שהביא 'ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ולא ימותו', ששייך רק בארון. ואילו במדרשים (במדב"ר בלק כ, תנחומא שם יד) דרשו 'כלי הקודש' רק על הציץ, ובהרבה מקומות (במדב"ר ג לא, ד טו, יח ג, מלכים א' ח ד, דה"י ב' ה ה) אמר הכתוב 'הארון וכלי הקודש', ומשמע שהארון אינו בכלל 'כלי הקודש', אלא שבמקראות אלו הכוונה לשאר כלי המשכן, כמנורה ושלחן.

^ה והוסיף, שזו גופא המחלוקת במדרש, אם 'כלי הקדש' זה הארון או בגדי כהונה, כי נחלקו אם ארון אחד היה או שני ארונות, ו'בגדי כהונה' זה הציץ, ומה שאמרו שהשואל עומד כלפי שכינה, היינו כלפי הציץ המשמש במקום ארון, ששם המפורש נתון בתוכו. והביא שכן מבואר בירושלמי (סוטה פ"ח ה"ג) בפירוש הכתוב במלחמת שאלו בעמלק (שמואל א' יד יח) 'הגישה ארון האלקים', שאם שני ארונות היו, הכוונה לארון ממש, ואם היה רק ארון אחד, הכוונה לציץ.

^י ענין הציץ התבאר בהרחבה באדיר במרום (ההוא מצחא), שהוא יסוד אבא המאיר במצח ז"א, ובאוצרות רמח"ל (שמות לט) ביאר שהציץ הוא באבא, ולכך נקרא קודש, ולפי שאבא מתחבר לעולם באימא, לכך היה של זהב, לרמוז התחברות אימא באבא. וזהו 'ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם' מצד אימא שהיא החותם, 'קדש לה' מצד אבא, וראה פע"ח (ציצית ג) שלכך כתוב בציץ 'קודש לה', כי היסוד נקרא לעולם קודש, ונקט שהמצח הוא יסוד אמא, והגר"א חבר (בית עולמים קכט). ביאר איך שני היסודות כלולים בו, ואכ"מ.
^ז על פי ב"ב (יד:): וכתבי הגרמ"מ משקלוב (זהר קצו).

כלי יצה"ר לכלי שרת

והנה הרמב"ן ביאר את הכתוב (לא נד) 'ויביאו אותו אל אהל מועד זכרון לבני ישראל, שעשו מהם כלי שרת ומסרום לצבור, ובכך היו לזכרון לכל בני ישראל, שיעשו בהם עבודת ה' לדורות', והזכרון בדבר קיים הוא. וצריך טעם למה זהב זה שניטל מבנות מדין נתעלה לשמש ככלי שרת, ומה עניינו אל הזכרון.

ואמנם גם הכיור היה בכלל כלי שרת, ונעשה ממראות הצובאות, וכתב רש"י (שמות לח ח) שהיה מואס משה בהן מפני שעשויים ליצר הרע, א"ל הקב"ה, קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל". והעיר הרמב"ן שם, למה מאס בהם משה, והרי במלאכת המשכן קבלו תכשיטין מהנשים, שנאמר (שם לה כב) 'ויבאו האנשים על הנשים', והביאו חח ונזם וטבעת וכומז, והכומז הוא נמאס ביותר (שבת סד.). וכתב לחלק ששם נתערבה כל הנדבה, אבל שיעשו כלי מיוחד מתכשיט העשוי ליצר הרע לא היה משה בוחר בכך, עד שנאמר לו כן מפי הגבורה. ולדבריו צריך טעם למה במלחמת מדין קיבל משה את הזהב, אף שלא התערב בזהב של היתר'.

מלחמת מדין על הכלים

פתח דבר נמצא בדברי הגר"א (אד"א בלק כג כג) 'ודם חללים ישתה. הוא מלחמת מדין שהרגו על חלליהם. שמלחמת סיחון ועוג היה העיקר על הארץ ועל השלל, וכאן היה העיקר לנקום בדומם, כמו שנאמר (לא ב) לתת נקמת ה' במדין', ומבואר שמלחמת מדין היתה על הכלים, ואכן רק בה מצינו חלוקת שלל, ומכס לה', וכל ענייני הכלים, טהרתם גיעולם והקדשתם.

ואמנם כבר הקשו הראשונים למה נאמרה לישראל פרשת גיעולי כלים [כל אשר יבא באש תעבירו באש] אחר מלחמת סיחון ועוג, דוקא אחר מלחמת מדין, והרי גם במלחמת סיחון ועוג בזזו ושללו כלים, ולמה לא נצטוו אז על הכשר גיעולי הנכרים. וכתב הרמב"ן (לא כד) שסיחון ועוג מלכי האמורי הם וארצם מנחלת ישראל היא, והותר להם כל שללם אפילו קדלי דחזירי (חולין יז.), אבל מדין לא היה משלהם ולא לקחו את ארצם, רק לנקום נקמתם הרגו אותם ולקחו שללם ולכך נהג האיסור בכליהם. וכוונתו שההיתר נאמר רק במלחמת כיבוש, אך מלחמת מדין לא היתה לכיבוש, אלא מעשה נקמה, ובו לא הותרו איסורים.

וטעם החילוק יבואר על פי מה שאמרו (סוטה מג.) מפני מה הלך פינחס [ללחום במדין] ולא הלך אלעזר. שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו, שנאמר (בראשית לו לו) והמדנים מכרו אותו. וכתב מהר"ל (גור אריה לא ו) שאין הכוונה לומר שפינחס זכר מה שעשו מדין ליוסף, כי גם אהבתם גם שנאתם כבר אבדה, ואין זכר להם. אלא פירושו, שראה משה שמכירת יוסף על ידי מדינים, וזאת לפי שיוסף הוא היפך למדין, שהוא גדור מאוד בערוה, ומדינים הפקירו נשותיהן ובנותיהן לזנות (לעיל כה יח), ולכך פנחס, שהוא מזרעו של יוסף, הוא ראוי למלחמה במדינים.

אמור מעתה, שמהותה של מלחמה זו היה להעמיד את כלי הקיבול לתכליתם, והיא הנקמה במדין שרצו להמשיך את יסוד יוסף אל טומאת מצרים, וכנגדם באה מלחמת מדין, שהיא השלב האחרון להביא את ישראל אל ארץ הקודש, ובכניסתם לצרף יסוד ומלכות.

קידוש הכלים לפנימיות

^ח ודקדק כל מלשון הכתוב שאילו נדבו את הכלים לבדק הבית, היה ראוי לומר 'זכרון להם לפני ה'', דהיינו עבור אנשי הצבא שנדבום, וממה שנאמר 'זכרון לבני ישראל' משמע שהכוונה לכלול את כל העם.

^ט המגן אברהם (קמז סק"ה) הקשה, שהרי קיי"ל שכלים שנעשו מתחלתו להדיוט אין עושין אותן לגבוה, ואיך עשו את מראות הצובאות לגבוה. וכתב שהאיסור הוא דוקא להשתמש בהם כמות שהם, אבל אם שינה צורתן ועשה מהן כלי אחר מותר. ובאליה רבה הקשה למה לא הוכיח מנדבת 'חח ונזם וכומז', ובמחצית השקל כתב שאין זו ראייה, שהרי התכשיטים שנתנו לנדבת המשכן הותכו, וודאי פנים חדשות באו לכאן, ולכן הביא המג"א ראייה ממראות הצובאות שלא נשתנו אלא מאותן מראות נעשה כיור, והיתרו רק משום שהוא כלי אחר.

^י וראה רבנו בחיי שהביאו את הכלים עצמם להשתמש בהם לכלי שרת. אולם אף אם נאמר שהתיכו את הזהב, ועשו ממנו כלי שרת, הלא המחצית השקל נקט שגם בנדבת המשכן מדובר בהותכו, ומכל מקום הצריך הרמב"ן ביטול ברוב. וראה חתם סופר (או"מ מב) שלדעת הרמב"ן אין היתוך נחשב שינוי לגבי שימוש להקדש, ולכן צריך ביטול.

זה הוא הענין שמלחמה זו נעשית ביכלי הקודש^א, כי עניינה של המלחמה היא על יעוד הכלים, להעמיד את פנימיותם לקבל את הקודש, ולכן כל תיקוני הכלים נקבעו במלחמה זו דיקא.

ועל כך אמרו בשובם מהמלחמה 'ולא נפקד ממנו איש', והתבאר (שבת סד). שאמר להן משה אם כן למה תבקשו כפרה, אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו. לאמור שלא חטא מהם אחד במעשה, ולא הוצרכו תיקון אלא לפנימיות, אך הכלים היו בתכלית השלימות.

ומטעם זה במלחמת מדין קיבל משה את כלי הזהב, אף שלא התערב בזהב של היתר, כי רק כלי שניתן או נלקח מבעליו, נשאר בו צד המיאוס כאשר נעשה מתחילתו ליצר הרע, ואף עצם שימושו להדיוט פוסלתו לגבוה, אך נטילת הכלים במלחמה זו לא היה לנטילת רכוש דרך כיבוש, אלא אדרבא עניינה הוא נקמה, שמהותה הוא להפך את מטרת הכלים, לקבלת אור הקדושה, והיפוך זה הוא המעלם להיות כלי שרת, 'לזכרון'.

ולכך היתה כוונת הרמב"ן בתוספת לשונו 'והזכרון בדבר קיים הוא', כי הנה הזכרון הוא השפע הנמצא במלכות, בה כלולים פקדון וזכרון, והיחס ביניהם הוא, שהפקדון מופקד עד שיצא, ואילו הזכרון עומד זכרו תמיד, ואף כאשר מתגלה, הרי רישומו נשאר קיים וזכור תמיד, וזהו האמור (זהר ח"ב ר). שהזכרון הוא ב'אל חי', והרחיב בזה השערי אורה במדת היסוד (ש"ב)^א. ולכך הזהב הניטל מבנות מדין, והתעלה לשמש ככלי שרת, הועמד לשמש 'לזכרון', כי נהפך להיות כלי קודש המקבלים את הפנימיות^ב.

ובזה יתבארו דברי מהרח"ו בעץ הדעת טוב, שהתורה העידה 'זכרון לבני ישראל', לאמור שלא חטאו ישראל במלחמת מדין, כי אילו ח"ו חטאו במעשה היה הקרבן הזה מזכרת עון כמנחת סוטה, ולהאמור הרי אף שבאו לידי הרהור, הרי העמדת הכלי לזכרון מורה על שלימות הכלי.

לתגובות : h0527690963@gmail.com

^א והיינו כי היסוד אף בעת הגלות, כאשר ניטל ממקום פקדונו במלכות, עדיין הוא עומד לזכרון תמיד, ואין יניקה ממנו לחיצוניים, כי כל חיבורו הוא רק אל המלכות התואמת לו ונתקנת ממנו, ולכך אף בעת שהמלכות מתקטנת עד היותה כנקודה קטנה, ואין הארון יוצא להלחם, לעולם הציץ יוצא, כי עטרת היסוד היא כתר דנוק', ולכן הוא דבוק עמה תמיד. וראה הקדמת משכני עליון, שאף כאשר אין זיווג החיבור מתקיים לעולם.

^ב והנה החתם סופר (שבת קמז): ויערות דבש (ח"א דרוש טז) הביאו בשם הר"ש מאסטרופולי שהשר של שכחה נקרא 'ריב' [וראה בעה"ט דברים כה א], ובזה יובן למה דוקא הלכות גיעולי כלים נשמטו ממשה, כי כאמור על כך היתה המלחמה עם מדין, ולא נתקנו עד שהתקדשו להיות 'לזכרון', אך כל עוד היה קיום לכח מדין שהוא 'ריב', נגרמה שכחה למשה שהיה לו חיוב כלפיהם, כמבואר במדרש (במדב"ר כב ג) 'אמר הקב"ה למשה נקם אתה בעצמך והוא משלח את אחרים, אלא מפני שנתגדל בארץ מדין אמר אינו בדין שאני מצר למי שעשה בי טובה'.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

הטעם ש'נדרי' מוגדר בלשון "הפלאה" (ע"פ המקרא "איש כי יפליא"), בעקבות לימוד מסכת 'נדרי' בס"ד בישיבה"ק!

"איש כי יפלא נדר בערף" (ויקרא כז, ב)

א] פרשת השבוע פרשת מטות עוסק בפרשת "נדרי", והרמב"ם הקדיש כרך בשם "הפלאה" לכל ההלכות של שבועות נדרים וכדומה, וכפי שכותב בעצמו בהקדמה: "ספר שישי, אכלול בו מצוות שיתחייב בהם מי שאסר עצמו בדברים, כגון שבועות ונדריים. וקראתי שם ספר זה ספר הפלאה".

והלשון "הפלאה" מיוסד על לשון המקראות בפרשת בחוקותי (ויקרא כז, ב) ובפרשת נשא (במדבר ו, ב) אשר עוסקים בפרשיות של ערכין ונזיר, ושם נאמר "איש כי יפליא".

והנה האבן עזרא (בפר' נשא) מבאר שהטעם מדוע נדרים מוגדרים בלשון "פלא", הוא: "כי רוב העולם הולכים אחר תאותם".

אולם, ממה שהרמב"ם הגדיר את כל הדברים התלויים בביטוי שפתיים (נדריים, שבועות, נזירות, ערכין וחרמים) בלשון "הפלאה", וגם ממה שחז"ל (נזיר כט, ב) הגדירו את נער בן י"ב שנה בלשון **"מופלא הסמוך לאיש"** (מחמת שמאז ואילך נדריו חלים), משתמע שעצם הדיבור עצמו הוא "פלא".

ונבוא לבאר את הדברים (כפי שביארם הגר"י הוטנר בפחד יצחק פסח מאמר טו).

ומפליא לעשות

ב] הנה את הלשון של "פלא" מצינו גם בנוסח הברכה של "אשר יצר", שבחתימתו אנו אומרים **"ומפליא לעשות"**.

והטעם מבאר הרמ"א (או"ח ו, א): "שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו".

[ומביא שם המשנ"ב מש"כ המג"א בשם האריז"ל: "דהנשמה נהנית מרוחניות המאכל, והגוף נהנה מגשמיות המאכל, ומכח זה קשורים זה בזה על ידי המאכל].

ומוסיף הגר"א (סדור הגר"א אבני אליהו): שהרי אין הנשמה צריכה לאכול אלא הגוף, ואעפ"כ אם לא היה אוכל כמה ימים, נשמתו יוצאת ממנו, והרי זה פליאה גדולה, דכי מהה אכפת לה לנשמה שהגוף אינו אוכל, אלא שהקב"ה מזווגם יחד שתרגיש הנשמה בצרכי הגוף.

הרי מבואר לנו, שהפלא בגוף האדם הוא, מה שהוא מורכב יחד מרוחניות וגשמיות, וזהו באמת **פלא רב!**

נורא תהלות עושה פלא

ג] כיוצ"ב מבאר הפחד יצחק מה שמצינו שנאמר בקריעת ים סוף (שמות טו, יא) "נורא תהלות עושה פלא". וכך כל הנסים מוגדרים "נפלאות" (עיי רבינו בחיי ומשך חכמה שם).

והענין הוא, כי כשם שיש פלא בגוף האדם מה ששוכנים בקרבו יחד הרוחניות והגשמיות, כך גם לפעמים יש פלא בהנהגת העולם.

כי באמת ההנהגה בעולם הזה אשר ניתנה לבחירת בני האדם, היא מתאימה להנהגת "רשע וטוב לו", וזהו ההנהגה הטבעית כאילו הכל הפקר וביד האדם הבחירה לעשות כפי שעולה על רוחו. לעומת זאת ההנהגה בעולם הבא, מתאימה דוקא להנהגת "רשע ורע לו", באשר שם היא ההנהגה הרוחנית.

ולכן כאשר מתגלה כאן בעולם הזה הנהגה של "רשע רע לו", זה עצמו ה"פלא", שגם כאן בעולם הזה מתקשר הרוחני בטבעי⁹¹.

הפלא הגדול בגוף האדם הוא כח הדיבור

[ד] והנה הפלא הגדול ביותר בגוף האדם, הוא כח הדיבור.

כי הנה הגם שגוף האדם כאמור מורכב בתוכו ברוחניות וגשמיות, אבל כל אחד נמצא על מקומו, הנשמה היא במוח, והנפש והלב (שבהם התאות) נמצאים בכבד ובלב. ורק השאלה מי ישלוט על מי, וכפי שביארנו במקו"א (פרשת בלק תשפ"ג) שהשאלה האם המוח ישלוט וימלוך על הלב והכבד, או שהכבד והלב ישלטו וימלכו על המוח.

אבל כח ה"דיבור" הוא הפלא הגדול ביותר, כי בכח הדיבור מעורב בו החומריות יחד עם הגשמיות. כי הנה הדיבור עצמו הוא מציאות חמרית, אבל כל כולו מושפע מהנשמה [וכפי שמבואר בפמ"ג (או"ח סי' תרפה) והמהרש"א (ב"ב קסה, א) שלשון הרע הוא פגם בנשמה].

והענין הוא, כי הרי מה שמבדיל את האדם מן בעלי החיים הוא ה"דיבור", ונאמר "ויפח באפיו רוח חיים" ובתרגום ל"רוח ממללא", וכותב החפץ חיים (עה"ת שם): ש"כח הדיבור שהוטבע באדם, הוא חלק אלוהי ממעל, ולא מן הדי' יסודות שמהם נבראו שמים וארץ ונפשות התנועה, אבל היא כמו שמפרש הרמב"ן "רוח השם הגדול מפיו דעת ותבונה" ומאן דנפח מדיליה נפח"י⁹².

ומוסיף החפץ חיים (שמיה"ל שער הזכירה פ"ג): "כי ידוע הוא, שיתרון האדם מכל בעלי החיים הוא במה שהוסיף בו הקב"ה את נפש המדברת, כמש"כ (בראשית ב, ז) "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה", ותרגם אונקלוס, לרוח ממללא, וזהו רק אם הוא מתקן בכח הדבור אשר נתן לו הקב"ה. לא כן אם הוא משתמש בדבורו לרע, הוא גרוע יותר מהבהמה אשר על הארץ, כי היא איננה מקלקלת על כל פנים" (וראה בהערה⁹³ מש"כ בשם החינוך).

ולכן נמצא שבכח הדיבור עצמו, מעורב בו כח חמרי עם כח שכלי.

וכפי שכותב האבן עזרא (ישעיה לח, יט): **"בפה בו תראה חיבור הנשמה עם הגוף"**.

וכך גם כותב המהר"ל (גבורת ה' פרק כח): "וכאשר תתחבר הנשמה אל הגוף, נעשה אדם חי מדבר גשמי כו'. כי האדם צורתו חיבור הנשמה השכלית והגוף ביחד, ודבר זה הוא עצמו **כח המדבר שהוא נשמה עם הגוף**"⁹⁴.

בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול

⁹¹ ומוסיף בפחד יצחק שם, שכנגד זה בא ה"מפליא לעשות", פלא כנגד פלא, לומר על כך שירה בפה ע"ש.

⁹² ראה מש"כ בפרשת שלח אודות הדיבור שנבדל בו האדם מבעלי החיים.

⁹³ וראה בחינוך (מצוה ע) שכותב: "ומשרשי המצוה בברכת השם, לפי שמתרוקן האדם במאמר הרע ההוא מכל טובה, וכל הוד נפשו נהפך למשחית, והנה הוא נחשב כבהמות, כי באותו דבר ממש שהבדילו ה' ית' לטובה ובו נעשה אדם, והוא הדיבור שנבדל בו ממיני הבהמות, מבדיל הוא את עצמו לרעה ומוציא עצמו לגמרי מכל גדר הדעת, ונעשה כשרץ נמאס ונאלח ולמטה ממנו, ועל כן הזהירנו התורה על זה, כי האל הטוב יחפוץ בטובתנו, וכל דיבור ודיבור הגורם מניעת הטובה ממנו יבוא כנגד חפצו ברוך הוא".

⁹⁴ יש לצרף בזה מש"כ המהר"ל (גבורת ה' פרק כח) לבאר מדוע משה רבינו שהיה לו את כל המעלות וגם שלימות הגוף, איך היה זה שלא היה "איש דברים". ומבאר: "דע כי מפני שהיה משה רחוק מן החומר, ואין כח בלתי נבדל מן החמרי כמו הפה והלשון, שכח הראיה והשמיעה אין פעולתם בתנועה רק במנוחה, כמו שהוא לאוזן ועין שפעולתם במנוחה. וזה ענין שכלי, כי הגשמי פועל בתנועה, ולכך לא היה למשה כח הדבור שהוא גשמי. ואם קשה מה שיתבאר לקמן אצל "פה להם ולא ידברו", ששם משמע כי הפה הוא עיקר האדם, אין דבר זה קשיא למבין, כי הדבור בעצמו אין ספק כיון שהוא על ידי תנועה הוא פועל גשמי, אבל הוא על ידי שכל שיועד לצרף הדבור, כמו שהבאנו ראיה מן התינוק שיש לו הכלים שהם מחתכים הלשון ואין לו הדבור, יחסר לו צרוף הלשון, ולא היה למשה חסר אלא חתוך הדבור והוא בודאי פעל גשמי" (ויעו"ש מה שמבאר בזה גם את הענין של סטירת המלאך בעת יציאת הולד מבטן אמו, כי עצם הפועל וההכנה לדיבור שהוא גשמי, גורם לשכחת התורה ע"ש).

ה' ודברים נוראיים מצינו בקב הישר (פרק ג), ואלו דבריו: "והנה זה מבואר בדברי האריז"ל, שמדבריו של אדם ניכר שורש נשמתו למעלה, אם הוא רגיל בקללות או בדברי ריבות, אזי תדע שנשמתו היא מס"א, משורש נחש וצפע, ואינו מגזע קדושים, כ"א מערב רב, ואף שיש לו אב ואם צנועים וחסידים, מ"מ גלגול נשמתו מערב רב".

ומקור הדברים בגמ' בפסחים (ג, ב), שם מסופר שהיו שלושה כהנים שחלקו בקדשים, ואחד אמר "הגיעני כפול" ואחד אמר "הגיעני כזית", ואחד אמר "הגיעני כזנב הלטאה" ובדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול".

והענין הוא ע"פ האמור, שכל כח הדיבור בא מהנשמה. ולכן כאשר אנו רואים אדם שמנבל את פיו, הרי זה עדות על שורש נשמתו!

בעון נדרים בניס מתים

[ו] כעת נבוא לבאר, מהו עיקר המטרה בכח הדיבור.

הנה הבעל הטורים בתחילת הפרשה (פר' מטות) כותב: "נדרים בגימטריא רוצח. שהנודר חשוב כרוצח אם אינו משלם, [כדאיתא בשבת לב, ב] דבעון נדרים הבנים מתים".

עלינו להבין, מדוע באמת הבנים מתים בעון נדרים, ומהו כאן המדה כנגד מדה?

ברית הלשון (התורה) וברית מילה

ומה שנראה בזה, דהנה הגר"א (ספר יצירה א, מ"ג אופן ב) כותב: "מילת הלשון ומילת המעור שניהם נקראים "ברית". הלשון הוא ברית התורה שנקראת ברית, והמעור הוא ברית מילה, ועל ידי אלו ה' בריתות הן קיום העולם כמש"כ "אם לא בריתי יומם ולילה וכו' שדרשו על ברית תורה ועל ברית מילה, על ידי זיווג גופני מוליד אדם, ועל ידי התורה כל הבל נעשה מלאך".

ומוסיף הגר"א (תיקו"ז מז, א; נג, ב) לבאר מה שהתלמידים קרואים בנים: "והענין, כי בנים נקראים מצד הגופים, ותלמידים נקראים בנים מצד החכמה שהוליד להם והוא רוח הפנימי דבהן, והן ברית הלשון וברית המעור ששניהם הם דעת המוליד, אלא שזה מוליד בגופני שהזרע שהוא גופני מוליד בגופני, והדיבור שהוא רוחני מוליד רוחני, ומכאן כמה כח הדיבור שמוליד בנים רוחניים. וזהו שאמרו "נמצא האומר בפיו כו" (היינו מה שמוציא שם רע חמור מהאונס), וכן כבוד רבו קודם לאביו וכו' (עי' ב"מ לג, א לענין השבת אבידה)".

ועד לכדי שמצינו בחרדים (פרק סו, ט) שכותב: "הדברים בטלים בברית הלשון, כזרע לבטלה בברית המעור דמי כו'. לכן אל יוציא מלה מפיו לבטלה, אלא תורה או עבודה או הודאה או שלום" (וכ"ה בראשית חכמה שער הקדושה פרק יא).

ועפ"ז מובן מדוע בעון נדרים הבנים מתים, וכפי שמבאר המהר"ל (ח"א שבת לא, ב), ואלו דבריו: "כי הדיבור הוא שיוצא מן האדם והאדם מוליד את הדיבור ממנו, וענין אחד לדיבור שיוצא מן האדם והוא נקרא ג"כ תולדת האדם, ולפיכך נקרא ניב שפתים שהוא לשון פרי כמו "תנובת שדי". וכאשר אין קיום לתולדות האדם הוא הדיבור, אין קיום גם כן לתולדת שלו בנים ממש. וזה פירוש הכתוב (קהלת ה, ה) "לָמָּה יִקְצָף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלָךְ וְחַבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ", פירוש שהשי"ת קוצף על קול שיצא מפיך, וחבל כנגד זה מעשה ידיך הם תולדת שלך".

הפה הוא הקלף של התורה שבעל פה

[ז] נסיים בדבריו של השב שמעתתא בהקדמה, שמביא מה שאמרו בירושלמי (ברכות ה, א): "רבי שמעון בר יוחאי אמר, אילו הוינא בסיני, הוי בעינא תרי פומי חד למלעי באורייתא וחד למילי דעלמא, כדחזינא דנפישי לישנא בישא".

וכותב על זה השמעתתא :

"לכאורה ידמה שאין גנאי כל כך אם לומד בפה שמדבר במילי דעלמא. אלא דתורה שבעל פה אי אתה רשאי לכותבה, וכתב בספר תפארת ישראל (סו"פ סח) כי התורה היתה מתייחסת לישראל דוקא, ועל ידי תורה שבעל פה שהוא בפה האדם ממש לא בקלף כו' יש לתורה חיבור עם ישראל כו'. וזה אמרם פרק הניזקין "לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ שנאמר ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית כו'". שדבר זה הוא הברית והחיבור שמחבר שני דברים יחד כו', ואילו היתה תורה שבעל פה גם כן כתובה, לא היתה התורה מיוחדת לישראל דוקא ע"ש.

ולפי זה, הפה הוא הקלף מתורה שבעל פה, וכמו הקלף של תורה שבכתב צרך עיבוד לשמה דוקא ויהיה טהור ולא טמא, כן הקלף של תורה שבעל פה היינו הפה יהיה רק לשמה. ושפיר בעי תרי פומי חד לתורה וחד למילי דעלמא.

לפי זה, צריך ליזהר שלא לדבר בפה דברים שאינם מעבודת הבורא".

לתגובות : 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים : 0733-718134

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

לעולם יש תקוה!!

וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שֵׁשׁ עָרֵי מְקַלְט תְּהֵינָה לָכֶם (לה, יג)

דרשו חז"ל מקרא זה (מכות ט, ב): "עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל, לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות, שנאמר: "שש ערי מקלט תהיינה", עד שיהיו ששתן קולטות כאחת", ע"כ.

וכתב המשך חכמה (לה, כח) ביאור נפלא בזה, וז"ל: "דרוצח שגולה מקוה תמיד שמא ימות הכהן המשיח ויצא במיתתו. אבל הלא אמר השי"ת שאלעזר יהיה בחלוקת הארץ, ונמצא דהרוצח מיואש לחזור עד התנחל הארץ. לכן בכי האי גוונא שלא יהיה לו תקוה לשוב תיכף, לא אמרה תורה לגלות", עכ"ל. דברים נפלאים! מדהים מאוד! הרי הטעם שלא היו אלו שמעבר לירדן קולטות קודם שהיו אלו שבארץ ישראל קולטות, היינו משום שהשי"ת אינו מניח שום אדם במצב שאין לו תקוה, ואילו היו אלו שבחוץ לארץ קולטות קודם חלוקת הארץ אין שום תקוה לרוצח שישב משם, שהרי הבטיח השי"ת שאלעזר הכהן יהיה בחלוקת הארץ, ואם כן, מובטח שלא ימות הכהן, וכיון דמיתת הכהן הגדול מחזירה את הרוצחים מערי המקלט, נמצא שאין תקוה לרוצח לשוב, ואין השי"ת מניח יהודי במצב שאין לו תקוה! והרי לעולם יש תקוה!

קוה אל ה' - תפילה

תנן במתניי (מכות יא, א): "אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בבגדים ואחד שעבר ממשיחותו, מחזירין את הרוצח. רבי יהודה אומר, אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח. לפיכך אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו", עכ"ל. והק' הגמ': "טעמא דלא מצלו, הא מצלו מייתי, והכתיב: כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא!" ותני הגמ': "אמר ההוא סבא, מפירקיה דרבא שמיע לי: שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו". מבואר בגמ', שיש כח ביד הרוצח להמית את הכהן הגדול על ידי תפילתו - וזו תקות הרוצח, דמהותה של תפילה היא תקוה. [שמצינו כמה פעמים בדברי חז"ל דלשון "קוה" קאי על תפילה, הגמ' (ברכות לב, ב) אמרה עה"פ: "קוה אל ה'" - שקאי על תפילה. ולשון קוה [תקוה] הוא אחד מן הלשונות של בטחון].

הכל בקווי

ומי שמקוה לה', יכול להשיג כל משאלות לבו ע"י הקווי, דאיתא במדרש (בראשית רבה פי צ"ח) וז"ל, "לישועתך קויתי ה', אמר רבי יצחק הכל בקווי, יסורין בקווי וכו'", ע"כ. ופי' העץ יוסף וז"ל, "הכל בקווי, כלומר שאפי' אין האדם כדאי, זוכה לכל המתנות בזכות הקווי כדמפרש והיינו בזכות האמונה והבטחון. ועל זה אמר: "לישועתך קויתי ה'" שאפילו לא יהיו כדאים כל כך לגאולה וישועה מ"מ תהיה הישועה בזכות הקווי והבטחון. יסורין בקווי - פי' שעם היות האדם בתוקף הצרה ומדוכא ביסורין יקוה לה' שירחם עליו ויסירם מעליו וכו'", עכ"ל, ועיי"ש בכל דבריו הנפלאים בביאור דברי המדרש. מבואר מדברי המדרש, שיכול כל אחד לזכות לכל בקווי, אפילו אם אינו כדאי וראוי - שמה שזוכה ע"י מדת הבטחון אינו תלוי כלל בזכויות.

וכן איתא במדרש תנחומא (פרשת וזאת הברכה): "אמר דוד, רבש"ע לכל מדות אדם מקוה, אם הוא עני - עד שיעשיר, חלש - עד שיהיה גבור, חולה - עד שיתרפא, חבוש בבית האסורין - עד שיתירוהו וכו'", ע"כ. חזינן להדיא דיכול כל יהודי לקוות לכל המדות, ואין שום גבולות שיעמדו בפני תקותו.

אפילו רשע ובטח בה'

ויש להתעורר על עוד נקודה נפלאה, על מי הקפידה תורה שלא להניחו במצב שאין לו שום תקוה? על מי שהרג בשוגג. ומהי מהותו של איש כזה? הרי הוא נקרא "רשע" בדיני תורה. דאיתא במכות (י, ב): "ר"ש בן לקיש פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא: ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו וגו', כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וגו', במה הכתוב מדבר? בשני בני אדם שהרגו את הנפש, אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים ולזה אין עדים, הקדוש ברוך הוא מזמין לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונפל עליו והרגו, זה שהרג במזיד נהרג, וזה שהרג בשוגג גולה", ע"כ. ופי' רש"י (שם) וז"ל, "שהיו שניהם רשעים ההורג והנהרג", עכ"ל. וכן מבואר בדברי הגמ' (שם ע"א):

"תנא: תלמיד שגלה - מגלין רבו עמו, שנאמר: וחי, עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. אמר ר' זעירא: מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון", ע"כ. ופי' רש"י "לתלמיד שאינו הגון - שלא יביאוהו עונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה דאמרי' לקמן שאינו מצוי אלא ברשעים", עכ"ל.

הרי דההורג בשוגג הוא "רשע", ונתחייב בגלות רק מחמת חטאיו. ומי שהוא צדיק, אין הקב"ה מביא תקלה על ידו, ולא בא לידי הריגה בשוגג. ואעפ"כ, הקפידה תורה שלא להניח "רשע" זה במצב שאין לו תקוה! מדהים מאוד! וזה כדברי המדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תשי"ט): "רבי אליעזר ורבי תנחום בשם רבי ירמיה אפילו רשע ובוטח בה' חסד יסובבנו", עכ"ל.

אפילו חרב חדה

בא וראה עד היכן הדברים מגיעים, דלעולם יש תקוה, ואין שום מצב של יאוש בהאי עלמא - כתיב (מלכים ב' כ, א): "בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'". ואיתא בגמ' (ברכות י, א): "אמר ליה [ישעיהו לחזקיהו]: כבר נגזרה עליך גזירה [פרש"י: שתמות]. אמר ליה [חזקיהו לישעיהו]: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! **כך מקובלני מבית אבי אבא - אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים.** אתמר נמי, רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרוייהו: אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: הן יקטלני לו איחל", ע"כ.

בטחון אפילו כנגד כל חוקי הטבע

ויש לעמוד על נקודה נחוצה כאן, עד היכן הדברים מגיעין. דאיתא במדרש רבה (פרשה ס"ג אות ט'): "אמר ר' לוי: אברהם חידש זקנה. יצחק חידש יסורים. יעקב חידש חולי. **חזקיהו חידש חולי שיתרפא**", ע"כ. הרי שעד ימי חזקיהו לא הייתה שום אפשרות לחולה להתרפא מחליו. [ואיירי כשנחלה במחלה שבודאי ימות בסופה. ועיין בפ"י יפה תואר שהק' על דברי המדרש, שמצינו בכמה מקומות שחולים נתרפאו, אבימלך, מרים וכו'. ועוד הק', דהרי כתיב 'ורפא ירפא', הרי להדיא שיש חולי שיכול להתרפא. ותיי שבכל הני חלאים הייתה רק מכה בעלמא, אבל חולי דחזקיהו היה מחלה הכוללת כל הגוף, שלא הייתה שום אפשרות כלל להתרפא]. הרי אפילו אחר שחזקיהו חלה ולא הייתה שום אפשרות שיתרפא, ולא היה שום אדם בהאי עלמא שנתרפא מאותו חולי, עדיין לא התייאש, ולא אמר שאין תקוה. אלא האמין באמונה שלימה, שאפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, ולעולם יש תקוה, שהוא ית' "כל יכול", ויש לו ית' האפשרות לרפא כל חולי, אפילו אם עד היום לא היה שום חולה שנתרפא מאותו חולי! וכך הוה, שזכה להתרפא מחליו! עד חזקיהו לא היה חולה שיתרפא, וע"י תקותו של חזקיהו נתחדשו רפואות! השי"ת בורא רפואות!! שהוא ית' "כל יכול"!

אל ימנע 'עצמו' מן הרחמים

השומר אמונים (מאמר הבטחון והתחזקות פרק ב') הק' על דברי הגמ' (הני"ל): "לכאורה קשה מאי קאמר "אל ימנע עצמו מן הרחמים", מי זה האיש שמונע עצמו מן הרחמים, ואם הכוונה שיבקש רחמים הוה ליה למימר אל ימנע עצמו מבקשת רחמים? ועוד שמביא ראיה מהכתוב "הן יקטלני לו איחל", הלא איחל הוא לשון בטחון ולא לשון תפילה?

ותי': רק ידוע וכתבנו למעלה (בדרוש הבטחון פרק ד') כי מדת בטחון תלוי במדת תפארת, מדתו של יעקב, וגם בחינת רחמים מורה למדת תפארת התמזגות שני המדות חסד וגבורה, וכתבנו (במאמר השגחה פרטית פרק ד') בשם הבעש"ט זי"ע **באם אדם הוא בצער או בסכנה ח"ו, אז סגולה שלא יתפלל שום תפלה רק יחזק בטחונו חזק בה'**, וזה סגולה גדולה, **ואם אדם מחזק בטחונו בה' בלי תפילה, מוכח שאין לו עוד שום כח אפילו להתפלל**, והוא כמו תינוק קטן שאין לו שום דעת לבקש שום דבר, רק הוא בבחינת (תהלים קלא, ב): "נפשי כגמול עלי אמו", ומעורר בזה שרש אמונת אלקות שהוא (שמות כ, ב): "אנכי ה' אלקיך" שהקב"ה כל יכול להושיע אפילו למעלה מגדר הטבע, ואז נצטרף בזה שלשה בחינות אמונה, בטחון, ותמימות הלב, ואז נתעורר עליו מדת הרחמים, שהוא כולל כל הספירות וכל המדות עיין בקהלת יעקב (ערך ר"ח), ורחמים שייך אפילו מי שאינו ראוי לישועה. **וזה אפשר הכוונה אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו, פירוש - שלא יהיה הוא בעצמו הגורם להמנע ממדת הרחמים, בהסיר בטחונו מאלקיו, רק יחזק בטחונו חזק בה'**, ועל זה מביא שפיר ראיה מהכתוב לו איחל דייקא, שהוא מדת הבטחון והבן, עכ"ד.

מבואר מדבריו, דמי שנמצא במצב שזקוק לרחמי שמים, ישועתו נתונה בידי עצמו, אם יקוה להשיי"ת, ובוטח שיזכה לרחמי שמים, ודאי יזכה לישועת ה'. אבל אם ח"ו אינו מקוה להשיי"ת ומתייאש מלראות ישועתו, זו סיבה שלא יזכה לישועת ה', והוא עצמו מונע את עצמו מלזכות לרחמי ה'. וע"כ מדוייק לשון הגמ' "אל ימנע עצמו מן הרחמים", שהרי הוא בעצמו מונע מלזכות לישועת ה', והבחירה נתונה בידו!

מעשה נפלא:

סיפר הרב מנחם שטיין שפעם היה בבית כנסת מסוים וראה יהודי זקן אומר קדיש ברוב התרגשות ובדמעות שליש. כשסיים תפילתו הלכתי אליו ושאלתי אותו על מי אתה אומר קדיש שכל כך מרגש אותך עד כדי דמעה? ענה לי הזקן בוא תשב לידי ואספר לך את המעשה: אני ניצל שואה. כשהייתי באושוויץ היו אתי כמה יהודים שלצערי הרב פרקו עול, ומרוב התלאות שעברו עליהם התייאשו מבוראם שיצילם ממחנה ההשמדה. אני הייתי שם היחיד שתמיד האמין באמונה שלמה, ובביטחון מלא להקב"ה, ותמיד הייתי אומר להם "אני מאמין באמונה שלמה שהקב"ה מציל אותי מכאן, הבורא יתברך נמצא כאן ושומע לתפילתי ומציל אותי מן המוות הזה". הם היו צוחקים עלי - מה אתה אומר, כאן כבר סוף הדרך ועוד מעט מכניסים אותנו לקבר... אבל נשארתי בשלי ואף פעם לא התייאשתי מבוראי, ותמיד הייתי בוכה אליו ומבקש על נפשי ולא נתתי לאף אחד שיכניס בי יאוש.

עד שהגיע הרגע אחרון... לקחו אותי וחבריי לתאי הגזים והכניסו אותנו לחדר, החברים שוב צחקו עלי, עדיין אתה אומר שהבורא יכול להושיע אותך, הנה כבר הגעת לרגע אחרון של חייך... אבל לא נפלתי ברוחי ואמרתי להם באמונה שלמה: גם ברגע זה אני מאמין שהבורא יכול להצילני, אין לו מעצור להושיע, הוא כל יכול... תוך כדי שאמרתי את המילים אלו מתוך דמעה, לרגע הדלת נפתחה ונאצי אחד נכנס לחדר הוציא אותי משם וסגר את הדלת בחזרה. החברים שלי צעקו מבפנים "צדקת", "הבורא כל יכול", "אין עוד מלבדו", אנו מתחננים אליך תגיד עלינו קדיש תגיד עלינו קדיש, ברגע אחרון הם חזרו בתשובה ומתו על קידוש השם ואני נשארתי בחיים, וזה הקדיש שאני אומר עליהם כל שנה בדמעות שליש, כי אני נזכר ומתרגש כל פעם מחדש איך שהבורא הציל אותי ממוות ברוב חסדיו, ונתן לי חיים חדשים.

אומר הרב מנחם שטיין, שאלתי אותו הבנת מדוע פתאום הוציאו אותך מהחדר? ענה לי כן, כשיצאתי מהחדר שמעתי אותם מתווכחים ביניהם והבנתי מה היה המעשה. הבורא גלגל ששני נאצים שהיו בחוץ פתאום יתווכחו מי יותר חשוב, למי יש יותר עוצמה. כל אחד אמר "אני יותר חשוב", "אני מעליך בכל עניין", ואז אמר אחד "אני אוכיח לך", אז הוא נכנס לתא, הוציא אותי משם, סגר את הדלת ואמר לחברו: ראית אני יותר חשוב ממך! מדרגתי גבוהה משלך, עד כדי כך שאני יכול להציל יהודי ממות שנגזר עליו"! [ספר ישועת ה' כהרף עין, עמ' צד]

לתגובות: adebstein@gmail.com

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק

נדרים - הפלאה (ובו ליקוטים וקריים ומרוממים ב"כח ומעלת הדיבור")

אִישׁ כִּי יֵדֵר נָדָר לֵה' אוֹ הַשְּׁבַע שְׁבַע לְאָסֹר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה (במדבר ל, ג)

הנה מסכת נדרים עוסקת ברובה בדיני נדרים, ובה למדנו "כח הדיבור" של האדם, שבכחו לאסור את המותר לו ולכל העולם, להקדיש לגבוה אם בקדושת מזבח ואם לבדק הבית, [וכן מסכתות נזיר שבועות וערכין עוסקות בדינים אלו].

וכידוע ש"כח הדיבור" הוא עיקר מעלת ה"אדם", וכדלהלן, ובכח זה ניתן לאדם לאסור דבר היתר, להקדיש לגבוה, וכן דין שבועה לחייב עצמו בשבועה [דלהבא].

והנה הרמב"ם כלל הלכות נדרים ושבועות בספר "הפלאה" והוא ע"ש הכתוב "איש כי יפליא וכו'", ובדברינו דלהלן נברר מהו לשון "הפלאה" שנופל על ענין נדרים ושבועות.

ויהי האדם לנפש חיה - רוח ממללא

ונקדים, במעלת כח הדיבור שהוא ענין "רוחני", דהנה בפר' בראשית כתי' "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה", ותרגם אונקלוס, לרוח ממללא, והיינו כח הדיבור, ושם ברש"י: "ויפח באפיו - עשאו מן התחתונים ומן העליונים גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים" היינו שבריאת האדם הוא חיבור "עליונים ותחתונים" - רוחני וגשמי. ואירי שם על "כח הדיבור" וכנ"ל מהת"א.

וכך כותב החפץ חיים עה"ת עה"פ "ויפח באפיו וכו'" ש"כח הדיבור שהוטבע באדם הוא חלק אלוך ממעל, ולא מן הד' יסודות שמהם נבראו שמים וארץ ונפשות התנועה, אבל היא כמו שמפרש הרמב"ן "רוח השם הגדול מפיו דעת ותבונה" ומאן דנפח מדיליה נפח" עיי"ש עוד"י י"ח.

וכ"ה לשון המהרש"א בברכות דף י" ע"א ש"כח הדיבור שהוא כח הנשמה שבאדם כדכתי' לנפש חיה ומתרגם לרוח ממללא", עיי"ש ש"ט כ כ"א.

¹ וכן יעו' באבן עזרא בישעי' עה"פ: (ל"ח, י"ט) "חי חי הוא יודך כמוני היום" וז"ל: והטעם בפה שבו תראה חבור הנשמה עם הגוף בדרך ההודאות, עכ"ל. מבו' בדבריו שהפה הוא מקום חיבור "נשמה עם הגוף" ואשר לכך דוקא ב"פה" מודים.

² וכן כותב המהר"ל בגבורות ה' פ"ח וז"ל: וכאשר תתחבר הנשמה אל הגוף נעשה אדם חי מדבר גשמי, וזה שמשכח כל התורה שאינו שכלי לגמרי. וכן ת"א ויהי האדם לנפש חיה והוא לרוח חיה ממללא. כי האדם צורתו חבור הנשמה השכלית והגוף ביחד, ודבר זה הוא עצמו כח המדבר שהוא נשמה עם הגוף כמו שיתבאר, עכ"ל.

³ ושם בדף ל"ב ע"א כ' המהרש"א: כי האדם מובדל מהבהמה בנשמה שבו כח הדבור כמו שכתוב נשמת רוח חיים וגו' ות"א לרוח ממללא וזש"ה ומותר האדם מן הבהמה אין וגו' ומי יודע רוח בני האדם העולה וגו' היא העולה למעלה ועומדת בדין, עכ"ד. ועי' לשון המהרש"א בב"ב דף קס"ה ע"א: קחשיב הכא ג' עבירות הללו כוללים הא' מצד ממון והאחד מצד הגוף והאחד מצד הנשמה הגזל עבירת הממון העריות עבירת הגוף לשון הרע הוא הדבור מעבירת הנשמה וכו' ואמר הכל בלשון הרע כי אין לך אדם ששומר נשמתו הטהורה כמו שנתנה לו בנפיה אבל הוא מאבקה באבק לה"ר, עכ"ל.

⁴ וכך מבאר בנפח"ח ש"ב פ"ד ענין התפילה וז"ל: והענין שעבודת התפלה היא במקום עבודת הקרבן וכמו שענין הקרבן היה להעלות נפש הבהמה למעלה. ולכן עיקר הכפרה היה תלוי בזריק' הדם הוא הנפש. וכן הקטרת האימורים עיקרם היה לכוונת העלאת הנפש. כן עיקר ענין התפלה הוא. להעלות ולמסור ולדבק נפשו למעלה. כי כח הדבור של האדם נקרא נפש כמ"ש ויהי האדם לנפש חיה ות"א לרוח ממללא. וכן נראה לעין שבכל דבור שהאדם מוציא מפיו. יוצא מפיו רוח והבל הלב. והדבור הוא עיקר נפש האדם שזה יתרון האדם מן הבהמה. א"כ כל תיבה היוצאת מפי האדם היא כח וחלק מנפשו, עכ"ל.

ולשון הרבינו יונה (שערי תשובה ג, רכט) על המנבל את פיו ש"הוא מחלל כלי השכל", עי' עליו.

⁵ ועוד במעלת "כח" הדיבור ובפרט בדברי תורה יש לציין להגר"א בפ"י לספר יצירה (א, מ"ג אופן ב') שכל: מילת הלשון ומילת המעור שניהם נקראים ברית, הלשון הוא ברית התורה שנקראת ברית והמעור הוא ברית מילה, וע"י אלו ה' בריתות הן קיום העולם כמש"כ "אם לא בריתי יומם ולילה וכו' שדרשו על ברית תורה ועל ברית מילה, ע"י זיווג גופני מוליד אדם, וע"י התורה כל הבל נעשה מלאך, עכ"ל. ובתיקו"ז [מ"ז, א,

ויעווי עוד בס' סדר הלכה על הרמב"ם (סוף הלכות ברכות) שעמד מ"ט לא תקנו ברכה מיוחדת על כח הדיבור, וכתב שההודאה על כח הדיבור נכללת בברכת "אלקי נשמה" וכנ"ל שכח הדיבור הוא מכח הנשמה, עכ"ל.²¹

וזהו חומר עוון לשה"ר כמש"כ הח"ח בשמיה"ל שער הזכירה פ"ג: על כן הזהיר אותנו דוד המלך ע"ה, "מי האיש החפץ חיים" בעולם הבא ולראות טוב בעולם הזה, "נצר לשונך מרע". עוד יש ענין פשוט, אשר נוכל להתבונן מזה את גנות העון המר הנ"ל, והוא, כי ידוע הוא שיתרון האדם מכל בעלי החיים הוא במה שהוסיף בו הקדוש ברוך הוא את נפש המדברת, כמוש"כ, "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה", ותרגם אונקלוס, לרוח ממללא, וזהו רק אם הוא מתקן בכח הדיבור, אשר נתן לו הקב"ה. לא כן אם הוא משתמש בדיבורו לרע, הוא גרוע יותר מהבהמה אשר על הארץ, כי היא איננה מקלקלת על כל פנים. וזהו שדייק הכתוב, "מי האיש" וגוי דאי לאו הכי אינו בכלל איש. ובפרט אם הוא בן תורה מינכר יותר גנותו בזה, והוא דומה לטרקלין גדול וביב של ברסקי קבוע בתוכו, כמו דאיתא כעין זה במסכת דרך ארץ פרק ג', עין שם, עכ"ל. וכ"ה לשון הפמ"ג בסי' תרפ"ה: ולה"ר חמור מכל להיות עקרו בנפש לנפש חיה לרוח ממללא, עיי"ש.²²

ה"דיבור" חלק מ"נשמת" האדם, והוא "פרי" האדם

ובליקוטי תורה למוהר"ח פ"ר עקב כ': וכמו שאדם כשהוא מדבר מוציא הבל מפיו ואותו הבל הוא חלק חיותו וראיה לזה שאחר שתצא הנשמה מהגוף לא נשאר בו לא הבל ולא דיבור נמצא שאותו הבל שיוצא מפיו בעת הדיבור הוא מחלק נשמתו לכן נצטוינו שלא לדבר דברים בטלים שמפסיד בהם חלק נשמתו, עכ"ל. ועיי' בלב דוד להחיד"א פכ"א וכ"ב שהביא דבריו ועיי"ש שלכך השומר פיו "מאריך ימים", עיי"ש ועיי' ערכין דף ט"ו ע"ב א"ר חמא ברבי חנינא מאי דכתיב מות וחיים ביד לשון וכי יש יד ללשון לומר לך מה יד ממיתה אף לשון ממיתה, עיי"ש.

ובמהר"ל בכ"ד השווה דיבורו של האדם לבניו, שדיבור האדם נקרא "ניב" היינו פרי דיבורו, וכן בניו נקראים פירותיו, ועיי' בדבריו בח"א בשבת דף ל"ב ע"ב שלכן בעוון נדרים בנים מתים שכל שאין קיום לתולדותיו והיינו הדיבור אין קיום לתולדותיו והיינו הבנים, עיי"ש.²³

ונ"ג, ב] כ': תלמידים נקראים בנים, והענין, כי בנים נקראים מצד הגופים ותלמידים נקראים בנים מצד החכמה שהוליד להם והוא רוח הפנימי דבהן, והן ברית הלשון וברית המעור ששניהם הם דעת המוליד אלא שזה מוליד בגופני שהזרע שהוא גופני מוליד בגופני, והדבור שהוא רוחני מוליד רוחני ומכאן כמה כח הדיבור שמוליד בנים רוחניים וז"ש נמצא האומר בפיו וכו' (כוונתו להא דתנן בערכין פ"ג שחמור מוצ"ר מאונס ומפתה שזה בדיבור וזה במעשה, עיי"ש) וכן כבוד רבו קודם לאביו וכו' (עי' ב"מ ל"ג ע"א אבידת אביו ואבידת רבו אבידת רבו קודמת, הרי שהעמידו נידון אי אביו הגשמי קודם או אביו הרוחני קודם, ואמרו שאביו הרוחני קודם), ופה ומילה שניהם הם שערים שהם נקובים ונפתחים להוציא דבור וזרע וחושבנם חד [ר"ל פה ומילה] ג"כ, והם מכוונים בכ"ד ושניהם הם ברית כמש"כ בס"י והן ברית התורה והמילה וע"י שניהם זוכה ובא לתרעא דג"ע ונקרא צדיק, עכ"ל, עיי"ש. ומבואר שיש כח הולדה גופני ויש כח הולדה רוחני והם התלמידים וזהו ע"י הפה. וראה בהגר"א באסתר (ב, ד) שכח הדיבור נברא ללמד לאחרים, ודו"ק.

²¹ וכלשונו "שנכללת ברכה זו בברכת אלוקי נשמה שנתת בי טהורה היא אתה יצרתה בי ועד"ש בתרגום אונקלוס ויהי האדם לנפש חי' לרוח ממללא נמצא שהנפש נפש חיה הוא בעצמו כח הדיבור וניתקן א"כ ברכה מיוחדת עליה ממש", עכ"ל.

²² וז"ל מהר"ל בנתיב הלשון פ"ב: ואח"כ הדבור השכלי והוא צורת האדם הנבדלת. ולפיכך התורה אמרה ויהי האדם לנפש חיה ותרגם והוא באנשא לרוח ממללא, כי במה שאמר הכתוב ויהי האדם לנפש חיה יורה בזה כי **הדבור משלים את האדם**, וכו' כמו שהדבור הוא השלמה וגמר האדם וכדכתיב ויהי האדם לנפש חיה כי הדבור הזה משלים את האדם, ולפיכך מיוחד הדבור לכל השלמה, עיי"ש. וביותר הרחיב בדרוש לשבת תשובה שלכך לשה"ר חמור מג' עבירות החמורות, וביאר: אבל החוטא בלשון הרע הוא מקלקל ומתעב את כל האדם. שכשם שאלו החטאים הם בחלק אחד מן האדם כך לשון הרע שחוטא בדבור האדם שהוא כל האדם. שהרי הכתוב אומר (בראשית ב') ויהי האדם לנפש חיה, ותרגם אונקלוס והוא אנשא לרוח ממללא, שיוורה זה כי גדר האדם והוא עצמו במה שהוא חי מדבר, וזהו עצם האדם אשר מתחדש מן שלשה החלקים הגוף והנפש והשכל מן הנמצא אשר הוא חי מדבר. **ולכך החוטא בלשון הרע חוטא הזה הוא בדבור הוא עצם האדם, ולכך הוא חוטא בדבר שהוא כל האדם**, ולכך ראוי שיהיה חטאו שקול נגד אלו שלשה חטאים שהם עבודת אלילים גילוי עריות שפיכת דמים. אשר כל אחד ואחד הוא בחלק האדם בלבד ומטמא ומתעב חלק אחד בלבד, אבל חטא לשון הרע מטמא ומתעב כח הדברי אשר כח הדברי הוא כל האדם כנזכר, עכ"ל.

²³ ועיי' בעה"ט ריש פר' מטות שכל: נדרים בגימ' רוצח, שהנודר חשוב כרוצח אם אינו משלם דבעוון נדרים הבנים מתים, עכ"ל. ועיי' בראשית חכמה שער הקדושה פ"א שדיבור לבטלה הוא כהז"ל, וכ"כ במרגינתא טבא שנד' בסוף אהבת חסד אות ב, עיי"ש. וכ"כ בחרדים פס"ו אות ט: הדברים בטלים בברית הלשון, כזרע לבטלה בברית המעור דמי. ועל דא כתיב הוגעתם את ה' בדבריכם, שפירשו רבותינו ז"ל שאמר הקב"ה אני נוטל העולם ואיני יגע, בדברים בטלים אני יגע, ולמה יהיה אדם עז פנים ויגע בוראו חלילה, לכן אל יוציא מלה מפיו לבטלה, אלא תורה או עבודה או הודאה או שלום, עכ"ל. ויסוה"ד כי הדיבור הוא כח של "חיות" וכלשון הקרא "ויהי האדם לנפש חיה" ובת"א לרוח ממללא. ולכך דברים בטלים שווים הם להוצ"ל, ששניהם הוא השתמשות בכח החיות לריק, ויתכן שלכך עונש נדרים הוא שבניו מתים כי כאשר מוציא "דבריו לבטלה" אזי העונש הוא ש"זרעו לבטלה" ולכך בניו מתים, עד שנקרא בשם "רוצח" כלשון בעה"ט הנ"ל היינו כי "מוציא דבריו

גודל כח הדיבור לפעול בעולמות העליונים

וגודל כח הדיבור לפעול בעולמות העליונים וכמש"כ בנפש החיים ש"א פי"ג: הזהיר כאן את האדם. מחמת היותו עתה בזה העולם השפל שאינו רואה ומשיג הבנין או ההריסה חס ושלוש הנעשה למעלה בעולמות מכל דבור ודבור שלו. ויכול להעלות על דעתו ח"ו לומר במה נחשב דבור ושיחה קלה שתפעול שום פעולה וענין בעולם. אבל ידע נאמנה שכל דבור ושיחה קלה שלו לכל אשר יבטא בשפתיו. לא אתאביד ואינו הולך לבטלה ח"ו, עיי"ש עוד.

ובדרשות מוהר"ח מוולאזין זיע"א לר"ה כתב: אפילו שיחה קלה שבין איש ואשתו מגידין לו בשעת הדין שנא' מגיד לאדם מה שיחו, ולכאורה המילת "מה" הוא קשה הבנה. והענין כי האדם אינו מרגיש על דיבורו שמוציא מפיו וחושב מה מעלה או מוריד הדיבור קל של ליצנות או נבלות ולא ידע כי בנפשו הוא עד היכן הגיע כח דיבורו שיוצא מפיו כי כל העולמות תלויים בו וכל הנהגתם לפי מעשה האדם ודבורו והנהגותיו וזהו פי' הפסוק ויהי האדם לנפש חיה ר"ל שהיא הנפש החיה של כל העולמות, וז"ש מגיד לאדם מה שיחו ר"ל שמגלים לו אז סוד הדיבור עד היכן הגיע כח דיבורו לקלקל העולמות עליונים וכמה עולמות שבר והחריב בדיבורו הקל וזה שכתב כאן מהזוהר שכל נקבור וקול והבל דאורייתא או דצלותא נבראים כמה מלאכים קדושים ובהיפך בדיבור לא טוב ח"ו הוא בונה רקיעים ועולמות של שוא כמ"ש "ואשים דברי בפיך לנטוע שמים", עכ"ל.^כ

מ"דבריו" של אדם ניכר שורש "נשמתו" ו"דעתו", ומשפיע על "מעשיו", "לפתח" (הפה) - חטאת רובץ

ועי' בספר קב הישר פי"ג: והנה זה מבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל שמדבריו של אדם ניכר שורש נשמתו למעלה, אם הוא רגיל בקללות או בדברי ריבות, אזי תדע שנשמתו היא מס"א, משורש נחש וצפע, ואינו מגזע קדושים, כ"א מערב רב, ואף שיש לו אב ואם צנועים וחסידים, מ"מ גלגול נשמתו מערב רב, עכ"ל.^כ

וכן מצינו בגמ' בפסחים דף ג' ע"ב על אותו שהוציא מפיו דבר מגונה מפיו שאמר "הגיעני כזנב הלטאה" ובדקו אחריו, עיי"ש.^כ ושם בדף ד' ע"א ההוא דאמר דונו דיני, אמרי שמע מינה מדין קאתי, דכתי' דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל. ההוא דהוה קא אזיל ואמר אכיף ימא אסיסני ביראתא, בדקו ואשכחוהו דמזבולן קאתי, דכתי' זבולון לחוף ימים ישכון, עיי"ש. הרי שמדבורו של אדם ידעו מאיזה שבט הוא. וברבינו בחיי ריש פ' בהר כ' "לפי שהדיבור באדם מגלה מצפון המחשבה, וכמו שאמרו חכמי המוסר הלשון קולמוס הלב, עיי"ש.

ומצינו ש"דעת" האדם, מתגלית מתוך דבריו שבפיו, עד שאמרו בברכות דף מ' ע"א שעץ שאכל ממנו אדם הראשון הנקרא עץ הדעת היה של חיטה ולכן קטן אין לו דעת לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם חיטה ופרש"י שם שלכן נקרא "עץ הדעת", עיי"ש ובסנהדרין דף ע' ע"א.^כ הרי שאין שלימות ה"דעת"

לבטלה" והוא כענין הוז"ל שהוא כרוצח, ועי'. [ולהמבו' לעיל בהגר"א שהדיבור הרוחני עדיף וכמו שהביא שמוצש"ר חמור מעושה מעשה וכן מכבוד רבו שקודם לאביו, יבו' שחמור דברים בטלים מהוצ"ל, ועי'.

יש לציין ללשון מהר"ל במה שאמרו בבכורות דף ל"א ע"ב שכאשר אומרים דבר שמועה מפיו של המת שפתותיו דובבות בקבר, וביאר שם בזה"ל: כי החכמה שאומרים מפיו היא בעולם, והתורה הזאת היא תורתו של המת, ראוי שיהיו שפתיו דובבות היא קצת חיים אליו. כי הדבור הוא החיים כמו שמבואר זה בכמה מקומות וכדכתי' והקיצות היא תשיחך, עכ"ל. הרי שה"דיבור" הוא "חיים" אף לאחר המיתה, עי' בזה.

^כ [ובזה"ק (ח"ג, לא): ואי תימא מלה מה אתער, אלא הכי כתיב (ישעיה נח יג) ודבר דבר, ההוא דבר אתער מלה אחרא לעילא דאקרי דבר, (הושע א א) דבר יהו"ה אשר היה, (ש"א ג א) ודבר ה' היה יקר, (תהלים לג י) בדבר יהו"ה שמים נעשו, דהא תנינן, ההיא מלה סלקא ובקע רקיעין, עד דסלקא (ס"א דאטישבא) בדוכתיה, ואתער מה דאתער, אי טב טב, אי ביש ביש, ועל דא כתיב (דברים כג י) ונשמרת מכל דבר רע, עכ"ל.

^כ ובזה"ק בלק קל"ג: איתא: דלית מלה בעלמא דישתמודעון ליה לבר נש, אלא בזמנא דאפתח פומיה, פומיה הודע לבני נשא מאן הוא, עיי"ש. ^כ וכתב השל"ה שער האותיות אות ש"ן – שתיקה שמדברי הגמ' הנ"ל יש לנו ללמוד ש"דיבור האדם מעיד עליו ועל שרשו". וכ"כ בראשית חכמה שער הקדושה פי"ג: כי דיבורו של אדם מעיד עליו ועל הדברים הנעלמים בו, עיי"ש.

^כ וע"ע במד"ר בראשית (ט"ו, ז): מה היה אותו האילן שאכל ממנו אדם וחווה, ר"מ אומר חטים היו כד לא הוה בר נש דיעה אינון אמרין לא אכל ההוא אינשא פיתא דחיטי מן יומיו, עיי"ש.

עד שיודע "לדבר", ועי'. ועי' גיטין שנקיי הדעת שבירושלים ושם ברש"י שמקצרים בלשונם והרי שהדעת שייך לדיבור.

וכמו"כ דיבור האדם משפיע עליו וכמבוי בהגר"א [מובא בשמו בחומש הגר"א] בפר' וישב עה"פ "ותתפסהו בבגדו לאמר שכבה עמי" שדקדק הלשון "לאמר" שבקשה ממנו רק "לאמר" שכבה עמי, וממילא ע"י ניבול פה זה יבא לידי חטא, עכ"ד. ויש לציין לדברי הגמ' במגילה דף ט"ו ע"א האומר רחב מיד ניקרי, ודו"ק.

ועי' במעלות התורה שהקרא "לפתח" חטאת רובץ מתפרש על ה"פה" שהוא ה"פתח" לחטאים, ועיי"ש באור תורה אות כ"ד. ויתכן שזהו שלכך מבקשים "והערב נא וכו' בפינו" והיינו כי התורה היא "תבלין" כנגד היצה"ר, וכבר דקדקו שהתורה מהני כנגד היצה"ר כאשר התורה נלמדת באופן של "תבלין", וזהו שמבקשים ערבות בתורה "בפינו" שזה יהיה ה"תבלין" כנגד ה"לפתח חטאת רובץ" שב"פה".

ב"דיבור" הובדל האדם מן הבהמה

וכאמור לעיל בכח הדיבור הובדל האדם מן הבהמה, וכך גם כותב החינוך מצוה ע': ומשרשי המצוה בברכת השם, לפי שמתרוקן האדם במאמר הרע ההוא מכל טובה, וכל הוד נפשו נהפך למשחית, והנה הוא נחשב כבהמות, כי באותו דבר ממש שהבדילו ה' ית' לטובה ובו נעשה אדם, והוא הדיבור שנבדל בו ממיני הבהמות, מבדיל הוא את עצמו לרעה ומוציא עצמו לגמרי מכל גדר הדעת, ונעשה כשרץ נמאס ונאלח ולמטה ממנו, עכ"ל. [ולשונו ש"מוציא עצמו לגמרי מכל גדר הדעת" הבאנו לעיל ש"בדבריו" של אדם מינכר "דעתו"].

ושם במצוה תר"ז במצות וידוי מעשר: משרשי המצוה, לפי שסגולת האדם וגודל שבחו הוא הדבור שהוא יתר בו על כל מיני הנבראים, שאילו מצד יתר התנועות גם שאר בעלי חיים יתנועעו כמוהו, ועל כן יש הרבה מבני אדם שיראין מלפסול דבורם שהוא ההודי הגדול שבהם יותר מלחטוא במעשה, עכ"ל.

נדרים - הפלאה

עפ"י ד' אלו יתבאר לן מה שענין הנדרים נקראו "הפלאה", -יסוה"ד מפחד יצחק פסח מאמר ט"ו-ונקדים, למה שכתב הרמ"א באו"ח סי' ו' ס"א בביאור "ומפליא לעשות" בברכת אשר יצר וז"ל: ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו, עכ"ל. ובמג"א שם סק"ד כי וז"ל: ובכוונות כתוב דהנשמה נהנית מרוחנית המאכל והגוף נהנה מגשמיות המאכל ומכח זה קשורים זה בזה ע"י המאכל, עכ"ל. הרי ש"פלא" הוא במה שיש חיבור של "רוחני וגשמי".

והנה כאמור לעיל, "כח הדיבור" של האדם בא מכח "חיבור גשמי ורוחני" וכמש"כ "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" ובת"א "לרוח ממללא" וכ"ה בפרש"י שלאדם נתווסף "דעה ודיבור", והיינו שהדיבור שייך ל"נשמת חיים".

ולכן פרשת נדרים נקראת בלשון "הפלאה" היות והיא באה על ידי כח הדיבור של האדם שהוא "פלא" - חיבור רוחני וגשמי, ולכן קבע הרמב"ם הלכות נדרים ושבועות בספר "הפלאה" וכמש"כ. וזהו הכח המיוחד שנתחדש בפרשת נדרים שעל ידי "דיבור" שהוא כח "רוחני וגשמי" - לאסור את המותר בנדר, ולחייב עצמו בחיוב שבועה.

^ט מבואר בלשונו [וכן במצוה ע' הנ"ל] שדיבור האדם הוא "הוד נפשו" של האדם, ויתפרש כמו שביארו המפרשים (מלבי"ם ועוד) בהבדל שבין "הוד להדר", ש"הוד" זה הענין ה"פנימי" ו"הדר" זה הענין החיצוני. ומאחר וכנתבאר שהדיבור בא מה"נשמה" לכך הדיבור שייך ל"הוד" הנפש, ועי'.

^ל וכן מובא בסידור הגר"א באבני אליהו על "ומפליא לעשות" ש"פליאה יש באדם שהרי אין הנשמה צריכה לאכול אלא הגוף ואעפ"כ אם לא היה אוכל ד' או ה' ימים היתה נשמתו יוצאה ממנו, הלא זהו פליאה גדולה וכי מאי איכפ"ל לנשמה שהגוף אינו אוכל, אלא שהקב"ה זווגם יחד שתרגיש הנשמה בצרכי הגוף".

ה"פה" - קודש קדשים, וככלי שרת

וידוע לשונו של האוה"ח הק' בפר' פנחס (במדבר כו, כג): "לפוח משפחת הפוני" שפירש מלשון פינוי, שצריכים העוסקים בתורה לפנות עצמם משחוק ומדברים בטלים, "כי הם מונעים קיום התורה באדם". ומבואר שמלבד העבירה דדברים בטלים יש בדברים עצמם מניעה לקיום התורה באדם, וכתב שם עוד וז"ל: ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו, כי **פה של לומדי תורה, דינו ככלי שרת** אשר ישרתו בס' בקודש, כי אין קדושה כקדושת התורה, ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול, הגם שאין בהם דברים אסורים עכ"ל^א. וכך כותב גם האלשיך פרי תצוה (שמות כ"ח, ל"א) כ': מי זה החי לא יתן אל לבו לזוהר לבלתי טמאם לבל ידבק בס' מאומה מן החרס ולשמור לפיו מחסום מדבר דבר אשר לא כתורת ה' ולשומרה בקדושה וטהרה. כי הם **כלי הקדש** אשר ישרתו בס' את המלך הקדוש ולא ישרתו בכלי צואים, עכ"ל. והו"ד האלשיך בח"ח בשער הזכירה פ"י עיי"ש באריכות. ובאגרת הגר"א למשפחתו כתב בחומר דברים בטלים "כי **הפה קדש קדשים**"^ב. ועיי' בקוב"ש בכתובות (אות ר"ח) שמה"ט **שהפה קודש** יש בכחו לפעול אפ"י בלא כוונה למי ששומר פיו בקדושה^ג.

ובירושלמי בברכות פ"א ה"ו איתא דקאמר רשב"י: אלו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאתיהבת תורה לישראל הוינא מתבעי קומי רחמנא דיתברי לבר נשא תרין פומין חד דהוי לעי באוריתא וחד דעבד ליה כל צורכיה, עיי"ש. וברבינו יונה לאבות פ"א מ"יז על המשנה ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה הביא לדברי הירושלמי וכתב וז"ל: ר"ל שלא ידבר בפה אלא דברי תורה ודברי שכל ולא דברי הבלי עולם, שהיו החכמים הקדושים עושים עצמם **ככלי שרת שאין משמשין בהם דברים של חול**, עכ"ל^ד. ועיי' בהערה מדברי השב שמעתתא בהקדמה שהביא לדברי הירושלמי הנ"ל וכתב עפ"י ד המהר"ל שה"פה" הרי הוא כ"קלף" של ס"ת ולכך יש לשמרו בקדושה ובפרט לתורה שבע"פ^ה. ובר"ן ריש נדרים תמה על ר"ת "פה קודש" היאך אמר דבר זה, ומצינו כן בסנהדרין דף כ"ג ע"א שאמר ריש לקיש על ר"מ פה קודש יאמר דבר זה, עיי"ש.

נדרי עכו"ם, ולשון הקודש בנדרים

^א לא ראה לשון רבינו יונה באבות (א, יז) "שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים. ראיתי והבנתי בכל המדות החשובות ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. כבר פי' רבינו משה ז"ל בענין השתיקה, כי בדבור שיש לאדם נזק בו מכל צד, או אם יש לו ריוח מצד אחד והיזק מצד אחר לא הוצרך רשב"ג להזהיר בזה, כי כל אדם יזהר ממנו, אם שומר מצרה נפשו. אלא אפילו בדבור שאין לאדם נזק בו כלל וכלו ריוח כמי שמדבר בעסקיו ובצורך פרנסתו, צריך למעט בדבור ושלא יאריך בו, אך כדי סיפוקו. ואין צריך לומר בדבר של הבל שאינו מעלה ולא מוריד שאין לאדם לזכרו כלל. וכן אמרו בירושלמי (ברכות פ"א ה"ב), אמר ר' שמעון בן לקיש, אלו הוינא על טורא דסיני בעינא תרי פומיה, הדר אמר, השתא דלית לן אלא חד לא יכילנא למיצל נפשנא מלישנא בישא, כ"ש אי הוה לנו תרין. ר"ל שלא ידבר בפה אלא דברי תורה ודברי שכל ולא דברי הבלי עולם, **שהיו החכמים הקדושים עושים עצמם ככלי שרת שאין משמשין בהם דברים של חול**", עכ"ד.

^ב ויש לציין לחומרת דברים בטלים, לדברי המד"ר יש בא דאיתא: מד"ר ריש בא: אמר הקב"ה יקרה היא בעיני בני אדם ורואין כאלו יגיעה היא לפני ואינה יגיעה שנא' (ישעיה מ) לא ייעף ולא ייגע, **במה אני ייגע במי שהוא מכעיס לפני בדברים בטלים** כד"א (מלאכי ג) הוגעתם ה' בדבריכם הוי וכעס אויל כבד משניהם, עכ"ל.

^ג וע' בקובץ שעורים כתובות אות ר"ח שכותב: כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה. הנה בכ"מ שמצינו כי ברכותיהן וקללותיהן של צדיקים מתקיימות הטעם פשוט, כי רצון יראיו יעשה, אבל הכא א"א לומר כן, דהא לא היה רצונו כלל שימות, ומוכח מכאן, **דהדיבור של פה קודש פועל בטבע אפילו בלי שום כונה**, כמ"ש ואשים דברי בפיך לנטוע שמים וליסד ארץ, והוא כמו הגרזן החוצב גם בלא כונה רק מטבעו, כן הוא גם דיבור האדם, אלא שאם טימא שפתיו בדיבורים אסורים הוחלש כוחו, כמו הסכין שעלה עליו חלודה הרבה שאין בכוחו לחתוך עד שיסירו החלודה ממנו, עכ"ל. [ולאידך מבואר במ"ב סי' ר"נ סק"ב ש"טוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת כי הדבור הוא פועל הרבה בקדושה"].

^ד ולפי"ז שמעתי להסביר מטבע הלשון בתפילת השחר קודם הפסוקי דזמרה "הריני מזמן את פי וכו'", כי קודם התפילה צריך שיזמן את פיו, כמו שצריך "לקדש" הכלי שרת לעבודה. ויש להוסיף מה שאמרנו ביומא דף ע"א ע"ב הרוצה לנסך יין ע"ג המזבח ימלא גרונו של ת"ח, היינו כי פיהם הוא ככלי שרת, ועי'.

^ה ז"ל הש"ש: רשב"י אמר אלו הוינא בסיני הוי בעינא תרי פומי חד למלעי באורייתא וחד למילי דעלמא כדחזינא דנפשי לישנא בישא. מאמר בירושלמי (ברכות ח א), לכאורה ידמה שאין גנאי כ"כ אם לומד בפה שמדבר במילי דעלמא, אלא דתורה שבע"פ אי אתה רשאי לכותבה, וכתב בספר תפארת ישראל (ס"פ ס"ח) כי התורה היתה מתיחסת לישראל דוקא וע"י תורה שבע"פ שהוא בפה האדם ממש לא בקלף כו' יש לתורה חיבור עם ישראל כו' וזה אמרם פרק הניזקין לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ שנאמר עפ"י הדברים האלה כרתי אתך ברית כו'. שדבר זה הוא הברית והחיבור שמחבר שני דברים יחד כו' ואלו היתה תורה שבע"פ גם כן כתובה לא היתה התורה מיוחדת לישראל דוקא ע"ש. ולפי"ז **הפה הוא הקלף מתורה שבע"פ, וכמו הקלף של תורה שבכתב צריך עיבוד לשמה דוקא ויהיה טהור ולא טמא כן הקלף של תורה שבע"פ היינו הפה יהיה רק לשמה, ושפיר בעי תרי פומי חד לתורה וחד למילי דעלמא**. לפ"ז צריך לזוהר שלא לדבר בפה דברים שאינם מעבודת הבורא, עכ"ל.

ועיי בשם משמואל פרי מטות [תרי"ע] שהאריך שהכח לנדור נדרים הוא מחמת שהפה של ישראל הוא ככלי שרת וכנ"ל, ולכן עכו"ם אף שישנם בנדרים ונדבות, מ"מ אינם בבל יחל"ו.

וידוע מעלת לשון הקודש שנקראת "שפה ברורה"^{לו}, והוא לשון שמלאכי השרת משתמשין בה כדאי בחגיגה דף ט"ז ע"א, וכבר אחז"ל שבזכות שלא שינו לשונם יצאו ממצרים^{לח}, [ועיי בהערה עוד במעלת לשון הקודש^{לט}].

ואכן בהלכות נדרים מצינו כמה חילוקי דינים ומעלה בנדר בלשון הקודש משאר לשונות, עד אשר ברשב"א ריש נדרים מבואר שזהו החידוש בכינויים למ"ד לשון נכרים והיינו אע"פ שאינם בלשה"ק^מ, ובתוס' שם ובכ"ד ועוד ראשונים מבואר שבלשון הקודש חל הנדר אף שאינו מבין הלשון, והיינו טעמא דלשון הקודש הוי לשון של "קדושה" ומשו"ה כח יש בה יותר משאר לשונות, וכמו שנתבאר שהכח לנדור הוא מכח הדיבור שבא מהנשמה.

ואכן כן מצינו שעכו"ם אף אם מדבר בלשון הקודש נקרא ש"לשונו סרוח" וכלשון המד"ר בפר' בלק (כ, י"ד) עיי"ש. ועיי לשון הגמ' בחולין דף קל"ג ע"ב ש"סתם עכו"ם מפעא פעיא" והוא לשון הנאמר על בהמה שהיא "פועה", והיינו כי העכו"ם אין "דיבורם" ממקום "קדוש" אלא כבהמה, וכמשי"נ לעיל ש"כח הדיבור" בא מ"הנשמה" שהיא חלק אלוך ממעל, וכח זה ליכא בעכו"ם, ולכן אינם בבל יחל, וכמשי"נ, ועיי.

לו ז"ל: בשם ספרי זוטא ישראל בבל יחל ואין אומות העולם בבל יחל. להבין הטעם י"ל עפי"מ שאמר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה בטעם הנדרים שיהי' בכחו של אדם לעשות בדיבורו את הדבר קודש שתיעשה הוי' וצורה חדשה בדבר, עפי" דברי רבינו יונה דמי ששומר פיו נעשה פיו כלי שרת, ע"כ כמו שכלי שרת מקדש את המנחה הניתנת לתוכו, כן הדיבור היוצא מפיו הוא קדוש ובכן יכול לקדש את הדבר, עכתדה"ק. והוא כעין דברי המדרש (שמ"ר ט"ו, כ"ד) בענין שישראל בכחם לקדש חדשים וז"ל רצונך לידע צא ולמד מכלי שרת וכו' הי' הכהן מקבל בו דבר של קודש והכלי מתקדשת, ואם כלי חול כשהוא מתמלא מן הקודש עאכו"כ ישראל שהן קדושים ומקדשים את החודש, ע"כ. וז"ש לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין, מכלל שדבריו הם קדושים. וצריך להבין מדוע דוקא כשמקדש פיו נעשה כלי שרת, למה לא שאר אברים למשל כשיקדש ידיו או רגליו ייעשו כלי שרת, אך יובן עפי" מאה"כ (ישעי' מ"ג) עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, הרי כי כל בריאת האדם היתה בשביל זה שיספרו תהלות השי"ת, ודוקא ישראל כמ"ש עם זו וגו', וע"כ אומות העולם שאינם נעשים כלי שרת ודיבורם אינו נעשה קודש, ע"כ לא שייך בהו לומר שלא יעשו דבריהם חולין, על כן אינם בבל יחל, עכ"ל.

לו וכדכתי' בנבואת צפניה (ג, ט) "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא בשם ה' לעבדו שכמ אחד" ועיי"ש ברד"ק ובאב"ע שפירשו שהוא לשון הקודש שעי"ז יהא אחדות בין כל העמים לקרא בשם ה'.

לו וביאר בסידור שיח יצחק בפ"י התפילה על מה שאומרים "ובנו בחרת מכל עם ולשון", ש"התחלוקת טבעי העמים ותכונתיהם זה מזה הוא או מצד גזע שבעם או מצד השפה המדוברת אשר תאחד אותם והיו לעם אחד, כי לאט לאט יקרבו הלבבות זה לזה, ואולם ישראל לא שינו את לשונם במצרים והיא גמרה להם אשר עמד טעמם במ וריחם לא נמר להשוות את המצרים לעשות כמעשיהם, ע"כ אנו אומרים נוסח זה לזכור גם זכות זו". וע"ע במו"נ (ג, ח) ובעקידת יצחק (בחוקתי) וביערות דבש ח"ב דרוש י"ב שהאריכו במעלת לשון הקודש. ובדרושי הצ"ח אהבת ציון דרוש י"ב כ' שלשון הקודש היא שהחזיקה את עם ישראל בכל הגלויות שלא יטמעו בין העכו"ם, ועיי"ש עוד שהאריך במעלת לשון הקודש. לו [וברש"י פר' עקב עה"פ ולמדתם וכו' "מכאן אמרו כשתינוק מתחיל לדבר אביו מסיח עימו בלשון הקודש ומלמדו תורה, עכ"ל. ובספרי פר' האזינו פ"ס כ"ח: וכן היה ר"מ אומר כל הדר בא"י וקורא ק"ש שחרית וערבית ומדבר בלשון הקודש הרי הוא בן העולם הבא, עיי"ש וכו"ה בירושלמי שבת פ"א ה"ג. וברמב"ם בפיהמ"ש באבות פ"א מ"ב מבואר שיש מצוה ללמוד לשון הקודש, עיי"ש. ולשון הרמב"ן בפר' כי תשא (שמות ל, י"ג): וכן הטעם אצלי במה שרבותינו קוראין לשון התורה "לשון הקודש", שהוא מפני שדברי התורה והנבואות וכל דברי קדושה כולם בלשון ההוא נאמרו והנה הוא הלשון שהקב"ה יתעלה שמו מדבר בו עם נביאיו ועם עדתו, אנכי ולא יהיה לך ושאר דברות התורה והנבואה, ובו נקרא בשמותיו הקדושים אל, אלהים, צבאות, ושד-, וי"ד ה"א, והשם הגדול המיוחד, ובו ברא עולמו, וקרא שמות שמים וארץ וכל אשר בו, ועיי' אבות דר"נ פל"ז מ"ב שבני אדם דומים למלאכי השרת ששניהם מדברים בלשון הקודש [ועיי"ש בבנין יהושע בשם הרמב"ם שתינוק שלא ידברו עמו ז' שנים מאומה ידבר מעצמו בלשה"ק].

וע"ע במג"א או"ח סי' פ"ה סק"ב ומ"ב שם סק"ט שמידת חסידות הוא שלא לדבר בלשה"ק במבואות המטונפים אפי' דיבורים של חול, עיי"ש. ועיי" מ"ב ש"ז סק"ה שהביא מהשל"ה (מס' שבת ח"ב דף קט"ז) שאנשי מעשה אינם מדברים בשבת רק בלשון הקדוש, עיי"ש. [והנה לעיל הבאנו לשון הגר"א באגרתו ש"הפה קדש קדשים", ויתכן, שהנה לשון הגר"א שם [וכ"ה בראשית חכמה ועוד] שכל המועדים קדש ו"שבת קודש קדשים", ולכן בשבת שהוא קדש קדשים יש להקפיד על הפה שהוא קדש קדשים ולדבר רק בלשון הקודש, וכן מה"ט שהשבת היא "יומא דנשמתין" לכך יש להקפיד בשמירת הדיבור שהוא מ"נשמה", ועיי'.

מ וזה לשונו: ומה שקראום כנויין אף על פי שהם עיקר הלשון בלשון העכו"ם שמא מפני שיקר הלשון הוא לשון התורה ושאר הלשונות כנויין לו, עכ"ל.

הכי איתמר / הרב איתמר טעף, מח"ס 'הכי איתמר', קרית

ספר

בגדר איסור חנופה

וְלֹא תַחְנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם הוּא יַחְנִיף אֶת הָאָרֶץ וְלֹאֲרֹץ לֹא יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדָם שָׁפְכוֹ. (לה לג)

מוני המצוות נחלקו אם למנות פסוק זה כלאו לאיסור חנופה או לא, דהבה"ג וסיעתו מנו חנופה ממנין תרי"ג,^{מא} והרמב"ם וסיעתו לא מנאוה. הרמב"ם מבאר דעתו בשורשי המצוות (שורש ה) שאינה מצוה אלא נתינת טעם למה לא לקחת כופר על רצח. והרמב"ן שם מיישב שיטת הבה"ג, דבסיפרי אמרו על פסוק זה "ולא תחניפו את הארץ - הרי אזהרה לחנפים", ואכן היראים שהוא מסיעת בה"ג מביא סיפרי זה, הרי שלמדו משם שהוא איסור דאורייתא ויש למנותו כל"ת.

נא"כ מסכימים עם סברת הרמב"ם שאין למנות טעם מצוה, אלא שכאן נראה מהסיפרי שאינו טעם מצוה. או כמו שנראית כוונת הרמב"ן בפירושו לתורה כאן, שמאיסור לקיחת כופר בגלל חנופה נלמד לשאר אופנים שחנופה אסורה, הגם שיש לדחות שאולי נאסרה רק ברציחה החמורה].

למעשה הרמב"ן לא הוסיף חנופה במנין הלאוין שהשמיט הרמב"ם, וא"כ רק בא ליישב דעת הבה"ג אבל להלכה מסכים עם הרמב"ם שאינה לאו בפני"ע. גם רש"י על התורה פירש כאן כתרוממו "לא תחניפו ולא תרשיעו" וא"כ אינו ענין למידת החנופה. וצ"ע מה לא ניחא להו ולרמב"ם בדרשת הסיפרי. ובמעשה בצלאל שעל פסקי ריקאנטי (סימן תקעב) ביאר ע"פ הרמב"ם גופיה (שורש חי) לגבי המחזיק במחלוקת, שעובר בלאו דלא יהיה כקורח וכעדתו (סנהדרין קי). שהוא אסמכתא לא שיהא כן פשט הכתוב, הרי שדרשא שאינה "פשט הכתוב" אינה אלא אסמכתא, א"כ ה"ה פסוק שלפנינו א"א לומר שפשט הכתוב הוא אזהרה לחנפים, דהא איירי באיסור כופר לרוצח. וכ"כ בביאור הגרי"פ (ל"ת פד ד"ה והנה הבה"ג).^{מב}

ובשערי תשובה (ש"ג קפז) כתב "החנף אשר הכיר או ראה או ידע כי יש עוול בכף חברו... ויחליק לו לשון הרע לאמר לא פעלת און, המעט ממנו עוון הנמנע מן התוכחה שנאמר "הוכח תוכיח"... ויוסיף לחטוא על אמרו לא חטאת".

הרי שלא זו היא היפך מצות תוכחה ומעין הל"ת של מצוה זו. וכן נראה מהרמב"ן והיראים (רמח (נה)). והגרי"פ ביאר דמה"ט השמיט הרס"ג לחנופה, כיון שמנה העשה דתוכחה ואינו מונה גם לאו וגם עשה.

עוד כתב בשערי תשובה שם: "גם נתן מכשול לפני החוטא משני פנים: האחד כי אינו ניחם על רעתו, והשני כי ישנה באיוולתו ביום מחר... מלבד כי ישא עונש על הנזק אשר הזיק לאשר אשם לו החוטא".

הרי שעוון החנופה הוא שמסייע עוברי עבירה ובוזה הוא מענפי "לפני עיור", וכן נראה בנדירים כב. "דלמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה".^{מג}

עוד כתב שם (אות קצה): "החלק הששי - מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואין בפיו תוכחות, ועל מעשה החטאים לא ילטוש עין ולא ישגיח, ולא יהיה להם לאיש מוכיח,^{מד} והנה נצטוינו לבער הרע מקרב עמנו, שנאמר ובערת הרע מקרבך".

הרי שיש חנופה שהיא מענפי העשה ד"ובערת הרע מקרבך", ואולי מפני שלבער עניינו לשרש והיינו שלא לקיימו כלל וא"כ הוא אפילו בדיבור. וקצת צ"ע שכיון ש"ובערת הרע" נאמר תמיד על חיובי עונשי ביי"ד א"כ

^{מא} הבה"ג (לאו קסז) והיראים (רמח (נה)) ובעלי האזהרות ר"י אלברגלוני רבינו אליהו הזקן ורשב"ג (לאוין קכב).

^{מב} וצ"ע על מה חולקים הבה"ג וסיעתו, על כך שדרשא אינה פשט הכתוב, או שא"א שאיסור כופר הוא פשט הכתוב על כל חנופה.

^{מג} אמנם מש"כ באות קפט: "החנף אשר יהלל רשע לפני בני אדם... גם זו רעה חולה, כי בהזכירו את הטוב ואת הרע לא יזכור ועל כל פשעיו יכסה, צדיק יחשב אצל השומעים, ויתנו לו יקר, וירים ידו וגבר" וכו'. זה לא בהכרח מענין סיוע לעוברי עבירה, דאפשר ירים ידו ויגבר בעניינים אחרים שאינן של איסור שג"ז אינה טובה לעולם כשדרך רשעים צלחה.

^{מד} משמע ש"מי שיש בידו למחות" נענש אע"פ שלא ידע מהאיסור, אם היה יכול לדעת ולמנוע האיסור. ואולם צ"ע אם עובר בתוכחה כפשטות הבנת איסור זה, או רק ב"ובערת הרע" שממך לו רבינו יונה.

אולי הוא רק מצות ביי"ד, ובודאי שאינו בדיבור, אלא שגם איסור זה דחנופה נאמר ברצח ובכ"ז למדו משם לכל חנופה.

נמצא ג' מצוות שחנופה היא היפוכם, ועוברים עליהם כשמתחנפים. ומסתבר דאיכא גווני שעובר בשלשתם או בשניים מהם, וצ"ב מה אז העיקר. וגבי "ובערת הרע" נראה מכל דברי רבינו יונה שהוא כשמבטל ונמנע ממצות תוכחה, הרי שהעיקר היא תוכחה. ויל"ע כשהחניף היכא שהיה פטור מתוכחה, כשוודאי לא יקבלו ממנו וכדומה, אם חוזר וניעור גם ביטול תוכחה בכך שהוסיף חטא על פשע והחניף, דהיה לו לשתוק לא להוכיח ולא להחניף.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת מטות

ל, טו: ואם החרש יחריש לה אישה מיום אל יום והקים את כל נדריה וגו' כי החרש לה ביום שָׁמְעוּ.

בנדרים [עט, א] מעמידה הגמ' שהוא שותק כדי לקיים את הנדר כדי לצערה, ומקרה זה כתוב בנשואה ולא בארוסה או באב לעיל, וביאר באוזנים לתורה כי במקרים כאלו לא מצוי שחתן יצער את ארוסתו, וכן אב את בתו, אך בעל את אשתו מצוי ומצוי שבעל יצערנה [אוי לאזנים שכך שומעות] עכ"ד.

ומדמוקי לה בשותק ע"מ לצערה, יתבאר לפי זה מה שכתוב בסיפיה דקרא פי החרש לה ביום שָׁמְעוּ, הַחֲרֹשׁ חֹסֵר יו"ד [לא כמו שכתוב לעיל פסוק ה וחי מלא], כי לא היה זה אלא על מנת לצער בלבד ולא שבאמת נתכוון לשתוק ולקיים. ומה שאמרו שם בגמ' כשהוא אומר כי החריש לה הרי בשותק ע"מ לקיים הכתוב מדבר, לא קאי על סיפיה דקרא דהכא, אלא כדפירש"י שם בלשונו הזהב "כשהוא אומר למעלה הימנו כי החריש לה עכ"ד. אמנם יש להעיר דלמעלה פסוק ה' וחי כתיב "והחריש לה" ולא כי החריש לה וצריך להגיה לפי זה בגמ' וצ"ע.

*

לא, ב: נָקַם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים.

פירש"י ולא מאת המואבים, שהמוואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם שהיו שוללין אותם שלא נאמר אלא אל תתגר במ מלחמה [דברים ב, ט], אבל מדיינים נתעברו על ריב לא להם.

צריך ביאור הא קיי"ל [ב"מ ה, ב] אין אדם חוטא ולא לו, היינו שאינו חוטא בדבר שאין לו הנאה מזה, וא"כ למה באמת התעברו המדיינים על ריב לא להם. וכדי לבאר זה נקדים דהנה מִדְּיָן הוא אחד מבני קטורה [בראשית כה, ב] ושם כתיב [פסוק ו] דאברהם נתן לבני קטורה מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם, והרד"ק כתב דארץ קדם זו חרן הארץ שהיתה שייכת למשפחת אברהם ושלחם לשכון שם שיקרבו אנשי משפחתו. ורשב"ם פירש או כדי שירשו בניו את נחלותיו שיש לו שם עכ"ד.

והנה מִדְּיָן שבעצם היה "בן" של אברהם אבינו והיה אפשרות שיהא יורש אמיתי של א"י ונדחה ממנו, ולפי זה נדמה לומר דהוא הרגיש "מקופח" כל ימיו מזה בנוסף לקנאה בבני ישראל שזכו לזה מה שהוא לא זכה, לכן חיפש דרך לנקום ולהרע לבני ישראל ע"י עצה להכשילן בבנותיו בזימה ועי"ז יחרה אף ה' בהם ויהא בהם המגיפה. ומה דפירש"י דהוי מתעבר על ריב לא לו, היינו שלא היתה לו צרה עכשיו כמו מואב שהיה ירא שהיו שוללין ובוזזין מהן, אלא רק חשבון עתידי שאם ע"י מגיפה זו יהיה כליון ח"ו הוא ירש את א"י ולא הם! [שמעתי ממו"ר הגרמ"א פינקוס שליט"א]

*

לא, ו: וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס בן אלעזר הכהן.

פירש"י ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר וכו' דבר אחר שהיה משוח מלחמה.

באבות דרבי נתן [פרק יב, ה] איתא דבשעת פטירתו של אהרן הכהן מי שרואה אלעזר ופינחס שהם שני כהנים גדולים שעומדים ובוכים מי לא יבכה. וכתב בבנין יהושע דאלעזר היה כהן גדול ופינחס היה משוח מלחמה כדאיתא בסוטה [מג, א], ובזה מתורץ דלא קחשיב איתמר עכ"ד.

קשה לי דלכאורה בשעת מיתת אהרן עדיין לא היה פינחס משוח מלחמה כלל, על פי מה שאמרו זבחים [קא, ב] לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי [וזה הוי לאחר עצת בלעם דהוי לאחר מלחמת סיחון ועוג] דהוי אחר מיתת אהרן כדמוכחי קראי וצ"ע.

ויש לומר על פי מה שחידש בתורת משה לחת"ס [פרשת ויקרא ד"ה בני אהרן הכהנים] דאף שלא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי קשה בעיני שיהיה פינחס משמש כלוי כל מ' שנה, אבל יש לומר נהי דכהן גמור לא היה לזרוק דם ולהקטיר, אבל הצתת האליתא ועריכת האש היה עובד עיין תוס' ישנים [יומא כד, ב ד"ה הצתת] דעכ"פ אין זר חייב עליה עיין שם.

ואם נקבל חידוש זה, פשוט דנוכל לומר דהיה משוח מלחמה שדינו כ"כהן" קודם שהרגו לזמרי גם כן, ולכן מקרי באבות דרבי נתן כהן "גדול" מצד גדולה זו שהיתה לו.

*

לא, ז: וַיִּצְבְּאוּ עַל מְדִין כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וַיְהִיגוּ כָּל זָכָר.

בחיי דוד כתב צ"ע דאם הרגו כל זכר, ואח"כ הרגו גם הטף וגם הנשים היודעות איש למשכב זכר, נמצא שלא נשתייר זכר למדין דהרי באומות הלך אחר הזכר והם הרגו כל הזכרים וגם נשים עוברות לא נשארו דהא הרגו כל אשה יודעת איש למשכב זכר, והרי מצינו בשופטים [ו, א] ויתנם ה' ביד מדין הרי שנשאר זכר למדין [ואין לומר שישבו בארץ מדין ולא נתייחסו למדין ממש עיין רש"י סנהדרין קד, א ד"ה עמון א"ה]. וצריך לומר דאחד ממדין בא על אשה מאומה אחרת ונתעברה ממנו ועדיין לא ילדה, וא"כ לא היה עדיין בכלל כל זכר שיהרגו אותו, ואת האשה כיון שהיתה מאומה אחרת לא הרגו ואח"כ נולד והרי הוא מתייחס למדין דבאומות הלך אחר הזכר ומזה נשתייר זכר למדין עכ"ל. וכך אמר מו"ר הגרמ"א פינקוס שליט"א בשם אביו זצ"ל.

אמנם בעלון לבית התורני כתב תירוץ אחר, דהנה כתיב בפסוק ז' ויצבאו על מדין כאשר ציוה ה' ויהרגו כל זכר, וקשה מה טעם כתב כאשר ציוה ה' באמצע הפסוק על החלק שצבאו על מדין ולא כתב זאת בסוף הפסוק אף על החלק ויהרגו כל זכר" שאף זה מציווי ה', ויש לומר עפמשי"כ הרמב"ם פ"ו ממלכים ה"ז שכשצרים על עיר להלחם עליה אין מקיפין אותה מד' רוחותיה אלא מניחים מקום לברוח שנאמר ויצבאו על מדין ומפי השמועה למדו שכך ציוהו עכ"ד. ומדבריו נלמד ש"כאשר ציוהו ה'" הולך רק על האופן שבו צבאו על מדין והיינו שהניחו רוח רביעית לברוח. ולפ"ז מיושב כמין חומר איך נשארו ריבוי מדיינים בימי גדעון הלא הרגו את כל הזכרים שלהן לפי דהיו כאלה שברחו מרוח רביעית ואותן הרג גדעון.

ולפי זה היה קשה לי דרש"י כותב לעיל פסוק ב' מאת המדיינים ולא מאת המואבים... מפני פרידות טובות שיש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית עכ"ל. ולהנ"ל לכאורה מה זה מונע שלא יענשו המואבים על מי שחטאו את ישראל, הלא אפשר שיעשה להם כמו שעשו למדין, ויהיה מואבי אחד שישא אשה מאומה אחרת וכבר היא מעוברת, ובאומות הלך אחר הזכר והוא מואבי ומזה יצא לבסוף רות המואביה או לפי הדרך השניה שיצורו עליהן למלחמה וישאירו להם רוח רביעית לברוח ומזה ישאר אביהם של רות המואביה ונעמה העמונית.

שוב ראיתי בבן יהודע [ב"ק לח, א ד"ה שתי] שעמד בזה ותירץ דאם יעשה בהם מלחמה יאבד שם המלכות מהם, ואבותיהם של רות ונעמה הגם שיהיו ניצולים ישארו הדיוטות, ורצה הקב"ה דרות ונעמה כשבאין להתגייר, יבואו בהיותם בנות מלכים ולא בנות אנשים הדיוטות כדי שיהיה לאלה המתגיירים רבותא טפי, ועוד תהיה הקליפה נכנעת יותר בכך, ולכן נשארו ב' האומות בכבוד מלכותם כדי שיהו רות ונעמה באים להתגייר בהיותם בנות מלכים.

*

פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת מסעי

לג, ד: וּמְצָרִים מְקַבְּרִים אֶת אִשֶּׁר הִפָּה ה' בָּהֶם כָּל בְּכוֹר וּבְאֵלֵיהֶם עָשָׂה ה' שְׁפָטִים.

לכאורה הפרשה מתחילה ב"אלה מסעי בני ישראל" היינו החסדים והטובות שהקב"ה עשה לבני ישראל במדבר, וא"כ את החלק הראשון של הפסוק כבר פירש"י דמצרים מקברים טרודים באבלם, ופירש בעיקר שפתי חכמים שלא היה להם פנאי לעכבם, וא"כ שפיר מקומו כאן להזכיר גודל חסד ה' ביציאת בני ישראל שיצאו מבלי שיהיה להם פנאי לעכבם כלל, אבל החלק השני ד"באלוהיהם עשה ה' שפטים" צריך להבין מה זה שייך לכאן.

ויש ליישב על פי המכילתא [שמות יב, לו] עה"פ וינצלו את מצרים, מלמד שעבודה זרה שלהם ניתכת ובטלה וחזרה לתחילתה, וכתב בפירוש באר אברהם דהיכי נתקיים "וינצלו" הא הוי כמה ע"ז מכסף וזהב [ואסורים בהנאה], אלא שניתכת כמאמר הכתוב [שמות יב, יב] ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים, והוסיף בפירוש רבי סולימאן אוחנה זצ"ל, שכיון שניתכת מסתמא כאילו בטליה עובדיה ומותרת לישראל ולקחוח בכלל הביזה.

ולפי"ז שמעתי מהג"ר משה לוונטל שליט"א דלפי"ז שפיר מוזכר פסוק זה כאן להראות גודל הטובה והחסד שהקב"ה עשה לישראל ביציאתם שהתיך אלוהי מצרים כדי שגם הע"ז של מצרים תתבטל ותהא מותרת לישראל בכלל הביזה.

*

לג, ד: ומצרים מקברים את אשר הפך ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים.

בחידושי חת"ס כתב יש לפרש קבורת מתים גם בגוי היא מצוה כמו שדרשו ז"ל על ויעש לו דוד שם [שמואל ב' ח, יג וכפרש"י ורד"ק שם], שקברו מתיהם ומצוה דעסיק בה מגינה ומצלי, ואפ"ה יצאו ישראל ביד רמה אע"ג דמצרים מקברים, ולא תימא שהם המצרים לא עשו אלא לשם עבודה זרה שלהם ולכן אמר שבאלוהיהם עשה ה' אז שפטים ולא האמינו עוד אז בהם, עד שטעו שוב בבעל צפון בפי החירות עכ"ל.

אבל בשו"ע [יו"ד שסז, א] פסק "קוברין מתי עכו"ם ומנחמין אבליהם מפני דרכי שלום", ופירש הט"ז "דמשתדלין בקבורת מתי עכו"ם כמבואר בטור ובית יוסף", ומשמע דרק מפני דרכי שלום עושין כן ואינו מצוה כלל, וצ"ע.

*

לג, לח: ויעל אהרן הפהו וגו' ויקמת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש.

בערוך השולחן [אבה"ע קכו, טז] כתב אין כותבין [בגיטין] מנחם אב, דמה שרגילין לכתוב כן במכתבים וכשמברכין את החודש זהו רק לשם נחמה כשזוכה אי"ה במהרה בימינו אמן, אבל שמו הוא רק "אב".

במעשה רוקח [פ"ד דתענית] כתב איתא במדרש הקב"ה התאבל על עולמו ז' ימים קודם המבול, ומסתבר שכך הוא התאבל גם ז' ימים קודם חורבן ביהמ"ק, כיון שבז' אב נכנסו הנוכרים להיכל, נמצא שבר"ח אב התחיל הקב"ה להתאבל על ביהמ"ק לכן משנכנס אב ממעטין בשמחה, זו גם הסיבה שפטירת אהרן היא היחידה שמוזכרת בתורה, כי היא ארעה בראש חודש אב, ושקולה מיתת צדיקים כחורבן ביהמ"ק, ורצה הקב"ה לרמוז להתאבל ביום זה.

וכתב במועד כל חי [לגר"ח פלאג"י י, ב] ובחודש זה יזהר לכבד לומדי תורה וירוך לדבר מצוה ולחזק ברכיים כושלות, ולהיות אוהב שלום ורודף שלום.

בבן איש חי [הלכות שנה אי ריש פרשת דברים] כתב חודש זה נקרא אב - שהוא עתיד להיות אב לכל החודשים מאחר שנעשו בו רעות רבות, מוכרח שיהיו בו טובות מרובות יותר מכל החודשים... על דרך שאמר הכתוב [תהילים צ, טו] שמחנו כימות עיניתנו. גם נראה לי שנקרא אב שהוא יתוקן ויתגבר בזכות התורה כמו שאמרו רבותינו אל"ף בי"ת אלף בינה ולכן שבטו יששכר.

ובמועד כל חי [לגר"ח פלאג"י י, ו] כתב החודש הזה שבטו יששכר... לפי"ז ראוי לעסוק בתורה בחודש הזה יותר משאר חודשים.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס

בס"ד, כ"ג תמוז התשפ"ג

כבוד ידי"נ הגה"ח המשובח בפה עמו כתר כהונה וכתר תורה רבי גמליאל בהראי"ד רבינוביץ שליט"א בדבר שאלתו: האם מותר לתופף עם תוף [בלי שירים] בימי בין המצרים והוא הדין בימי הספירה.

הנה מקור שמיעת כלי זמר בימים אלו עניינו ממש"כ המג"א, הא"ר והמשנ"ב (סי' תקנא) דאסור לעשות ריקודין ומחולות מ"ז בתמוז ואילך, ולענין מנהגי ספירת העומר איתא בשו"ע ונו"כ (סי' תצ"ג) שנהגו שלא להרבות בשמחה ולהינשא בימי הספירה, בהם נפטרו תלמידי ר"ע. וכתב המשנ"ב בשם האחרונים: אבל לעשות ריקודין ומחולות נהגו איסור וכ"ש בשאר ריקודין ומחולות של רשות בודאי יש להזהירן, עכ"ל. כך שהמשנ"ב אסר רק "ריקודין ומחולות". אמנם הערוה"ש כתב: "וכ"ש שאסור לומר בכלי זמר". וכן בשו"ת אגרי"מ יו"ד ח"ב קל"ז ובשו"ת מנחת יצחק ח"א קי"א ובעוד ספרים כתבו שנהגו שלא לשמוע כלי זמר בימים אלו. והאגרי"מ הוסיף שגם הנוהגים לשמוע כלי זמר בכל השנה, ביחיד, בימים אלו מחמירים שלא שומעים גם ביחידות. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ח"א קי"א.

ובלקט יושר הביא שרבו בעל התרומת הדשן הקפיד גם שלא לנגן ניגונים בפיו בימי הספירה, וכ"כ בס' יוסף אומץ שכן נהגו בפפד"מ, שגם לא לשורר בפה. ובס' אורחות רבנו מובא שהגרי"י קניבסקי זי"ע אמר שלא מצינו איסור לשורר בפה בימי הספירה, אך בנו הגר"ח"ק העיד שאביהם הורה להם שלא לשיר בביתם, ורק בשבתות שרו. והנה למנהג התרומת הדשן וקהילות פפד"מ, ודאי שאין לשמוע מוזיקת טייפ וגם "שירה ווקאלית" אסורה. ולדברי המשנ"ב ש"ריקודין ומחולות" אסורים, לא מצינו שום איסור בכלי זמר. ובלשון המ"ב לא מצאנו שכלים ושירים המביאים לידי ריקוד (כמו שמיעת שירים סוערים וקצביים) אסורים. והארכתי בזה בספרי ויאמר שמואל גדרי האיסור והמסתעף ממנו לשמיעת שירה ואקלית, עיי"ש.

והנה מקור ענין אי שמיעת כלי שיר יסודו כידוע בגיטין (ז, א): "שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסיר. שרטט וכתב להו: אל תשמח ישראל אל גיל בעמים. ולישלח להו מהכא: בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו. אי מההוא, ה"א ה"מ זמרא דמנא, אבל דפומא שרי, קמ"ל".

וכתב הרמב"ם (הלכות תעניות ה, יד): וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשמען מפני החורבן, ואפילו שירה בפה על היין אסורה, שנאמר בשיר לא ישתו יין, וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תושבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין. עכ"ל וכן הוא בשו"ע או"ח סי' תקס. (והרמ"א מיקל אם אינו רגיל בזה, עיי"ש). וכתב הגר"א בהגהותיו לשו"ע (או"ח סי' תק"ס) שכוונת הרמב"ם בדבריו "וכל משמיעי קול", לאו דוקא לסוג כלים מסוים כמו שנראה בפשטות, אלא למקום השירה, כמו שאיתא במסכת סוטה (מח ע"א), שאף שירה בבית אסורה, ועוד סוגי שירות שהיו מקובלות בימים ההם, כמו זמרא דגרדאי שהיא שירה לשם שחוק, זאת מתכוין הרמב"ם לאסור בכפל דבריו וכל משמיעי קול שיר.

ומכל זה נראה שכל האיסור שייך דווקא בשירה וכלי זמר המביאים לשירה, שכן היה מנהגם מאז לשורר בבתי המשתאות ובפרט בבתי היין שם (עי' בדי' התוס' בגיטין שם). אבל תיפוף סתמי, אף אם מדובר בתיפוף קצבי, ללא שום שירה נלווית. נרלענ"ד דאינו בכלל האיסור.

והנה אף שנגינת אורגן ופסנתר, חליל ויתר הכלים הדומים להם, אסורים בימים אלו, כמבואר בפוסקים. מ"מ נרלענ"ד לחלק בין ניגון באורגן שעצם נגינתו מורכבת מתוים ולחנים והשומע שומע כאן את כל השיר והלחן, לבין תיפוף בתופים. שבתפוף בתוף אי אפשר לשמוע שום לחן ושיר. וכל עוד לא מצטרפים לתיפוף בשירת הפה או בשירת אורגן או חליל וכליו וכדומה, אי אפשר להבין ממקצב התופים שום שיר. והתיפוף מועיל רק בצירוף שירה או הוספת כלי זמר אחרים, כנ"ל. ובחתימה ירושלמית, בה רק מתופפים בתופים, אם לא יצטרפו את המשורר בפה לתופים, לא יבינו כלום לאיזה שיר מתכוין המתופף.

ואל תשאלני מהא דבשו"ע (שלח, א) כתב דהשמעת קול בכלי שיר אסורה, אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר מותר. וכתב שם הרמ"א, ואסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת, אעפ"י שאינו מכוין לשיר, מ"מ הואיל והכלי מיוחד לכך אסור. דשם ענין אחר הוא, דהכא כל גזירת חז"ל היא רק

שלא לשורר, ושירה בכלי שיר מוסיפה לזמרה ולשמחת השירה, ואם אינו מכוין לשירה אלא לתיפוף בלא שירה, נראה דהבו דלא להוסיף עלה.

שהקב"ה יעזרנו שנזכה לשורר לפניו שיר חדש בשוב ה' שיבת ציון וירושלם.

שמואל ברוך גנוט

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

למה ביקש בלעם שכר רק על 24,000 ולא על 157,200 (ע"פ הצפנת פענח)

ואת בלעם בן בעור הרגו בקרב (לא, ח)

איתא בסנהדרין ק"ו ע"א: "בלעם מאי בעי התם אמר רבי יוחנן שהלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל", וכן פירש רש"י כאן, והכוונה שבלעם יעץ לבלק שיביא את בנות מואב להחטיא את בני ישראל, ועי"ז מתו במגפה כ"ד אלף כמ"ש בסוף פרשת בלק, ולכאורה קשה דהא לעיל בפרשת בלק (כה ה) כתוב "ויאמר משה אל שפטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור", ופירש רש"י שם: "כל אחד ואחד מדייני ישראל היה הורג שנים, ודייני ישראל שמונה רבוא ושמונת אלפים", כלומר שהיו 88,000 דיינים וכל אחד הרג שנים, נמצא שנהרגו שם 176,000 איש מישראל, ויחד עם מתי המגפה נמצא שמתו 200,000 איש, ואם כן תמוה מאוד למה ביקש בלעם שכר רק על 24,000 שמתו במגפה, הא סך כל המתים היה יותר מפי שמונה ממספר זה.

(ובאמת עמדו בזה שחשבונו של רש"י צ"ע, כי בסנהדרין י"ח ע"א איתא "נמצאו דייני ישראל שבעת ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות" ולא ח' רבוא וח' אלף, ולפי"ז נהרגו רק 157,200, וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב, על כל פנים גם זה מספר גדול פי כמה וכמה מכ"ד אלף).

והרמב"ן שם תמה על רש"י איך יתכן שנהרגו יותר מרובע ישראל, ורצה לפרש שנהרגו מעט, אך אח"כ הביא שבירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב מפורש כדברי רש"י דאמרו שם "נמצאו שופטי ישראל שבע ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות, אמר לון כל חד מינכון יקטול תריי נמצאו הרוגין חמש עשרה רבוא ושבעת אלפים ומאתים", ונדחק הרמב"ן שכל אלו היו ראויים ליהרג אך ניצלו בזכות פינחס, ולפי זה ניחא הקושיא הנ"ל, אך לרש"י קשה.

ובצפנת פענח על התורה פי בלק תירץ דבתחילת פי בלק כתוב "ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו **קהל** את כל סביבתינו כלחך השור את ירק השדה", וביאר דכוונת בלק היתה שיקלל רק את המיוחסים שבישראל ולא את הערב רב שהיו גרים, ולכן אמר "קהל" למעוטי גרים, כדאיתא בקידושין ע"ג ע"א "קהל גרים לא איקרי קהל", וכן דקדק ממה שאמר בלעם "מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי **יעקב** ולכה זעמה **ישראל**", הרי שביקש רק לקלל את "יעקב" ו"ישראל" דהיינו המיוחסים ליעקב וישראל, ולא את הגרים.

ולפי"ז כתב דכל אלו שנהרגו ע"י הדיינים היו מהערב רב ולא מישראל, ולכן עליהם לא ביקש בלעם שכר כי הם ביקשו שיקלל רק את ישראל, ובישראל הועילה הקללה רק על כ"ד אלף ולא יותר.

והוסיף עוד הצ"פ דכל הכ"ד אלף שמתו במגפה לא עבדו ע"ז כלל (דאם כן היו נהרגין בידי הדיינים) אלא חטאו רק בבנות מואב, שהוא אביזרייהו דג"ע, נמצא שבלעם הצליח להחטיא את ישראל רק בג"ע ולא בע"ז, כי עיקר כוחו של בלעם היה ביצר הרע דעבירה, וגם הוא עצמו היה בעל עבירה מופלג כמו שאמרו חז"ל שבא על אתונו, ולכן נידון בגיהנם בש"ז רותחת כמ"ש בגיטין נ"ז ע"א.

וביאר הצ"פ דזהו הענין במה שנסתמא בלעם בעין אחת, דהוא כמו דאיתא בסנהדרין ס"ד ע"א דאנשי כנה"ג רצו להרוג את היצר הרע דג"ע אך ראו שהוא נצרך לקיום העולם, ולכן לא הרגוהו אלא "כחלינהו לעיניה ושבוקוהו" דהיינו שסימו לו עין אחת ועזבוהו, והועיל שלא יתגרה אדם בקרובותיו, וכמו כן בלעם נסתמא בעין אחת כיון שהיה בבחינת יצר דעבירה, כנ"ל (ואמנם רש"י בסנהדרין שם פי"י שסימאו את עיניו, משמע שסימאו את שתי עיניו, אך בצ"פ פי בראשית כתב שסימו לו רק עין אחת ולעתיד יסמאו גם את עינו השניה, וביאר בזה את הלשון שמצינו בסוכה ל"ח ע"א וקידושין ל"י ע"א ופ"א ע"א "גירא בעיניה דשיטנא", שהוא כדי לסמא לו עין אחת).

ונראה בס"ד דעל פי דבריו יתבאר כמין חומר מה שאמר בלעם (כד ג) "ונאם הגבר שתם העין", דהנה בבעל הטורים וברבינו בחיי שם כתבו שבלעם נקרא 'גבר' משום שגבר הוא תרנגול כמ"ש במשנה "קרא הגבר",

ובלעם היה דומה לתרנגול שכמו שהתרנגול נואף יותר מכל העופות (כמ"ש בברכות כ"ב ע"א שטעם טבילת עזרא הוא שלא יהיו מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין) כך בלעם רבע את אתונו, וכן יעץ להכשיל את ישראל בבנות מואב, ולפי זה מבואר היטב מה שנסמך לזה הכינוי "שתום העיני", כי מה שנסתמית עינו הוא משום שהיה נואף כתרנגול ולכן נסמית עינו כמו יצרא דעבירה (ובפיי התפילה לרוקח בברכת הנותן לשכוי בינה ביאר באופן אחר שגם תרנגול עוצם עין אחת ברגע שהקב"ה כועס, ע"ש).

והוסיף הצ"פ שעינו הרעה של בלעם השפיעה עד ימות המשיח, ולכן יצרא דע"ז לא יתבטל עד ימות המשיח, אך את יצרא דע"ז הצליחו לבטל כבר בתחילת זמן בית שני.

ויש להוסיף עוד שבמאמרי לפרשת בלק ביארתי בארוכה דעיקר מטרת בלק ובלעם היתה לעורר את הכעס שכועס הקב"ה באחד הרגעים של שלש שעות הראשונות של היום, וכעס זה בא מחמת עבודה זרה כמבואר בברכות ז' ע"א וסנהדרין ק"ה ע"ב (והבאתי שם בשם התו"ח והמלבי"ם שלכן רצו בלק ובלעם ולכן העלה בלק את בלעם לבמות בעל כדי לעורר את עון הע"ז, ולכן הזכיר בלעם את חטא העגל, ע"ש), אך בפועל הצליח בלעם מאוד בענין זה אצל הערב רב, אך אצל ישראל לא הצליח בזה כלום, ורק בג"ע הצליח מעט.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס

לפרשת מטות

"הרגו בחרב" - קשר ודמיון, בין החרב לבין הפה

"ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב"

ופרש"י: בחרב - הוא בא על ישראל, והחליף אומנתו באומנותם, שאין נושעים אלא בפיהם ע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר (בראשית, כ"ז, מ') ועל חרבך תחיה" עכ"ל.

מדברי רש"י נראה, כי יש איזו קשר ודמיון, בין החרב לבין הפה, שלכן משווה הוא בין אומנותם של הגויים שהיא בחרב, לבין אומנות היהודים שכוחם בפה.

והנה בדיבורי יעקב אל יוסף, נאמר על העיר שכם: "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", ועל תיבת "בחרבי", תרגם אונקלוס: "בצלותי ובבעותי". הרי כי יש קשר בין החרב הנזכרת במקרא, לבין פיו של יעקב שעמד בתפילה.

ובגור אריה שם פירש: "התפלה של הצדיק 'חרב', דהיא קורעת עליונים ותחתונים" ע"כ. ובפירוש ר"ח פלטיאל הוסיף כי לשון "חרבי" נדרשת בחילוף אותיות ה' וחי', וכאילו כתוב: "הרבי", שהוא לשון תפילה, מלשון: "אל תרבו תדברו".

ובספר אפריון {להגר"ש גאנצפריד, פרי' ויחי}, הביא לפרש בשם ס' מאמר אסתר את הפסוק: "אשריך ישראל עם נושע בה' ואשר חרב גאותך", כי מכיון שעיקר כלי נשקם של ישראל הוא התפילה בפה, נמצא כי כל מטרתם לקחת חרב בידם, הוא לא באמת לשם מלחמה, אלא לגאון ולתפארת. וזו כונת הפסוק: "אשריך ישראל" שאתה "עם נושע בה'", ועיקר כוחך היא התפילה לה', וכל ענין ה"חרב" הוא רק ל"גאותך", ולא לשם עיקר כח המלחמה.

ובכמה מקומות בתהילים, מצינו שהמשיל דוד המלך את ענין הלשון לענין החרב, כגון: "הוות תחשוב לשונך כתער מלוטש עושה רמיה", וכן: "הנה יביעון בפיהם חרבות בשפתותיהם כי מי שומע". וכן: "בני אדם שניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה".

וכל זה טעון ביאור, מה הדמיון והקשר בין החרב לבין הלשון והפה, שאנו רואים אותו שווה לאורך כל הדרך.

ונראה כי הביאור הוא, שכן החרב, היא הסכין, נועדה במקורה לתועלת האדם, לחתוך עבורו דבר קשה למלאכה, או לאכילה לחתוך המאכל הקשה. ונמצא כי תחילת יצירתה המבואר בספר בראשית, היה לתועלת האדם. אלא באו בני האדם, והפכו כלי מועיל זה לכלי משחית וכלי מלחמה, שכאשר משתמשים עימה כנגד בני האדם, היא דוקרת וחותרת ומקצרת חיים.

והנה הפה שניתן לאדם, נברא לו לתועלת, על ידי שיוכל לתקשר עם סביבתו, ובכך ליצור חברה טובה ואיכותית, המבקשת עזרה ומקבלת סיוע, פה שמבאר, מסביר ומכוין, מאיר פנים ואומר מילים טובות. כמו כן ניתן הפה לאדם להתפלל ולהודות לה', וכן ללמוד תורה וללמדה לאחרים. וכל הפעולות המנויות כאן, עיקרם הוא להתקרב לה' וללכד ולאחד את החברה שסביבות האדם.

אמנם האדם לוקח את אותו פה ולשון שחננו הבורא להתקרב אליו ולסייע לחביריו, ותחת זה הוא משתמש בו לרעה, לדבר לשון רעה, להפריד בין קרובים ולזרוע הרס ומריבה בין איש לרעהו, וכמובן שבכך הוא מתרחק מה'. ונמצא ששימוש כזה הוא בדיוק השימוש ההפוך באיבר שניתן לו, וניצולו לרעה, בדיוק כמו המנצלים לרעה את כוחה של החרב.

והנה בלעם, אמרו רז"ל שהעמיד אותו הקב"ה בתור נביא לגויים, ונאמר עליון "ויודע דעת עליון". וביהושע {י"ג, כ"ב} קראוהו "הקוסם". ומבואר במדרש {פסיקתא בלק, קכ"ו ע"ב} על הפס': "ואשר תאור יואר": "לפי שהיה ממשפחת קמואל אבי ארם ומדבר היה ברוח הקדש ומכוין שעת הזעם" ע"כ. ועוד מבואר {במדב"ר פ"ר כ' ס"ז ז'}: "כי ידעתי את אשר תברך מבורך מנא היה יודע שבשעה שבקש סיחון להלחם במואב היה מתיירא שהיו גיבורים שכר את בלעם ואביו לקלל את מואב שנאמר על כן יאמרו המושלים וכתוב כי אש יצאה מחשבון וכתוב אוי לך מואב לכך אמר כי ידעתי את אשר תברך מבורך" ע"כ. ונמצא שהקב"ה בעל הכוחות כולם, נתן לו איזה כח בפיו.

ואפשר שזה הרמז הבא בשמו: "בעור", אותיות בו - רע, לרמז כי כוחו הגדול היה לפעול רוע בפיו.

ולפיכך בא רש"י כאן ומחדד לנו, כי בלעם ידע בדיוק כי הקב"ה בחר בעם ישראל להיות עמו המיוחד, ועם ישראל נתייחד בזה שכוחו בפיו, ותפילותיו להקב"ה מתקבלות. ולכן לא היה ראוי לו לנצל את הכח בפיו שקיבל מהקב"ה, ולהשתמש בו נגד רצון הקב"ה בעצמו, שמוליד את עמו במדבר בניסים גדולים, שהרי זה שימוש לרעה בכח שנתן לו ה'. ולכן הקפידא עליו היתה גדולה ביותר.

ואם נעמיק עוד בענין, נקבל רובד נוסף של הבנה. שכן המציאות הזו ש"עם ישראל כוחו בפיו", זו מציאות והנהגה של נס, כאשר עם ישראל הולך ומנצח כעם אחר עם רק בכח תפילותיו. הנהגה זו היא בעצם הנהגה שמראה על קרבת ה' גדולה שיש לעם ישראל הדבק בה', כי רק "ה' אלוהיך מתהלך בקרב מחניך, לתת אויביך לפניך". אמנם המציאות של "על חרבך תחיה", ממחישה את מצבם של הגויים שנצחונם אינו תלוי בה' ובכח הניסי שקיים במחנה ישראל, אלא כל כוחם הוא רק טבעי, בכח הזרוע והחרב בלבד, מי מכה יותר חזק ומי מבין יותר בתכסיסי מלחמה.

והנה כאן בלעם ניסה להלחם עם ישראל בדרך מקורית, שלא ניסה בה אדם מעולם, בכח הפה. דהיינו, שבלעם ניסה לפנות בעצם להקב"ה בעצמו, ולשכנע אותו כי הוא והעם שעבורו הוא מבקש, יותר ראויים לנצחון מישראל, ועל כן הוא מבקש שיעזוב ה' את עמו, וישרה על אומת מואב הבאה כנגדם. ובזה עזב בלעם את כוחה של ה"חרב" ותכסיסי המלחמה הגשמיים, ופנה אל כח הפה והתפילה, ובזה רצה שינוצחו ישראל.

ואפשר שזה העומק שהיה במעשה שהעמיד בלעם את מלכי מדין בפיו דרך כישוף, שמלבד שבפועל לא יכלו ישראל לנצחם בעת שעמדו באויר, היה בזה רמז כי כוחם שלו ושל המלכים עומד הוא מעל ישראל, כביכול מעלתם הרוחנית גדולה מהם, ולכן הם נמצאים מעליהם.

אמנם בני ישראל הנלחמים כנגדו, הבינו את מזימתו, ולכן התעצמו הם יותר בתפילה ובהתקרבות לה', ותפסו את אומנות אבותיהם הקדמונית בתפילה, ובזה ביטלו את כח הכישוף שהשתמש בו, ובזה גרמו למפלתו ומפלת המלכים שהיו עמו, והוכיחו להם כי הקב"ה בחר בעמו ישראל, ולא באף אומה אחרת תחתיהם.

וזה הטעם שהרגוהו בחרב, דרצו לרמוז לו, כשם שהחרב משמשת את הגויים למלחמה ולא לחיתוך ולתועלת, כך אף אתה ניצלת את כוחך שניתן לך מן השמים בפה, להשתמש בו לרעה נגד העם הנבחר של הקב"ה. ולכן סופך יהיה למות באותה חרב, המרמזת על כוחם של הגויים. גם יש כאן הוכחה כי מדרגתו של בלעם כשאר כל הגויים היא, גשמית בלבד, ותחת אשר ביקש להיות הנבחר מצד הקב"ה, הוכיח לו ה' כי ישראל הם הנבחרים, והוא הנופל לפניהם, ולכן סופו יהא כשאר סופם של הגויים הנופלים במלחמה, הנהרגים בחרב.

ובזוהר הקדוש בפרשתינו, הרבו לבאר כיצד אותה חרב היתה שייכת ביסודה לנחש הקדמוני, וכיצד הפך גופו של בלעם בעצמו אחר שנהרג לנחשים, עי"ש. ולפי דברינו הטעם הוא, דמכיון שהנחש הקדמוני ג"כ חטא בפיו, עי"י העצה הרעה שנתן לחוה ועי"י זה הוריד מיתה לעולם, ובערכין {ט"ו ע"ב} השוו בין הנחש המזיק ללא הנאה, לבעל לשון הרע, לכן גם בלעם שהיה דבוק בו ויונק ממנו, ג"כ ניסה לפעול רע בפיו, וסופו היה שנענש ולא צלח הדבר בידו.

ואפשר להוסיף, כי לפיכך גרם ה' לאתון לפתוח את פיה ולדבר עם בלעם, כי רצה הוא לרמוז לו, שהרי כח הדיבור הוא הכח המפריד בין האדם לבהמה. וכל זה כדי שיהא טוב בעולם, כי הקב"ה הוא טוב ורצונו רק להיטיב. וכיון שאתה בלעם לוקח את כח הפה ומשתמש בו לרעה, נמצא שאת כח המדבר אתה מפעיל לטובתך והנאתך, ואתה בעצם משפיל את אותו כוחו של הדיבור. לכן יורד דיבור זה במעלה וניתן אפילו לבהמות המדברות עמך, להוכיח עד כמה שפל כח דיבורך שניתן לך, שזה בעצמו ההוכחה כי מזימתך לא תצלח.

*

לפרשת מסעי

טעם 'זרקא' מאריכה בפסוק 'ואם לא תורישו את יושבי הארץ'

"ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם, והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצידכם וצרו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה" {ל"ג, נ"ה}.

תיבת "הארץ" מוטעמת בטעם זרקא, המורה בד"כ על אריכות ענין, ויש לבאר שייכותו להכא.

ונראה דבה הפסוק להזהיר מראש את ישראל, שאל תחשבו שענין הורשת הארץ מכל הגויים היושבים בה מן הדברים הקלים הוא, שכן רבים הם הגויים היושבים שם, וכיבוש כולם עלול לארוך זמן רב, ויתכן שבמשך כל אותו זמן תתרשלו במלאכה קשה זו ולא תקפידו להכחיד את כל העמים שבה, וכך תוכלו להיכשל בעמים הנשארים בה.

ולכן באה כאן האזהרה, ואם לא תורישו את כל יושבי "הארץ", ולרמז על ריבויים ומציאותם בשטחים רבים ושונים באר"י האריך כאן בטעם הזרקא, שלכן אזהרתו בצידה, ש"והיה אשר תותירו מהם לצנינים בעיניכם" וגו', ולכן תראו להשתדל ולא להתרשל במצווה זו.

חלקו של יזיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת ליזיד' (טורונטו - קנדה)

בעניין "וישב בה" דערי מקלט

וְהָשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ [במדבר ל"ה]

תנן במכות י"א: על מי שגלה לערי מקלט ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפיי ישראל צריכים לו ואפיי שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם שנאמר אשר נס שמה שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו עכ"ל.

והקי' בתפא"י שם שהרי מצאנו שעשה קל נדחה מפני איסור חמור. וז"ל [בועז מסכת מכות פרק ב אות ב.] וקי"ל לפמ"ש תוסי' [ב"מ ד"ל ע"ב ד"ה הא], דבכל דוכתא עשה השוה בכל דחי עשה שאינו שוה בכל. וכן מסתבר, מדלא שייד למימר גביהו מאי אולמא וכו'. אי"כ למה הכא לא דחי עשה דעליית לרגל או פסח דכרת, דשוין בכל להך עשה של המתחייב גלות דלא שייד רק גביה. ואת"ל כיון דהך עשה דבמקלטו ישב שייד גביה כל אדם כשיתחייב גלות, לא מחשב כאינו שוה בכל, ורק עשה דכהן דלא שייד גביה ישראל כלל, הו"ל אינו שוה בכל [כנזיר דנ"ח ב'].

עכ"פ קי' הרי בכל דוכתא עשה חמור דוחה עשה הקל [כתוסי' פסחים נ"ט א'], וכ"כ העשה דרבים דאורייתא דחי עשה דיחיד, ותרואייהו אפילו אינו בעידנא [עמג"א תמ"ו סק"ב]. אי"כ למה הכא כל מצות עשה בעולם לא דחי לעשה דגלות. עכ"ל

ויש מקום לתרץ זאת, שלכאוי' וישב בה אינו מ"ע דקאי אקרקפתא של הגולה, דהנה כי בסהמ"צ עי' רכ"ה וז"ל היא שצונו להוציא מכה נפש בשגגה מעירו לעיר מקלט והוא אמרו ית' וישב בה עד מות הכהן הגדול וכ"כ הסמ"ג עשה ע"ה: ומצוה להגלותו שנאמר וישב בה עד מות הכהן הגדול. ולפ"ז ממילא נדחו הקושיות של לאו חמור ולא שאינו שוה בכל שכן מצוה זו הוא חיוב על הב"ד והם לא נצטוו בעצם בחיוב מ"ע כגון ק"פ. [כי אם בגדר תפקיד כללי שיש לב"ד לדאוג שתתקיים התורה]. זאת ועוד, אין "וישב" בגדר מצוה אלא בגדר עונש, ולא מצינו שמי שהוא מחויב מיתת ב"ד, ועדיין לא נימול וכדומה ממצוות החמורות שיחכו וידחו בשביל כך.

אלא שבכל זאת ענין פיקוח נפש צ"ע וכמ"ש בתפא"י שם, ואף למה שכתבנו למה מצד ב"ד לא ידחה פיקו"י וכ"ש דרבים את גלותו.

וראיתי שעמד בזה באור שמח ויישב ע"פ דברי הרמב"ם שכי' הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם כוי' אפילו כל ישראל צריכין לתשועתו אינו יוצא משם לעולם כוי' התיר עצמו למיתה וז"ל הוסיף רבינו טעם למה אינו יוצא הלא פקוח נפש דוחה כל מצות שבתורה ומכל שכן פקוח נפש דכל ישראל ואסתר תוכית, רק דנגד הטבע אין לנו להוסיף אחרי מצות יוצר הטבע, חוקר כליות ולב הוא אמר כי אם יחס לבב הגואל להרגו אין לו משפט מות, תו אין יכולים בית דין להמיתו, וכיון שהותר דמו לגואל הדם אין לו להכניס עצמו בספק סכנה עבור הצלת חבירו מסכנה ודאית, כן נראה, עכ"ל.

ועי' בתפא"י שעמד על כך והקי' וכי אסור לישראל לסגור הדלת בעד גואל הדם עד שיציל הלה כל ישראל. וצ"ע. ע"כ וכמו כן עדיין מוטל עלינו ליישב את דברי הגה"מ הנ"ל.

ובערוך השלחן תכ"ה כ' על הגולה וז"ל כיון שנתגלגלה על ידו הריגת נפש רחוק הוא שיגלגל על ידו הריגת נפש. וכן באהבת איתן על משניות שהי' גאון בדורו כ' כי מי הוא זה הרוצח שיעמוד להם זכותו במלחמה לנצח האויב. ולפי דבריהם אכן אין שם פיקוח נפש. וראיתי שהקשו על זה דאטו מי שהרג את הנפש אסור לו לחלל את השבת להציל נפש מישראל.

ובאמת לא קשה מידי, דדבר גדול דברו הנך גדולים, ועומק דבריהם הוא, דלא מיירי הכא בפיקוח נפש והצלה בעלמא, אלא במלחמה בא"י בימים ההם, ובזה וודאי במלחמה שאני, שהרי הכריז המשוח מלחמה איש הירא ורך הלבב ילך וישוב ודרשינו מי שירא מעבירות שבידו. ומלחמה בא"י כנ"ל דבזה מיירי המשנה היתה תלויה בזכויות. ואז נגלתה השגחת ד' וכמ"ש כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך וגו'. וכן מצינו בפי' מטות החלצו מאתכם אנשים לצבא ופי' רש"י צדיקים. ויקחו את כל השלל וגו' - מגיד שהיו כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות שנאמר את כל השלל וגו' ועליהם מפורש בקבלה שניך כעדר הרחלים וגו'. אף אנשי המלחמה שביך כולם צדיקים.

מי הדעת / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית

צורת תלמוד תורה - ביקוש לידע דבר ה'

ערי מקלט תהיינה לכם (במדבר לה. יא)

הרמב"ם כתב (פ"ז מרוצח ה"א) תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו שנא' וחי עשה לו כדי שיחיה וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין, וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו.

מבהיל למתבונן, הלכה היא בכל תלמיד - ואין היא מותנית דוקא בתלמיד שהוא בעל מדריגה גבוהה - שבית דין בדקו את דרכיו ומצאוהו בדרגה זו 'שבלא תורה חייו חשובין לו כמיתה', אלא הלכה פסוקה היא בכל תלמיד שגלה מתוך הנחה ברורה שחי בעלי חכמה ומבקשיה כמיתה חשובין, ותמוה דמאן יימר שאותו תלמיד הינו בדרגה כזו.

וביותר ראוי להתבונן שהרי לכאורה "ביקוש החכמה" הוא מעלה צדדית בתלמוד תורה, ומי ערב לנו שכל תלמיד יש בו את המעלה של ביקוש החכמה עד שחייו בלא תורה חשובים כמיתה, וכי לא יתכן תלמיד שאין בו את מעלת ביקוש החכמה.

על כן יש לעמוד להתבונן במהות היסוד של תלמוד תורה ומהי צורת לימוד התורה.

מהות 'תורה לשמה'

הנה ביסוד לימוד תורה לשמה גילה לנו הרמב"ם חידוש נפלא וז"ל הרמב"ם (פ"י מהלכות תשובה ה"ה) כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עדיו פורענות הרי זה עוסק בה שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה, ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה לפיכך וכו' עכ"ל, מתבאר בדברי הרמב"ם שלימוד מאהבה הוא לימוד לשמה אך לימוד לשם שכר או מיראת העונש נחשב לימוד שלא לשמה.

וידועים דברי הנפש החיים בהגדרת לימוד לשמה שמבאר על פי דברי הרא"ש בנדרים (ס"ב) על הגמ' "ודבר בהן לשמן" כל דיבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון **לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול** ולא לקנטר ולהתגאות.

ובפשוטו נראה שאין הדברים מתאימים לדברי הרמב"ם שלימוד לשמה הוא לימוד מאהבה, אבל האמת לפי המתבאר בדברי הנפה"ח עצמו הרי שהן הן הדברים. וכמו שהשלים דבריו ברוח חיים על אבות (פ"ו מ"א) **ענין הלשמה עיקרה לשם אהבת התורה ליגע ולעמוד על שורשה**, ע"כ, ובהמשך הרחיב הדברים וז"ל לפי שעיקר הלימוד לא לעסוק רק בדבקות כי אם להשיג ע"י התורה והמצוות והדינים ולידע כל דבר על בריו כלליו ופרטיו, ולהשיג גם כן סתרי פלאי מעשיו וחקר כבודו, ולזה צריך ללמוד ביגיעה עצומה להשיג אמיתת כונות התורה לפי השגתו, **וכל אשר יוסיף ללמוד, כן יוסיף לחפץ ללמוד עוד, ובאהבת התורה ישגה ויחשב, והלואי שיוכל לא לישון ולא לאכול רק כל הימים וכל הלילות ליגע ולעיין ולשתות בצמא את דבריה וכו' עכ"ל.**

וכן בנפה"ח שם סופ"ג מסיים בדברי הגמ' על הפס' "להנחיל אהבי ש" שהוא מאמר התורה"ק שיש לאל ידה להנחיל וליתן שכר טוב לכל ההוגה ועוסק בה מחמת אהבתה עצמה ממש היינו להוסיף בה לקח ופלפול וזהו "אוהבי" עכ"ל.

הרי שדברי הנפש החיים ברור מללו שיסוד תלמוד תורה לשמה הוא מתוך אהבת התורה וביקוש החכמה שמשתוקק וחפץ לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול.

וממילא יש להבין שהדברים מתאימים אף עם דברי הרמב"ם שהגדרת תורה לשמה הוא הלומד מאהבה, והם דברי הנפה"ח שלומד לשם אהבת התורה לעמוד על שורשה ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול בתורה.

ואף שלכאורה עדיין יש לחלק שהרי הנפה"ח מדבר על אהבת התורה עצמה אך הרמב"ם מדבר על הלומד מאהבת אדון כל הארץ שציוה בה, ואיך נשוא את הדברים דהנפה"ח איירי על אהבת התורה והרמב"ם מדבר על אהבת ה'.

אהבת התורה - יסודה מכח אהבת ה'

אבל באמת הן הדברים דבודאי יסוד ושורש אהבת התורה הוא מכח אהבת ה', שהשורש לאהבת התורה הוא שמשתוקק לדעת תורת המלך וחכמתו כי התורה היא אורו של הקב"ה שבתוך הבריאה וחשובה ואהובה היא לו מכל.

וכמו שמתבארים הדברים בנפה"ח בסוף פ"ג שהביא על כך את הגמ' על הפסוק 'להנחיל לאוהבי יש' על העוסק בתורה "מחמת אהבתה עצמה ממש היינו להוסיף בה לקח ופלפול וזהו "אוהבי" ", הרי שאהבת התורה היא בבחינת אהבת ה', ובפרק ו' הרחיב לבאר שהעוסק בתורה הוא דבק בהקב"ה וכפי שכתב שם שיכוין בתחילת לימודו להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקדוש ברוך הוא היינו להתדבק בכל כחותיו ל"דבר ה' - זו הלכה" ובזה הוא דבוק בו יתברך ממש כביכול כי הוא יתברך ורצונו חד, כמו שכתוב בזוהר, וכל דין והלכה מתורה הקדושה הוא רצונו יתברך שכן גזרה רצונו שיהא כך הדין, כשראו פסול טמא וטהור אסור ומותר חייב וזכאי וכו' עיי"ש.

והרי מבואר בספרי (פרי' ואתחנן) בפרשת קריאת שמע 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך', רבי אומר למה נאמר ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך - איני יודע כיצד אוהבים את המקום, ת"ל והיו הדברים האלה וכו' תן הדברים האלה על לבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו עכ"ל הספרי.

ובגמ' בנדרים (סב.) דרשו על הפסוק לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבוא וכו',

הרי שיסוד אהבת ה' מתקיים בעצם לימוד התורה, ומבואר בספרי ובגמ' שם שזהו הצורה של קיום אהבת ה' על ידי לימוד התורה, ובהכרח שגם יסוד אהבת התורה היא מכח אהבת ה' שמשתוקק לדעת את דבר ה' - זו הלכה, וכן מתבאר ברמב"ם בספר המצוות (מצוה ג') ובחינוך (מצוה תי"ח) שיסוד מצות אהבת ה' מתקיים בלימוד תורת ה', ומתבאר שזה גופא מעשה המצוה של אהבת ה' בלימוד התורה, ואכמ"ל,

מהגדרת תורה לשמה - אנו לומדים מהי צורת תלמוד תורה

ומסתברא שההגדרה בה למדנו מהי "תורה לשמה" - היא גופא צורת תלמוד תורה המקורית שהרי זהו "לשמה" של התורה. היוצא מהדברים שצורת תלמוד תורה היינו לימוד מתוך השתוקקות וצימאון לידע את דבר ה' - זו הלכה.

ויש להוסיף דבר נפלא המסייע לכך (עיי' ביאור נפש שוקקה על הנפה"ח עמ' ס"ט שמציין לכך) דבכתר ראש [אות ס"ט] מובא מהגר"ח מוואלזין וז"ל וגילה רבינו דרך סוד ליטול עצה

מן התורה והיינו שילמד בחשק רב עד שידמה לו כלומד לשמה ואז לחשוב על המבוקש אם לעשות אם לאו, וכפי שיעלה על הדעת אז כן יעשה וזו היא עצת התורה, הרי מתבאר שלימוד לשמה שייך ללימוד בחשק גדול, והן הדברים.

ובזה נבין משמעות חדשה בדברי הגמרא (ע"ז יט.) אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ, שהרי זהו הצורה המקורית של לימוד התורה.

וכיון שנתברר שזהו צורת תלמוד תורה שהוא באופן שמשותקק לידע את דבר ה' וזהו לימוד תורה לשמה שחפץ להוסיף בה לקח ופולפול ולידע את שורשה, ממילא שפיר מובן שה'תלמיד' שדיבר עליו הרמב"ם הוא לומד באופן כזה שמשותקק וחפץ לדעת סודה ועכ"פ בכל לומד תורה לשמה הרי שזהו צורת לימודו, וממילא נאמרה עליו ההלכה שחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תורה כמיתה חשובים, שהרי אין ביקוש החכמה מעלה צדדית בלימוד התורה אלא שזהו עצם צורת תלמוד תורה וממילא בודאי שעל כל "תלמיד" ועכ"פ כשלומד לשמה ניתן לומר הלכה זו.

(ובכל משנ"ת שיסוד תורה לשמה הוא מאהבת התורה וההשתוקקות להוסיף לקח ופולפול ולעמוד על שורשה של התורה"ק, אין להקשות שהרי כל דברי הנפה"ח שם באו להבהיר שאין לשמה פירושו "דביקות" ואדרבה יש לחלק בין לשמה בתלמוד תורה ובין לשמה במצוות, אך החילוק ברור דבאמת א"צ שתהא מחשבת דביקות בעצם לימוד התורה אך הבסיס והגישה ללימוד התורה"ק ודאי מגיע מכח הרצון לידע את תורת ה' ולא בתור חכמה גרידא ח"ו אלא בודאי שהלומד תורה לשמה מגיע מתוך הכרה ברורה מהי תורת ה' ומהו חפצו ותשוקתו לידע את דרכיה, וראה בספר שפתי חיים מועדים ח"ג, וראה עוד בהרחבה בספר נפש שוקקה על נפש החיים שע"ד פ"ג,

עוד יש להוסיף דמצינו בחינה נוספת בגדר תורה לשמה שהוא לימוד על מנת לעשות ומתבאר כן בספר חסידים (י"ז), וכן בתורת הגר"א בכ"מ, ועי' בספר אור תורה להגר"א חבר זצ"ל על ספר מעלות התורה (בסוף החיבור ד"ה עוד איתא שם בפ' קונם יין) דמפרש כן אף בדעת הגר"ח מוואלוז'ין, וצריך לבאר ולהבהיר ההגדרה בענין זה ועי' בביאור יראת חיים להגר"א וינטרוב זצ"ל על נפה"ח שע"ד פ"ג, ובהרחבה בקונטרס אש דת הנדפס שם בסוף הספר)

מנחת שמואל / הרב שמואל קליין

מעלת בנות צלפחד

וּתְהִינָה מַחְלָה תִרְצָה וְחֻגְלָה וּמַלְכָּה וְנָעָה בְּנוֹת צֶלְפָּחַד לְבָנֵי דֹדֵיהֶן לְנָשִׁים.

הגמ' בבא בתרא מתקשה מדוע התורה משנה את סדר שמותיהם של בנות צלפחד, ולעיל התורה מונה אותם בסדר הזה, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחְלָה נָעָה וְחֻגְלָה וּמַלְכָּה וְתִרְצָה.

ונאמרו בגמ' ב' דעות דיעה אחת ללמד הלכות בדיני קדימה מתי מעלת הזקנה קודמת ומתי מעלת החכמה. ודיעה שניה לומר ששקולות היו. ובסוגי' שם נראה שזה מחלוקת.

ומשום כך תמהו המפרשים על רש"י שלכאורה עירב יחד את ב' הדיעות. שכתב וז"ל: מחלה תרצה וגו' - כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים, ונשאו כסדר תולדותן, ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן, ומגיד ששקולות זו כזו.

ובעצם הדברים יש להבין מה באה התורה ללמדנו בזה ששקולות היו. והנה מצינו כעין זה בגמ' שבת דף נה ע"ב אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת. והנה שם הלימוד לומר שהאומר שראובן חטא טועה הוא, וא"כ צ"ב בבנות צלפחד מה הלימוד בזה שהם שקולות.

החתם סופר מיישב את דברי רש"י שבאמת לכל אחת הייתה מעלה שונה מחברתה שזאת מעלתה בשנים וזו בחכמה וכו' אלא שלכל אחת היה מעלה אחרת שהשלימה אותה כנגד מה שהיה חסר לה לעומת חברתה. ולהשלמת הדברים יש להביא את דברי הפסיקתא זוטריתא (לקח טוב) במדבר דף קלג עמוד ב ואלה שמות בנותיו מחלה וכו'. יכול כל הקודם בפסוק קודם במעשה ת"ל ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן וגו'. מגיד הכתוב **שכולם היו שקולות בזכות ע"כ.** והיינו שכל אחת עם מעלותיה השלימה את עצמה עד שהיו שוות בזכות. וכן נראה כונת הריב"א על התורה עיי"ש פרק לו פסוק יא.

אמנם עדיין צ"ב מה זה בא ללמדנו שכולם היו שוות בזכות.

הנה בגמ' בבא בתרא דף קיט ע"ב תנא **"בנות צלפחד חכמניות הן דרשניות הן צדקניות הן"** הנה הם הם הושוו בחכמה בדרש ובצדקות.

רש"י לעיל כז פסוק ז על הפסוק כן בנות צלפחד דברת. מגיד **שראתה עינן מה שלא ראתה עינן של משה:** כן בנות צלפחד דברת יפה תבעו. **אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו:**

ונראה לומר שהתורה באה לומר איך בנות צלפחד זכו לכל זה, מפני ששקולות היו, וכתב הרא"ם **שהיו שקולות בכבוד,** שהגדולה בשנים מכבדת הגדולה ממנה בחכמה, והגדולה בחכמה מכבדת את הגדולה ממנה בשנים וכו'.

בתורה ישנה אריכות על בנות צלפחד, א. בענין תביעת חלק בארץ ישראל. ב. בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים (בבא בתרא קכ א) ג. ותהיינה בנות צלפחד וכו' לבני דודיהן לנשים, צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להן (בבא בתרא קיט ב)

התורה מלמדת אותנו שמה שהם זכו לכל זה וכן מה שזכו להיות שוות במעשיהם ולהיות צדקניות, דוקא משום שהיו שוות בכבוד שכל אחת כיבדה את מעלת חברתה, זה הביא אותם לשלימות שהיו שוות בזכות.

דוקא בתוך המשפחה שיש הבדלי מעלות, ויש את נושא הירושה ונושא הנישואין, בדרך כלל זה מקום פורה למחלוקת לריבוי דיעות ודוקא שם הושוו בנות צלפחד לטובה, והם הגיעו לדרגא זו דוקא משום שכיבדו אחת את השניה.

ובספרי זוטא ובילקוט שמעוני פנחס פרק כז ואלה שמות בנותיו, ולמעלה הוא אומר ושם בנות צלפחד "שם היה להן בזכות, ושם היה להן במעשה טוב" וכו' הא כל השמות שבתורה ושבנביאים ושבכתובים אם לענין הזכות שם לו בזכות וכו'.

והיינו שהתורה מפרטת את שמותם לומר לנו ששם ניתן להם בזכות ומשום המעשים הטובים שלהם. והם זכו לכתר שם טוב שעולה על כולם, זכו להכתב בשמותם ג' פעמים בתורה להורות לנו שזכו לשלימות בכתר שם טוב.

ובשפתי כהן על התורה כתב לבאר מעלת שמותם וז"ל מחלה שנמחלו לו עוונותיו, תרצה שנתרצה לו הקדוש ברוך הוא, וחגלה חג לה לנשמה, ומלכה שנתן לה ממשלה ומלכות, ונעה נצולה מהיותה נעה ונדה, ויש לה עניה ודיבור.

ללמדינו שהם היו שקולות במעשים בזכויות שוות בכתר שם טוב, משום שהיו שוות בכבוד וכל אחת כיבדה את מעלתה של חברתה. ובזכות זה זכו לחלק בארץ ישראל, וראתה עינן מה שלא ראה משה, ועליהן נאמר אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

מסעות החיים למה יש צרות

במדבר פרק לה (כה) וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וַיָּשֶׁב בָּהּ עֲדֹמֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: (כו) וְאִם־יֵצֵא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (כז) וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם: (כח) כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֶׁב עֲדֹמֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ:

שאלות:

א { יש לשאול מדוע התורה תולה את הגלות של הרוצח במיתת כה"ג? ב { עוד יש לשאול מדוע לגרום סיכון לכה"ג הרי בגלל זה שהתורה תלתה שחרורו של הרוצח מעיר מקלט במיתת כה"ג הרוצחים יתפללו על מיתתו בקיצור ימים בכדי להשתחרר? ג { מה המסר בשם הפרשה מסעי?

דרכו של עולם:

כאשר נתבונן באורח חיי האנושות נראה כי אין האדם זהיר מספיק עם אשתו או חבריו או בקהילתו או בעבודתו לחשוב על כל צער שגורם במעשיו או דיברו לזולת,

וגם אם הוא רגיש לכך ונזהר אך כאשר רואה שיש איזו מצוקה לזולתו אינו מרגיש חובה לסייע בידו ולמנוע ממנו את הצער או המצוקה ומתעלם ממנו למרות שביכולתו לסייע, ועוד יותר ברור שלא עולה על דעתו להרבות בתפילה עבור חברו שינצל מאותה צרה ומצוקה, בהיות וכל אדם חיי את חייו מתוך ידיעה שלכל אדם יש לו צרות משלו ולא שת ליבו לכך [בשפת העם כל אחד והחבילה שלו], אולם תורתנו הקדושה מלמדת אותנו עד כמה הדבר חמור ועד כמה חובתו של כל אדם להיות זהיר ונזהר שלא לצער את הזולת וק"ו את אשתו וק"ו את הוריו, ויותר מכך שצריך לסייע כפי יכולתו, ואפילו להתפלל עליו שינצל מאותה מצוקה, אחרת ח"ו עלול לגרום רעה לו ולבני ביתו רח"ל מפני הקפידה של הזולת כאשר נבאר.

נפגעה מהכתבה והילדה ריסקה את הרגליים:

נפתח בסיפור פלאי. מספרת בעלת המעשה לפני מעל עשר שנים ילדינו יצאו לשחק בשבת בצהריים במתבנים של החציר של הפרות הנמצאים סמוך לביתנו. בשלב מסוים שמענו צרחות אימים וראינו את ילדינו הגדולים, שחר ואופק, סוחבים את אחותם הקטנה, ניצן, על הידיים כשהיא צורחת ובוכה מכאב. התברר שהם שיחקו בגובה של בין שישה לשמונה מטרים, ואז הם עשו תחרות קפיצות וניצן הקטנה קפצה במקום על ערימת חציר על רצפת בטון. כתוצאה מכך שני העקבים שלה התרסקו והעצמות נכנסו לה מהעקב לתוך הרגל. הזמנו אמבולנס ואני נסעתי איתה לבית החולים, הרופא שקיבל אותנו שלח אותה לצילום ולאחר הצילום הוא גיבס אותה בשתי הרגליים. היינו איתה כמה ימים בבית החולים ושחררנו הביתה כשניצן מגובסת בשתי רגליה. לפני שיצאנו הרופא אמר לנו: "עוד שבועיים תחזרו לביקורת, ואז ישנן שני אפשרויות שקיימות במקרה שלה. אופציה ראשונה - לעשות ניתוח שלאחריו היא תתאושש כמה חודשים עם גבס, ואופציה שנייה - שהיא תהיה כמה חודשים עם גבס ואז נבצע את הניתוח". יום הביקורת נקבע לנו ליום ראשון לאחר שבועיים. ביום שישי שלפני אותו יום ראשון, בצורה פתאומית, לא יודע מאיפה, הרגשתי פתאום בליבי שישנם לא מעט דברים שקרו לי בזמן האחרון לא כל כך טובים ואולי זה קורה בגלל שמישהו מקפיד עליי. ניסיתי לחשוב במי פגעתי ואז נזכרתי באחת השכנות שעושה לי פרצוף כועס מאוד כשאני עובר לידה, וכשאני אומר לה שלום היא לא עונה לי. ניגשתי לביתה, דפקתי בדלת וביקשתי אם אפשר שהיא ובעלה ייצאו לחצר כי אני רוצה לדבר איתם.

לאחר שהתיישבנו בחוץ, בלי הקדמות מיותרות אמרתי לה: "את מקפידה עליי. והיא ענתה: "נכון, אני מקפידה עליך". שאלתי: "למה? מה עשיתי לך?!", והיא ענתה: "לפני כמה זמן כתבת כתבה בפורום היישובי שפגעה בי, אמרתי לה: "אני מבקש סליחה, ממש לא התכוונתי לפגוע ולא חשבתי שהדברים שלי פוגעים, אבל אם נפגעת וכנראה שנפגעת אני מבקש סליחה מכל הלב".

והיא אמרה: "אני לא סולחת לך". פרצתי בבכי ואמרתי: "אני ממש מבקשת סליחה, באמת שלא חשבתי שהדברים פוגעים ולא התכוונתי לפגוע, אני מתחנן

שתסלחי לי". בעלה הסתכל על הסיטואציה המוזרה שהתרחשה מול עיניו ואמר לה: "את לא רואה שהיא מצטערת מכל הלב? תסלחי לה, היא לא רעה". אז היא אמרה: "אתה יודע מה? אני סולחת לך מכל הלב! ותיזהרי בפעם הבאה בדברים שאתה כותב". הודיתי לה על הסליחה וחזרתי לביתי בהרגשה שאבן גדולה נגולה מעל ליבי. כשילדיי הגדולים חזרו מבית הספר אמרתי להם שביום ראשון הם באים איתי לביקורת של ניצן בבית החולים, כאילו הרגשתי שהולך להתרחש משהו מיוחד בבית החולים. ביום ראשון כשהגענו לבית החולים, הרופא האורתופד ששחרר אותנו מבית החולים לפני כשבועיים, קיבל אותנו והוא הוריד לניצן את הגבס ושלח אותה לצילום. כמובן ששתי אופציות הטיפול עמדו ברקע. כשניצן חזרה הרופא כנראה קיבל את תוצאות הצילום למחשב. הסתכלתי עליו, תוך כדי כך שהוא מקרב את מסך המחשב אליו ושוב מרחיק אותו ושוב מקרב, תוך כדי כך שהוא מסתכל עליו במבט מופתע, ואז הוא מתקשר לשני רופאים נוספים שיגיעו למקום. הרופאים מתלחשים ביניהם, ושוב מקרבים ומרחיקים את מסך המחשב, ובשלב מסוים כולם מחייכים ושני הרופאים הולכים לדרכם. הרופא קורא לי אליו ואומר לי: "דבר כזה לא ראיתי מעולם, ואני כבר לא מעט שנים אורתופד. איך קוראים לזה אצלכם הדתיים? נס. אז יש לנו פה נס. הילדה יכולה לשים נעלי ספורט וללכת. הצילום מלפני שבועיים מראה רגליים מרוסקות, והצילום מהיום מראה רגלים שלמות. לא מבין איך זה יכול להיות". לקחתי את ניצן על הידיים וחייכתי לעצמי, וראיתי בעיניי מה כוחו הקשה של הקפדה, ומהי כוחה של מחילה.

מקור העונש בגלל קפידה:

אחד הדברים המפורסמים בציבור הוא נושא חומרת הקפידה של הזולת שיש בזה סכנה, ומקור הדברים מציווי התורה יתום ואלמנה לא תענון 1. כי יצעק אלי השם יתברך מביא על אותו אדם עונש חמור, ודרשו חז"ל לא רק יתום ואלמנה אלא כל אדם אלא שהפסוק מדבר בחלשים שהדבר מצוי, וכן לא רק אם יצעק נענש על גרימת הצער אלא שכאשר המצטער צועק השם יתברך מזדרז להעניש. ללמדנו שכל צער שאדם גורם לזולת יש עליו קפידה ותפילת המצטער גורם לקטרוג בשמים עליו.

מעשה עם הרב שטיינמן:

ואכן מעשה נורא שהתרחש בשנת תשע"ו כאשר בא אדם לבקש עצה כדת מה לעשות על מצוקה גדולה שהיה שרוי בה ובמבוכתו עמד בחוץ וביקש מאחד ממקורבי מרן זצוק"ל שיציג את הנושא לפניו וכך הייתה השאלה **כיוון שבביתו ישנם כמה ילדים שהגיעו לפרקם ואינם מוצאים את זיווגם פשפש במעשיו ועלה כי הייתה בשכנותם אלמנה אחת שהתנגדה לבנייה והרחבה שהם עשו והדבר היווה לה הפרעה והם בנו וציערו אותה** ומאז כבר הסתלקה לבית עולמה, כעת הם שואלים אם עליהם לעלות לקברה ולבקש מחילה בפיוס כדין, והאם הדבר יוכל להועיל להם להסיר את הצרה מעליהם, מרן זצוק"ל שמע את השאלה והחל להיאנח בקול גדול אוי וויי צער של אלמנה ד' ירחם כשהוא חוזר על זה מספר פעמים, כשחזר

אותו שהציג את השאלה ושאל מה לומר להם לעשות למעשה, חזר **שוב מרן זצוק"ל** **שלצער אלמנה זה אש אוכלת ולא תמיד אפשר לתקן**, אותו מקורב יצא משם חיזור כסיד בלא יכולת לענות לשואל את התשובה המרה.

מדוע תלה הגלות במות הכה"ג, ואמו מביאה להן אוכל:

ובזה נבוא לביאור פרשתנו שהדבר יותר חמור, הנה מבואר במסכת מכות דף יא ע"א 2. אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו. ושואלת כיצד יתכן שתפילת הרוצחים על כה"ג יכולה להשפיע על מיתת כה"ג הרי לא עשה להם דבר? ומתרצת כיון שהיה לו להתפלל על בני דורו שלא יכשלו, **ולכן יש עליו תביעה וקפידה** ויכולים להתפלל על מיתתו ותתקבל תפילתם, ולכן אמותיהן היו מספקות להם מזון לרצות את הרוצחים שלא יתפללו, **הראת לדעת** עד כמה מדוקדקת ההנהגה השמימית שלא רק כאשר יש ביכולתו של אדם לעזור בגופו **אלא אפילו אם יכול בתפילתו להועיל יש עליו קפידה וממילא יש מקום שתחול הענישה על כך ולקצר ימיו** בעבור תפילתם של הרוצחים, וק"ו כאשר יש סיבה יותר חזקה כגון שציער את חברו או את אשתו או הוריו שברור שהדבר מאוד חמור ויש בזה סכנה גדולה כדנבאר. ובזה נבין ששם הפרשה מלמד אותנו מסעי לרמז על מסעות החיים של האדם נגזרים ממעשיו שיש עליו קפידות של אחרים.

מעשה עם הרב חיים קנייבסקי שצריך לחשוש מתפילת אחר:

בדומה לכך מובא בספר "דרך שיחה" לגר"ח קנייבסקי שליט"א בח"א בפ' חיי שרה: מעשה שהיה בכלה שזמן נישואיה נקבע ליום ט"ו באב. הכלה מתגוררת עם אביה האלמן, וקיבל האב הודעה על מחלה קשה שפקדה אותו. ניגש האב אל בתו הכלה ובקשתו בפיו לדחות זמן נישואיה בשנה, באומרו לה שאם תעבור לביתה החדש לא יוכל להסתדר בכוחות עצמו. תגובת החתן היתה "תיגשי לרב, ומה שיאמר לך כך נעשה". השאלה הגיעה לרב שליט"א והכריע בה לפי האמור במסכת מכות (י"א, א') שכיון שהרוצחים בשגגה שגלו לערי מקלט משתחררים במיתת כהן גדול, "אמותיהן של כהנים היו מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו", וגם בנידון הנ"ל, אם נעכב את החתן מלישא את כלתו, הרי הוא יתפלל בסתר לבו על חותנו שימות. **שאלו:** לכאורה הרי אמרו בגמ' שמה שמועיל התפילה כיון שהיה לכה"ג להתפלל ולבקש רחמים על בני דורם שלא יכשלו ולא ביקש, א"כ הכה"ג הוא גורם ברציחתו, ומה עניינו לכאן? **והשיב גם כאן האב הוא גורם, כי למה ביקש שידחו החתונה.**

מאה קולות כנגד מאה יבבות של אם סיסרא:

עוד יותר מבואר בתוספות 3. מסכת ראש השנה דף לג ע"ב בשם הערוך שטעם למנהג זה של מאה תקיעות היינו כנגד מאה פעיות מאה יבבות שיבבה אם סיסרא. וראיתי בספר הסכת ושמע לבאר בשם המגיד הגאון ר' שבתאי יודלביץ זצ"ל בשם רבו הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שראוי לעצור לרגע ולהתבונן האם היתה כאן מלחמה הוגנת, האם סיסרא יצא להגן על מולדתו מפני הצר הצורך עליה ומבקש

לכובשה, לא ולא סיסרא ביקש להשמיד את הכל ולעקור את ישראל, ואומנם לולא השי"ת שהיה לנו ולחם את מלחמתנו היה עולה זממו בידו, שכן בדרך הטבע לא היה סיכוי לעמוד כנגד צבאו האדיר, ומעתה נשאלת השאלה **למי אכפת בכלל מדמעותיה של אם סיסרא אמו של רשע מרושע זה אשר עשה מלחמה נגד ישראל להורגם**, בנה המושחת נלחם בישראל ומצא במלחמה את מותו והיא מייבבת את מי זה מענין ומה זה נוגע לנו? אך מבאר הרב יסוד מוסד רואים אנו כי אין הדבר כן אנו רואים שמלאך עומד וסופר כל יבבה ויבבה והמלאך רשם פעם אחת ושוב יבבה ורשם פעם שניה וכן הלאה עד שהגיעה למאה יבבות ונרשם מנין זה לפני הקב"ה ועד היום עדיין צריכים אנו להעמיד זכויות כנגד אותן יבבות אשר נגרמו בעטיים של ישראל מאה תקיעות כנגד מאה יבבות, איזה רושם נורא עשו אותן בכיות לפני הקב"ה נורא ואיום להתבונן עד היכן מגיע כוחן של בכיות כוחן של יבבות למרות שנגרמו בגלל רשעות בנה, ומכאן אנו למדים קל וחומר מאם סיסרא שאת בכייתה צריך לבטל על ידי מאה תקיעות שופר, על אחת כמה וכמה שגדול ורב הוא כוחה של אם יהודיה אשר בוכה ומתפללת על הצלחת בניה שאותן דמעות לא ניתן למחוק כלל וכלל.

מעשה רב כהנא וריו"ח ועונשו:

וגדולה מזו מצינו במעשה דרבי יוחנן ורב כהנא **במסכת בב"ק דף קיז 4**. כשעלה רב כהנא לארץ ישראל והלך ללמוד אצל רבי יוחנן והיה מקשה על דבריו ומרוב חריפותו רצה לראות אותו והרים את גבות עיניו וכיון שהשפה של רב כהנא הייתה שסועה חשב שצוחק עליו ונפגע ממנו והקפיד עליו ומת. **ומה מבהיל הדבר שהרי רב כהנא לא עשה מאומה מה פשעו ומה חטאתו על שפתו השסועה שנדמית לרבי יוחנן כלועג ומחייך ובגלל כן חלשה דעתו העל כך מגיע עונש לרב כהנא פשיטא שהוא חף מפשע? אלא ודאי כיון שעל ידו נגרמה חלישות הדעת לרבי יוחנן נכוח רב כהנא, העולה מן הדברים שלא רק הפוגע בחברו בידיים אלא אפילו אם פוגע בחברו על ידי גרמא דגרמא ושוגג גמור הוא כל שעל ידו באה הפגיעה נכוח באש ההיא. וכן כבר סיפרנו את מעשה של רב רחומי במסכת כתובות דף ס"ב ע"ב. וכן דרשת חז"ל על ענישת בנימין שבגלל שנמצא הגביע אצלו אחיו קרעו בגדיהם לכן נענש שמרדכי מיוצאי חלציו יצטרך לקרוב בגדיו, למרות שלצער אינו אשם.**

מעשה עם הב"ח והמגלה עמוקות:

כאשר סיים הב"ח לכתוב את ספרו שלח את החיבור בידי שליח אל המגלה עמוקות כדי שזה יעיין בו ויתן לו את הסכמתו היה זה ביום י"ד בניסן ערב חג הפסח בשעה שרבי נתן התעסק באפיית המצות כשהגיש לו השליח את הספר ביקשו רבי נתן להניחו בצד עד אשר יתפנה מעיסוקיו חזר השליח אל הב"ח שחקרו בפרוטרוט מה אמר למגלה עמוקות ומה השיבו הלה כשסיפר השליח על תגובתו של רבי נתן נשבר ליבו של הב"ח בקרבו אם צדיק זה לא התפנה מיד לחידושיי אמר לעצמו סימן הוא כי לא כיוונתי לאמיתתה של תורה ולא למדתי תורה לשמה הב"ח שקע בעצבות

כבדה וכבר התכוון להעלות באש את כל חידושינו. בשמים ראו את צערו של הב"ח ונוצרה קפידה קשה על המגלה עמוקות בגלל הצער העמוק שהסב בעקיפין לב"ח נגזר עליו בבית דין של מעלה כי יסתלק מהעולם אלא שאז הרגיש בעל המגלה עמוקות בעגמת הנפש שנגרמה בעטיו לב"ח הזדרז ונסע לביתו לפייסו ולבקש את מחילתו רק אז הוסרה מעליו הגזירה.

הילד הפלא שנענש להישאר נמוך:

ובדומה לכך מסופר על רבי דוד מקרלין אשר רבי חיים עוזר כתב עליו זקן ההוראה בדורו התפרסם כעילוי גדול בקטנותו, היהדות ברוסיה ובפולין לא פסקו מלדבר על העילוי הקטן וסיפרו ניסים ונפלאות על תבונתו הרבה ועל מוחו החריף. היה נמוך קומה ותלה הדבר במה שפגע בקטנותו את רבי דוד טבלי כפי שהובא בספר תולדות לקהילת פינסק קרלין שבעודו ילד נזדמן ר' דוד קארלינר לבריסק שעה **שהגיע לשם הגאון ר' דוד טבלי לקבל את הרבנות באותה עיר**, אותו גאון ר' דוד טבלי דרש בהלכה לפני הלמדנים שבעיר והילד דוד זה שנודע לאחר שנים כר' דוד"ל קארלינר עלה על הספסל בבית המדרש והקשיב לדברי ר' דוד טבלי, כשהגיע ר' דוד טבלי להצעת מסקנותיו הקשה לו דוד"ל הקטן קושיא וסתר בזה את כל בנינו, הגאון ר' דוד טבלי ירד מעל הבימה נשק לילד ואמר לו כי קושייתו צודקת, אך דע לך ילדי הקטן שלא התנהגת בדרך ארץ אין לסתור דברי הדורש בפני קהל רב והיה רבי דוד"ל מקרלין אומר מחמת קפידה זו נשארתי כל ימי נמוך.

נענש בגלל שחלק על רבי יצחק אלחנן:

וכך סיפר מרן רבי יחזקאל אברמסקי פעם אחת עסקתי בעניין מסויים שבו חיווה את דעתו הג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, דעתי היתה שונה מדעתו וחלקתי על דבריו, באותו בוקר נכנסו הבולשביקים לעיר שהייתי בה נמלטתי לבית אחד שבו התגוררה אשה אלמנה חפשתי ספר ללמוד בו ולא מצאתי ושאלתי את האלמנה אם תוכל להביא לי ספר תחילה השיבה שאין לה שום ספר בבית אך מאוחר יותר נזכרה שעל אחד הארונות מונח ספר שהושאר בידה לפני זמן רב על ידי מאן דהו. נטלתי את הספר לידי **ולמרבה הפלא היה זה אחד מספריו של ר' יצחק אלחנן כאשר פתחתיו נפתח הספר במקום שבו הוא דן בנושא שחלקתי עליו מיד הבנתי שהגזירה נגזרה ועוד היום אתפס וכך היה עברו שעות מועטות והבולשביקים עצרוני והגלו אותי לסיביר. לילה אחד לאחר חדשים ארוכים של שהייה במחנה בסיביר בשוכבי על דרגש העץ שניתן לאסירים ישנתי וראיתי בחלומי את רבי יצחק אלחנן מסתכל עלי ומחייך משהקיצותי נגשתי אל עורך דין שהיה שם ואמרתי לו ראה היום אשתחרר וכך באמת היה אותו יום ערב יום הכיפורים היה ובשעות הצהרים באו והודיעו לי שאני משוחרר.**

סיפור מרגש ומפחיד

סיפור מרגש ומפחיד שהתפרסם בויליאמסבורג שבארה"ב בשנת ניסן תשע"ז, סיפר בהתרגשות על חלום שחלם לפני חג פורים האחרון, ובחלומו מופיע שותפו

לשעבר שביקש ממנו סליחה מדובר על שותף שהיה לו לפני שלושים וחמש שנים ונפרדו במריבה וגם לאחר שנפרדו והלך החולם לחפש עבודה אחרת הלך השותף וקלקל לו ופוטר מהעבודה וגרם לו צער והקפיד עליו שלא ימחול לו לעולם, ואכן כעבור שלושים וחמש שנה בא אליו בחלום לבקש סליחה אך לא הסכים למחול למרות שחזר החלום כמה פעמים ולבסוף השותף בא גם לבנו בחלום וביקש ממנו שילך לבקש סליחה מהשותף וישלח לו משלוח מנות וירצה אותו אך לא הועיל וניסה לדבר עם רבנים שישפיעו עליו למחול לאבא שלו ולא הסכים ולבסוף האדמו"ר מזיימיגראד - וויליאמסבורג, הצליח להשפיע עליו למחול ולסלוח רק אז הכל נרגע.

סיפור עם הרבי מחב"ד

זוג שהיו חסידי חב"ד ולא זכו להיפקד וכמובן עשו את כל הטיפולים ששייך לעשות והלכו לכל הרופאים המומחים ולא עזר דבר, ותמיד כשהלך לרבי מחב"ד מכניס בין בקושתיו לזכות להיפקד והרבי על הכל היה משיב חוץ מהנושא של ילדים, פעם הוזמנו ליחידות עם הרבי וכמובן דיברו עם הרבי על כל בקשותיהם ועל הכל יעץ ובירך אך על הבקשה הכי חשובה לזכות לילדים התעלם מהם, ואז האשה התפרצה בבכי למה הם לא יזכו לבנים והרבי השיב כיון שיש עליכם קפידא, כאשר יצאו התחילו לחשוב עד שנזכר הבעל בהיותו בחור פעם נסעו לחתונה בקנדה וארגנו אוטובוס לבחורים והוא היה כמובן וכיון שהנסיעה הרבה שעות הלכו לישון בדרך אחד התלמידים היה מאוד ירא שמים שהיה מקפיד להניח מים ליד מיטתו ולא פוסע אפילו פסיעה וגם לא מדבר לפני נטילת ידיים ולכן הניח בסמוך למקומו קערה עם מים, וכאשר נרדם חמד לצון לעשות צחוק ממנו לקח לו את הקערה ונראה מה יעשה, לאחר שהתעורר לא מצא אותו בחור את המים וכיון שגם אינו מדבר רק צעק נו נו והתחילו לצחוק עליו והיה צער גדול מזה עד שהנהג ראה את המעשה וצעק עליהם והביאו לו את המים ולאחר שנטל אמר לו שלא מוחל לו לעולם, ולכן מיד החליט שחייב לבקש ממנו סליחה ובהיותו מתגורר באותה שכונה הלך אליו וניסה להזכיר לו את המעשה והשיב שברור שהוא זוכר ולא מוחל לו, אך התחנן על נפשו ושהרבי אמר לו ללכת לבקש סליחה אמר לו שבגלל הרבי הוא ימחל לו, ובאותה שנה זכו להיפקד.

מוסר השכל

מכאן עלינו להבין ולהפנים כל זוג שבונה את ביתו על אדני התורה והיראה צריך להציב לפניו תמרור אדום להיות זהירים ונזהרים שלא לגרום שתהיה איזה קפידה עליהם הן בין בני הבית או במשפחה או השכנים או בחברה, ולא רק כאשר מצערו ומזיקו אלא אפילו כל שיכול לסייעו ואינו מסייעו, ואפילו כל שיכול להתפלל עליו ואינו מתפלל עלול הדבר לתת מקום לקפידה של הזולת לחול עליו ועל בני ביתו ולעורר עליהם מידת הדין גם בהיותו צדיק וישר והדבר יכול לגרום לכל מיני צרות, ולזאת חובתנו לתת את דעתנו ולהיות רגישים מאוד מאוד כלפי הזולת שלא לצער את הזולת וק"ו את אביו ואמו, ובפרט עם נשים וק"ו אשתו אשר דמעתן מצויה

אפילו תהיה כוונתו לשם שמים, וירגיל עצמו לדבר בנחת ובכבוד ולא ישתלח בפיו בדברי גנאי הפוגעים כי נפשם של הנשים מאוד רגישה, ולמרות שיש בני אדם משתמשים בכל דבר לומר אני מקפיד עליך וכדומא, אין בכך חשש אלא אם כן יש סיבה מוצדקת להקפדתו, וגם דבר שאינו יכול לתובעו בבית דין רק אז יש מקום לחשוש לקפידה, אבל דבר שיכול לתובעו בבית דין או בלי שום סיבה מוצדקת אין לחשוש ואדרבא המקפיד הוא שניזוק כדברי חז"ל המוסר דינו לשמים הוא נענש תחילה, ולכן המזהיר והנזהר ירבה שלומו כנהר וישכון בטח הוא וכל בני ביתו ברוב טובה וברכה ששון ושמחה כל הימים אמן ואמן.

מקורות:

1. הנה כתוב בשמות (פרשת משפטים) פרק כב פסוק (כא) **כָּל־אֱלֻמָּנָה וַיְתוֹם לֹא תַעֲנוּן** : (כב) **אִם־עֵנָה תַעֲנֶנָּה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ** : (כג) **וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגֹתִי אֶתְכֶם בְּחָרָב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אֱלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתָמִים** : (כה) **אִם־חָבַל תַּחְבֵּל שְׁלֵמַת רַעְדָּה עַד־בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁיָבְנוּ לוֹ** : (כו) **כִּי הוּא כְסוּתָה כְּסוּתוֹ לְבַדָּה הוּא שְׁמֵלְתוֹ לְעָרוֹ בְּמָה יִשְׁכַּב וְהָיָה כִּי־יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי־חָנוּן אֲנִי** : ואמרו חז"ל **במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי שמות (פרשת משפטים) פרק כב פסוק (כא)**. אלמנה ויתום אין לי אלא אלמנה ויתום מנין לרבות כל אדם ת"ל כל [לא תענון אם כן למה נאמי אלמנה ויתום ממהר אני ליפרע על ידי אלמנה ויתום יתר מכל אדם. **וכן פרש"י (כא)** כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם : **עוד אמרו במכילתא דרבי ישמעאל משפטים מסכתא דנזיקין פרשה יח** כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו. יכול כל זמן שהוא צועק אני שומע, ואם אינו צועק איני שומע, תלמוד לומר שמוע אשמע [צעקתו, מכל מקום הא מה תלמוד לומר כי אם צעוק יצעק אלי], אלא ממהר אני ליפרע על ידי שהוא צועק יותר ממי שאינו צועק. ללמדנו שכל צער שאדם גורם לזולת יש עליו קפידה ותפילת המצטער גורם לקטרוג בשמים עליו.

עוד מבואר במסכת מכות דף יא ע"א במשנה לפיכך, אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו. ובגמרא. מנא הני מילי? אמר רב כהנא, דאמר קרא וישב בה עד מות הכהן הגדול, וכתוב כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול, וכו'. לפיכך אימותיהן של כהנים וכו'. **טעמא דלא מצלו, הא מצלו מייתי**, והכתיב כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא. אמר ההוא סבא, מפירקיה דרבא שמיע לי **שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו**.

2. **מבואר בגמרא** ששואלת כיצד יתכן שתפילת הרוצחים על כה"ג יכולה להשפיע על מיתת כה"ג הרי לא עשה להם דבר? ומתרצת כיון שהיה לו להתפלל על בני דורו שלא יכשלו, **ולכן יש עליו תביעה וקפידה** ויכולים להתפלל על מיתתו ותתקבל תפילתם, ולכן אמותיהן היו מספקות להם מזון לרצות את הרוצחים שלא יתפללו. **וכן פרש"י במסכת מכות דף יא ע"א** שהיה להן לבקש רחמים על דורן, **הלכך לאו קללת חנם היא**. **וכ"כ בתרגום יונתן במדבר (ל"ה כ"ה)** כתב שעל הכהן גדול מוטל בעת שהיי נכנס ביום הכיפורים לפני ולפנים לקדשי קדשים להתפלל שלא יהי בישראל לא עון ע"ז ולא ג"ע ולא שפיכות דמים. **וכן המהרש"א בחידושי אגדות מסכת מכות דף יא ע"א** שהיה להן לבקש רחמים על דורן כו'. **ודבר זה תלוי יותר בכ"ג** שכך היה תפלתו ביוה"כ על כפרת עון שתבטל הגזירה שלא יהרג גם שהרשעים ישובו מעונם ותיבטל מהם גזירה רעה כההיא דר' זירא בפי אד"מ וק"ל:

3. עוד יותר מבואר בתוספות מסכת ראש השנה דף לג ע"ב וז"ל בא"ד ובערוך פ"י שהיו עושין כן שפ"י בערך ערב דהל"ן דמחמרי [ועבדי] שלשים כדיתבין ושלשים בלחש ושלשים על הסדר כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא ע"כ. והנה מדאורייתא מצד עיקר הדין די היה בשלושים תקיעות ומדוע איפוא נתקנה התקנה להוסיף עד מאה תקיעות, ועל כך מבארים התוספות בשם הערוך דטעם למנהג זה של מאה תקיעות היינו כנגד מאה פעיות מאה יבבות שיבבה אם סיסרא כאשר בושש לבוא לאחר שנהרג במלחמתו עם ישראל כמבואר בפסוק שופטים ה-ה-כח בעד החלון נשקפה ותייבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בושש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו.

4. במעשה דרבי יוחנן ורב כהנא במסכת בב"ק דף קיז רבי יוחנן גברא סבא הוה ומסרחיה גביניה [גבות עיניו גדולים ומכסים עיניו רש"י] אמר להן דלו לי עיני ואחזייה [שרצה לראות את רב כהנא] וכו' חזא דפרטיה שפוותיה [נקרעה שפתו על ידי מכה רש"י]. סבר אחוך קמחידך בי חלש דעתיה ונח נפשיה דרב כהנא ע"כ.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

נקמה

נְקָם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים (לא, ב)

נקמת - בני ישראל.

הם אלו שיחסרים את הנקמה הזו, וכשמדין יקבלו את המגיע להם - אז החסר הזה, יושלם. ומצד שני:

'וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר... לְתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן.'

נקמת - ה'.

- נקמת ה'?

מי הוא זה שיצריך את הנקמה הזו, האם בני ישראל - או ה' יתברך?

ה' אומר - עם ישראל. נקום נקמת בני ישראל.

ומשה אומר, נקמת ה'.

אז יתכן - שאלו שני נקמות; אבל הן מתמזגות, לנקמה אחת.

הלא שמו יתברך, 'הווי"ה', זה שעליו נאמר 'נקמת הווי"ה' - שוכן בנו. בעם ישראל.

אנשי מדין ומואב, ובנותיהם, ניסו לבתק את הקשר הזה. להפריד את החיבור הזה. שזה לא יהיה 'אחד' - אלא 'שנים'. נפרדים.

וזו דרך האוהבים, המאוחדים:

האחד - חושב על כאבו של השני; והשני, לא חושב על עצמו - אלא על הראשון.

- ושניהם נלחמים, בחמת זעם ובחירוף נפש - בכל מי שהעז לנסות להרע לאהוב שלהם. בכל מי שהעז לנסות לקרוע את הקשר שביניהם.

תאות הניצוח

ינקום נקמת'.

- מה הפירוש של 'נקמה'?

בדרך כלל זה נשמע בערך כך:

הוא עשה לי, אני 'מחזיר לו'.

- למה?

למה האדם מרגיש שהוא 'חייב' להחזיר לשני?

- האם זה יעזור לו במשהו? האם כך לא יכאב לו יותר?

ודאי שלא! כל בר דעת יסביר לך את זה.

- אז למה באמת?

הסיבה האמיתית היא, שחוץ מעצם הכאב, או החסר, היתה כאן גם - השפלה. הכבוד - נחסר.

כל מכה זה ככה. יש כאב - פיזי; ויש כאב - על עצם ההשפלה.

ופעמים רבות ההשפלה כואבת - הרבה יותר מאשר הדבר בעצמו.

ואז הוא - נוקם. 'מחזיר' לו.

כך זה שגרם את החסר הזה - נחסר גם הוא. ואז החסר של הנוקם, נשלם. איכשהו.

- וזאת מדוע?

- כי כך טבעה של תאות ה'ניצוח'. אני 'מנצח' - אותך. אני מכובד - כי אתה לא. אני עוצמתי - כי אתה חלש. אני צודק, כי אתה טועה.

אדם 'חוטף מכה' מחברו. בין אם זו מכה פיזית, ובין אם היא מטאפורית.

כעת, האדם המכה - הוא 'למעלה'. הלא הוא 'הוריד' את חברו, 'למטה'. כך הוא יותר חזק. גדול. עוצמתי. והשני - יותר חלש. קטן. מסכן.

וכשהוא 'מתגבר' עליו בחזרה, אז הוא מחזיר את המצב - לקדמותו. ואף יותר מקדמותו; כעת הוא 'למעלה', והשני - למטה.

ולמה השני 'למטה'?

- כי אני עצמי 'הורדתי' אותו לשם. ועל ידי כך - אני 'עליתי'. על גביו.

תאות הניצוח!

דין או נקמה?

והתורה הקדושה, מצוה אותנו - 'לא תיקום'.

- אסור לנו לנקום.

נקמה, זו מידה רעה (עי' רמב"ם דעות ז, ז).

גם הנטירה - ה'שמירה' של המעשה הרע שנעשה לי, נאסרה.

התובנה הנכונה היא, שהכבוד שלי - אינו תלוי באדם כזה או אחר. הוא גם לא נחסר כשמישהו מנסה להשפיל ולבזות אותי.

וברור, שאם אני מנסה 'להחזיר' את הכבוד על ידי שהשני 'ירד' מטה, אז זה ממש לא כבוד. זה דמיון של כבוד. זה לא מועיל באמת לאף אחד.

- כמובן שזו 'דרגה'; זהו 'קרבן הכניעה הקשה ביותר' (רש"י הירש ויקרא יט, יח). אבל מוטל עלינו להתקדם בכיוון.

[מדובר כאן לכאורה על גדרי ה'מידה' של נקמה, לא על ה'הלכה'. גדרי ההלכה הם חיוב גמור; ולכאורה הם גם הרבה יותר קלים מה'מידה'.]

ואם כן - מדוע יש לנקום במדין?

- למי זה יעזור - אם המחטיאים הרשעים הללו יהיו מתים?

ודאי שזה יעזור. זהו ה'דין', ועלינו לעשות דין ברשעים. עליהם לקבל את עונשם.

אבל כאן זה לא מוגדר כ'דין'. זה - 'נקום נקמת בני ישראל'.

וזה גם נקמת ה', וכפי שהתבאר. זו - 'נקמה'. לא 'דין'. לכאורה.

- מדוע נצטוינו 'לנקום'??

שלא ימות מזקנה

שמעי בן גרא.

- יוצא כנגד דוד המלך. מקלל. זורק עפר. סוקל באבנים.

ודוד המלך - מבליג. שותק. אפילו משתיק את אבישי בן צרויה. ה' אמר לו קלל.

- הוא לא נוקם! וגם לא נוטר!

ומצד שני.

בסוף ימיו. דוד מצוה לבנו את המלכות.

ובאותם רגעים אחרונים של חייו - הוא מזכיר את שמעי. מזכיר את הקללה שלו.

והוא מורה לשלמה - והורדת את שיבתו בדם שאול.

- הלא אתה איש חכם; אז תמצא דרך להרוג אותו. שלא ימות מ'זקנה'. צריך שיהיה כאן 'דס'.

אז הוא כן נוקם??

מה קורה כאן?

ואותו דוד המלך עצמו, כשהוא מבקש על שונאיו (תהלים קט), זה בכלל לא נשמע כמו 'ה' אמר לו קללי.

זה - 'יהיו ימיו מעטים'. 'יהיו בניו יתומים, ואשתו אלמנה'. 'ינקש נושה לכל אשר לוי'. 'אל יהי חונן ליתומיו'. 'יהי אחריתו להכרית, בדור אחר ימח שם'.

- נקמה!!

- לכאורה.

ובאותו הפרק, דוד המלך אומר - 'וליבי חלל בקרבי'.

- היצר הרע של דוד. הוא 'חללי'. מת (עיי' ב"ב יז. ירושלמי ברכות ט, ה).

והוא עדין רוצה ברעת אויבו? רוצה שיימח שמו, שאפילו ליתומיו לא יהיה 'חונן'??

כך גם כל 'תלמיד חכם'.

אחת מתכונותיו היא - שהוא 'נוקם ונוטר כנחש' (עיי' יומא כג).

- כיצד אפשר להסביר את הדברים.

שני סוגי נקמה

אלא.

יש נקמה - ויש נקמה.

יש 'מידה': הוא הרגיו אותי. השפיל. רמס.

ו'מגיע' לו לחטוף. להיות מושפל. להיות נרמס. אני אראה לו מה זה.

וזו אכן - מידה רעה. רעה מאוד.

כך מסביר לנו הרמב"ם (דעות ז, ז):

הנוקם מחבירו עובר בלא תעשה שנאמר לא תקום, ואף על פי שאינו לוקה עליו דעה רעה היא עד מאד, אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדי לנקום עליהם.

כל דברי העולם - הבל. הבאי.

ולכאורה - הלא גם אני עושה לו בחזרה 'הבל והבאי'. אז מה הבעיה?

- הבעיה היא, שאני עושה מזה 'משהו'. שזה 'חשוב' אצלי. אם זה היה באמת 'הבל' בעלמא - לא הייתי מייחס לזה חשיבות. לא הייתי משקיע בנקמה.

והנה, הרמב"ם כותב - 'ואינן כדאי לנקום עליהם'.

האם יש דברים שכן 'כדאי לנקום עליהם'?

- משמע שכן.

אדם עשה דבר רע. הוא 'החסיר' משהו בעולם כולו, במציאות כולה.

יש 'כבוד שמים'. המציאות של ה' יתברך - בבריאה.

והמציאות הזו, נחסרה.

- כך זה בכל חטא שהוא!

והתיקון הוא - להעניש. לנקום.

זה 'מחזיר' את כבוד ה' - בדרך אחרת. כשה' עושה דין ברשעים, הוא מתיירא. ומתכבד. רואים שיש דין, ויש דיין. יש כאן מלך.

- מה שלא ראו - או ראו להיפך - כשנעשתה העבירה.

והנקמה הזו, היא 'שכלי' (עי' מהר"ל באה"ג באר שני פ"ה). לא 'מידות'.

- זו האמת בהתגלמותה.

לשון הרש"ר הירש (בראשית ד, טו):

נמצאת משמעות נקם: לקומם את הדין שנרמס, או: להקים את האישיות המוטלת לארץ. אי אפשר להחזיר את המת לתחיה, אך אפשר להחזיר את המשפט על כנו ולכפר על עוות הדין.

זו הנקמה הנכונה.

על כבוד שמים - כן 'כדאי' לנקום. הוא הכי רחוק מההגדרה של 'הבל והבאי'.

- זה הדבר הכי חשוב שיש.

זה הדבר החשוב היחיד שיש.

היה כאן אירוע

נקמה, היא עבור ה'כבוד'.

יתכן להגדיר, שהמשפיל את כבודו של האדם - הוא כמו 'עומד' בין האדם - לכבודו; הוא 'מפריד' את האדם, מכבודו.

- הוא אינו מאפשר לו את הכבוד הראוי לו.

אדם שמשפילים אותו, אינו יכול 'לבטא את עצמו'. אין לו את הביטחון לעשות. לבצע. להוביל מהלכים.

ומי שמכבדים אותו - מסוגל 'לעשות'. הכבוד, נותן את הכח לעשות. לבצע. להוציא אל הפועל.

הדוגמא המוחשית לכך, זה מלך.

קודם שהאדם מוכתר למלך - יש לו הרבה מאוד 'רעיונות'. ומחשבות. ומידות. ומהלכים.

- איזה מהם הוא יכול להוציא אל הפועל?

- רק מה שנוגע אליו באופן אישי, וגם זה בקושי; מה שנוגע לאחרים, למדינה, לעם - אין כמעט סיכוי.

וכשהוא הופך למלך, הוא נהיה 'יכול'. הכל אפשרי. אין גבולות.

- וכל כך למה?

- כי העם - מכבדים אותו. מכבדים - עד כדי מסירות נפש למענו.

למען כל רצון שלו, למען כל 'מהלך' שהוא רוצה להוביל. כך כל הרעיונות שלו - יכולים לצאת לפועל. ללא כל עיכובים.

אם לא יכבדו אותו כדבעי, הוא לא יוכל למלוך. אולי הוא 'ימשולי', וגם 'ישלוטי'. אבל לא 'ימלוך'.

כי 'מלכותו' - רק 'ברצון' קיבלו עליהם.

ויתכן לומר, שכל עניינה של ה'מלכות' - זה 'כבוד'.

וכשמישהו לא מכבד, ומתריס כנגדו - אז המלכות חסרה. ה'הכל אפשרי' - כבר לא כל כך קיים. יש כאן גבול.

והפיתרון הוא - להינקם מאותו מתריס. לעשות בו דין. זהו ה'גדר', שיעמיד את המלכות על תילה. אם המלך יהיה 'שווה נפשי', ויקבל באהבה את כל מה שעושים כנגדו - זו לא תהיה מלכות; זה יגלה - שהמלכות אינה חשובה. שאין בה משהו שצריך לשמור עליו בקנאות. מקסימום - לא יהיה. לא נורא. וכשהמלך כועס, ונוקם, הוא מגלה בכך - שהמלכות שלו חזקה. שאף אחד אינו יכול לערער אותה. התגובה החזקה, מלמדת - שהיה כאן 'אירוע' משמעותי.

נקמה - חיבור

כך גם אצל מלך מלכי המלכים. אם נמליך אותו - הוא ימלוך. אם נכבד אותו, 'כבוד שמים', הוא יתגלה. ויעשה. ויפעל. ויוביל מהלכים גלויים.

גם כשלא ממליכים - הוא 'מסובב הסיבות', מוביל מהלכים - נסתרים; אבל הוא לא מתגלה. לא 'רואים' מלכות. לא חשים אותה.

וכל מי שמורד בו, מחסיר ממלכותו. מחסיר מהאפשרות שלו 'להתבטא' גלויות - בעולם הזה. המציאות הזו, של ה' יתברך המתגלה בארץ, מתבטאת בצורה נוספת - ב'משל' נוסף - כאן בעולם: - איש, ואשה.

הנמשל, זה ה'ישקני מנשיקות פיהו'. וזה כולל - את כל התורה כולה (עיי ביאורה"ג לשיה"ש א, ב). ה'איש', מתגלה - ב'אשה'.

האיש - זה השכל. גם ה'מידות'. האשה, היא ה'למעשה'. היא מוציאה לפועל את ה'יתמצית' של כל 'המהות' של בעל, שזה מה שבעלה נותן לה (כך זה במערכת יצירת הולד. וגם בשאר התחומים - עיי יבמות סג).

וכשיש ביניהם 'כבוד' הדדי, אז אפשר באמת להתחבר. להתגלות. להוציא אל הפועל.

וביום בהיר אחד, מישהו בא - ו'מפריד' ביניהם. לוקח את האשה למקום 'אחר'.

- זה דבר נורא. אולי הכי נורא שיש.

ואז עלולה להגיע - הנקמה.

ומשמעותה של הנקמה הזו היא - חיבור מחדש.

כי הנקמה מגלה, שהיה כאן באמת - דבר נורא. בלתי מתקבל על הדעת. בשום צורה.

היא מגלה - שהחיבור הזה, שחשבנו שהוא התנתק, הוא כן קיים. כן חזק. עד כדי כך חזק - שכל ה'מפריעים' לו נעלמים לגמרי מהשטח.

ולנקמה הזו, שני צדדים:

יש כאלו, ש'לוקחים' נקמה. הוא 'לוקח' את זה, ומשלים את מה שנחסר לו.

נכון - שהוא נוקם בזה ש'הפריד' בינו לבין רעייתו, ובכך הוא מגלה את הקשר החזק ביניהם; אבל הוא מגלה את צד הקשר - שלו. הוא נוקם על מה שהפריע לו.

כאן, בנקמת מדין, היה זה - 'לתת' נקמת ה'.

- נתינה!

כל אחד נקם - את נקמת השני. ה' רצה לנקום את נקמת בני ישראל; ובני ישראל - נקמו את נקמת ה'.

- והנקמה הזו, היא הנקמה הכי טהורה שיש.

ובכוחה להשיב את המצב - לקדמותו.

- לגלות את הקשר החזק כל כך, שבין ה' לעמו; שבין קודשא בריך הוא - לשכינה, שהיא נמצאת - בנו. במציאות של כלל ישראל, בכל אחד ואחד מאיתנו. לגלות, ולחזק, ולייחד - את הקשר שבין ה'דוד', לרעהי'.

לברוח

בין המצרים.

כל רודפיה, השיגוה.

- הלא היא 'בין המצרים'. במקום צר. לא יכולה 'לזוז'. אין לאן לברוח.

ולכאורה, מדוע ש'שיגו'. למה היא בכלל צריכה לברוח.

אפשר, שאלו שני השלבים דלעיל.

בתחילה, ה'רעהי' - פנתה למקום אחר. לכיוון אחר.

- 'לכן זונה שמעי דבר ה' (יחזקאל טז, לה. ועיי'ש בכל הפרק).

החיבור, התרופף. באשמת הרעהי - אנחנו. עם ישראל. זה היה כבר בייז בתמוז הראשון. יום שבירת הלוחות.

היום, בו אמורים היו להיות ה'נישואין', לאחר ה'קידושין' שהיו במעמד הר סיני; ובמקום זאת - התגלתה ה'כלה' בעליבות נוראה.

[עי' מדה"ג שמות לב, יט. ועיי'ע שבת פח:]

וכך היה גם בהמשך.

ה' יתברך מתייחס לכל החטאים הללו - כזנות. לא פחות ולא יותר.

זו 'הפרדה' בין האיש - לאשתו; בין ה' יתברך - לרעייתו, השכינה.

הלא השכינה - היא בנו. בתוך עם ישראל. וכשאנו חוטאים, היא - ביחד איתנו - גולה מעל פני קודשא בריך הוא. נפרדת ממנו. כביכול (הכל ביגילויי של העולם הזה, 'שכינה בתחתונים'. ב'עולמות' למעלה, לעולם אין פירוד חלילה).

וכשהיא נפרדת, כשהוא יתברך אינו עימנו - אז אנחנו חסרי הגנה. לגמרי.

כי כששמו יתברך (שם הוי"ה = קודשא בריך הוא) איתנו, כשאנחנו 'בשם הוי"ה אלוקנו נזכיר' - אז 'המה כרעו ונפלו'. זה הנשק שלנו. כך האויבים כולם - נופלים לפנינו.

וכששמו יתברך 'בורח' מאיתנו מפני חטאינו - אז אנחנו חייבים להתחיל לברוח מפני רודפינו. אין לנו שום הגנה.

- ואנחנו באמת - בורחים.

האהבה שבתוך הנקמה

אבל אז, ה' יתברך - מקנא לשמו הגדול. הוא מעמיד אותנו 'בין המצרים'.

והתוצאה העגומה: 'כל רודפיה השיגוה'.

- אלפי שנים של סבל. של גלות. של שכול. של כאב נורא. דם יהודי הנשפך כמים. עשרות מליונים שנרצחו במיתות משונות על סיבה אחת בלבד - היותם יהודים.

אי אפשר לנו להציע סיבה לכל אלו.

- אבל אולי אפשר כן - לקחת מכאן נקודה למחשבה.

הנקמה - חזקה. מאוד.

ומהעוצמה האדירה הזו, אפשר להבין עד כמה ה'הפרדה' הזו - היתה נוראה. עד כמה עמוק החטא הזה, של 'זנות' - כלפי ה'דוד' שלנו, מלך ישראל.

כמה צריך לנקום - כדי להחזיר את המצב לקדמותו. כדי להראות שהקשר הזה עדין קיים. שהוא חזק. שהוא עוצמתי. שהוא לעולם לא ינתק.

זה 'שוקלי' - כמו דמם של עשרות מליוני יהודים. כמו ייסורי שאול של עשרות מליונים אחרים. - 'עזה כמוות אהבה. קשה כשאול קנאה'.

עליך הורגנו כל היום. עליך. על כבוד שמך המחולל.

וכשנתבונן כך, נמצא 'בתוך' כל המכות הללו - את האהבה הגדולה ביותר. את הקשר הנפלא ביותר. וכבר מסופר על יהודים רבים, שבתוככי התופת - חשו את האושר המופלא, את האהבה העצומה של מלכנו הגדול. של שמו יתברך.

דוקא שם, בתוך ה'נקמה' הנוראה, מתגלית האהבה. מתגלה - שה' אינו מוכן לוותר עלינו, כרעייתנו. בשום פנים ואופן.

'אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתי'.

- לא היה גט!!

וגם לא יהיה. לעולם.

אפשר לפייס

תלמיד חכם, אמרנו, הוא 'נוקם ונוטר כנחש'.

- הוא יודע את האמת.

כבוד התורה, כבוד לומדיה, כבוד נותנה - לא ניתנים ל'ויתור'. אם נוותר, זו תהיה - בפעם השניה - פגיעה אנושה, באותו כבוד.

תחילה - הפגיעה עצמה; ובהמשך, הויתור על הפגיעה.

הויתור, מגלה - שזה לא באמת כל כך חשוב. אפשר לוותר. אפשר 'להעביר'. לא נורא.

- וזה כן נורא!!

אז - נוקם ונוטר. כנחש. לא פחות.

אבל יש לזה המשך (שם, יומא כג.). זה לא נגמר כאן.

- הלא 'הנעלבין ואינן עולבין' וכו' - הם 'אוהביו'! והם 'כצאת השמש בגבורתו'!

אז כיצד יתכן שהתלמיד חכם ימשיך וישמור טינה למי שפגע בו?

והתשובה:

'דמפייסו ליה - ומפייס'.

כשמפייסים את התלמיד חכם, הוא מתפייס.

- אפשר לפייס!!

גם את מלך מלכי המלכים, אפשר לפייס.

- וכיצד?

עלינו להחזיר את המצב - לקדמותו.

למשל - 'יהא שמייה רבא, מברך - לעלם, ולעלמי עלמיא' (עי' נפה"ח ש"א פ"כ).

יהי שמו הגדול - מבורך. היינו - מתפשט. מתגלה. מגיע - 'לעולם'. לעולם האצילות. 'ולעלמי'. שני עולמות: בריאה, ויצירה.

ועד - ליעלמיא'. עולם העשיה.

- העולם שלנו.

וכשמכוונים בזה, 'בכל כוחו', אז גזר הדין - נקרע.

- אין סיבה להמשיך ב'נקמה'.

הלא אנחנו מצהירים - בכל כוחנו - שאנחנו רוצים אותו. בכל העולמות. עד - העולם שלנו.

וגם - בכל חלקי הנפש שלנו. ב'שורש הנשמה', שהוא מעולם האצילות; בנשמה - שהיא מהבריאה; ברוח - שהיא מהיצירה, ועד הנפש - השייכת לעולם העשיה.

- כל הרצונות שלנו. כל התשוקות. כל התאוות. כל ה'חיים'.

לכל אלו - אנחנו רוצים שיכנס שמו יתברך. שיכנס עמוק. אל תוך הנפש שלי. שאני אהיה משכן לשמו.

- שאזכה להיות 'רעיה'!

ויתכן, שזו הסיבה שימי הכתרת המלך - ה'ימים הנוראים' - הם לאחר ה'הכנה' הזו, של ימי בין המצרים.

- ואפשר להתחיל כבר עכשיו...

לבכות - על הצרות. נכון.

אבל להבין מה המשמעות שלהן. להבין את צער השכינה הקדושה, שהתרחקה מבעלה.

לנסות להתבונן בזה. בלי התבוננות - זה 'יעבור' לנו מהר מאוד.

כשלומדים משהו חדש, זה כמו תרנגולת - שמטילה ביצה. הדבר החדש, הוא הביצה.

מעתה, זו ה'בחירה' - של התרנגולת: אם היא 'תדגור' על הביצה, יתכן שיהיו כאן 'חיים' חדשים בקרוב. משה 'יצא' מזה.

- אז כדאי לנו 'לדגור' על הדברים. יש לנו שלש שבועות לדגירה הזו.

ובתקוה - שיצאו כאן 'חיים' חדשים. חיים של אמת.

חיים, של 'כי הוא חייד'.

- 'הוא'. ה' יתברך.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

פרשת מטות

האלף הנוסף ששלח משה רבינו לנקמה במדין

לה פסוק ד. אָלף לַמָּטָה אֶלְף לַמָּטָה לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלָחוּ לְצַבָּא: פסוק ו. וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלְף לַמָּטָה לְצַבָּא אֹתָם וְאֵת פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכֹלֵי הַקִּדָּשׁ וְחַצְצֵרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ:

רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מדייק את הכתוב למה חזר ושנה ויקח משה אלף למטה. ומבאר זאת בחידוש מופלא בהקדם מה שביאר במקום אחר מהו גדרה של מלחמת מדין, אם היא מלחמה ככל מלחמות מצוה, או שאינה כלל בגדר מלחמה כי אם גדר נקמה. ומחדש רבינו שמה רבינו הסתפק בזה גופא. והנה אם היא גדר מלחמה אזי שבט לוי אינו משתתף בה כשם שאינו משתתף בכל מלחמות ישראל כמבואר פי"ג משמיטה ויובל הי"ב, ואינו חולק בביזה כמוש"כ הרמב"ם שם, ואז נחשבים בני אפרים ובני מנשה לבי שבטים כמבואר בהוריות דף ו' (צ"פ עה"ת פ' קרח יז יז) ומהם אינה גדר מלחמה אלא גדר נקמה אז נחשבים הם כשבט אחד דשבט לוי ג"כ משתתף עם ישראל, וחולק בביזה. וכאן התרבה בספרי (פי' קני"ז) גם שבט לוימי.

לפיכך כשאמר לו הקב"ה אלף למטה הוסיף עוד אלף כנגד השבט הי"ג המסופקמ"ו. וכן הביזה משני חלקים נטלו חלק ומחצה מנשה ואפרים, וחצי חלק נטל של לוי, כמבואר בב"מ דף ב' ע"א גבי זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה, דזה נוטל ג' רבעים וזה נוטל רביע. [מקור: צ"פ עה"תמ"ח]

*

פרשת מסעי

להיכן גולה גר תושב

פרק לה פסוק יב. וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מְגָאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עֲמִדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט:

רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מחדש שישנו חילוק בין ששת ערי המקלט שדינם כירושלים, כמבואר ברמב"ם ז"ל פ"ד מע"ז הי"ד (לגבי עיר הנדחת) ובירושלמי פ"ט דסוטה הי"ב (לגבי עגלה ערופה), ואין גר תושב גולה לשם, לבין מ"ב ערי הלויים שהיו קולטות ולא הוו דומיא דירושלים, וגר תושב גולה לשם. [מקורות: צ"פ מכות דף ט' ע"א (וראה שם בהערות והוספות שבסוף הספר דף ק') ואיסורי"ב פי"ד הי"ז ומכתבי תורה מכת' רכ"ט]

מה צ"ב איך מוכח משם, אך ראה כן בתנחומא ויחי (טו) וברמב"ן ז"ל קרח (שם) וברכה (לג ו)
מ אמנם בהגהות הגר"א ז"ל הגירסא להוציא שבטו של לוי. וראה במצוין בהערה הבאה ג"א עמק הנצי"ב והאו"ש וברכ"כ.

מז ובה נתיישבו קושיות הראשונים והאחרונים לגבי שליחת שבט לוי עיין מושב זקנים והרא"ם ז"ל ובגור אריה ועמק הנצי"ב על הספרי ושו"ת או"ש ח"ב סי' ס"ז ובס' ברכת כהן סי' ע"ז ובמצוין בפרדס יוסף החדש אות מ"ח, ובס' גבורת יצחק סי' רנ"ט. ועל כפלות הלשון ראה עוד בחבצלת השרון (עמו' תקמ"ו - ז') מהלך נפלא.

מח ראה במקור (הנדפס עה"ת) שנראה שם כסתירה בין ב' הקטעים מצד אחד כתב רבינו שהיה משה רבינו מסופק בזה, ומאידך גיסא כתב רבינו שיש פלוגתת תנאים אם שבט לוי היה צריך לצאת. בשו"ת צ"פ החדשות ח"ד גליונות אזהרות עשה ע"ג כתב רבינו דהיה בגדר נקמה ע"ש כמה דינים בזה.

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים או תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)

התכלית שבמסעות

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם (לג, ב)
תמיהות בעניין המסעות

בפרשתנו בתחילת הפרשה מונה התורה את מסעות בני ישראל במדבר, מהיכן נסעו והיכן חנו. ובמסעות אלו כמעט ולא פירטה התורה את קורותיהם של ישראל במדבר, ואפילו האירוע המשמעותי של בני ישראל כעם - מתן תורה, לא הוזכר. אולם באירוע אחד מאריכה התורה והוא בעניין פטירתו של אהרן. ויש להבין, מה השייכות של פטירת אהרן למסעותיהם של ישראל במדבר יותר מכל קורותיהם שלא הוזכרו בכלל המסעות

וקודם פירוט מסעותיהם נאמר "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם" (פרק לג פס' ב). ומוצאיהם' עניינו נקודת המוצא, שבכל מסע יוצאים ממקום אחד על מנת להגיע למקום אחר - והוא שכתבה התורה "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעותיהם" שציין בכל מקום מהיכן יצאו ולהיכן באו. אלא שיש להבין את סוף הפסוק "ואלה מסעותיהם למוצאיהם", מה משמעותו ועניינו [יעויין בבעל הטורים בספורנו ובאור החיים].

בטעם שהאריכה התורה בפירוט המסעות כתב רש"י (פס' א) כדי להודיע את חסדי ה', שאף על פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר ארבעים שנה, מכל מקום לא היו נעים ומטולטלים ברציפות בכל השנים הללו, אלא רובן עברו עליהם במנוחה. והולך רש"י ומוכיח שבתוך ל"ח שנה לא עברו עליהם אלא כ' מסעות בלבד. אמנם למרות שלא הטלטלו ישראל הרבה בדרכים, בכל זאת כל ישיבתם הייתה ארעית, שלא היו יודעים בכל יום אימתי יסעו, וכפי שהאריכה התורה בפר' בהעלותך "וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן מֵעַרְבַּ עַד בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בַּבֹּקֶר וְנָסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְנִלְּאָה וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנָסְעוּ: אוֹ יָמִים אוֹ חֳדָשׁ אוֹ יָמִים בְּהָאָרֶץ הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן לְשָׁכֵן עִלְיוֹ וַיִּחַנו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסְעוּ וּבְהָעֵלְתוֹ יָסְעוּ" (ט כא - כב).

והנה, מה שגזרה חכמתו יתברך עם על ישראל להיות מטולטלים במדבר מ' שנה הוא מידה כנגד מידה על חטא המרגלים - שכשם שהמרגלים תרו וסובבו את הארץ במחשבה להוציא את דיבתה, נענשו כנגד לתור ולסוב את המדבר. אולם יש לדעת, מפני מה העלים הקב"ה מישראל את זמן מסעם ובכך הוסיף להם טורח גדול, שבכל יום בתחילתו לא ידעו היכן ידורו בסופו.

יסוד, מטרה נוספת שהייתה במסעות - ביטחון בה'

והנראה בזה, שכפי שנתבאר סיבת עיכוב בני ישראל במדבר מ' שנה היה בעוון חטא המרגלים. ושורש החטא היה חוסר האמונה בקב"ה, שעל אף שהבטיחם שהארץ טובה, בכל זאת שלחו מרגלים לתור את הארץ, לבדוק את פירותיה והיושבים בה, וכששבו הצליחו להטות את בני ישראל לכפור בטובתו של מקום ולא לחפוץ בארץ המובטחת. וכשהקב"ה מעניש את ישראל מטרת העונש היא לתקן את פגם החטא [וכפי שהסביר המהרש"א (מגילה יג ב ד"ה מאי אחר הדברים) שעניין הייסורים אצל ישראל אינו כדי לכלותם אלא כדי לתקן חטאם יעווי"ש]. ולכן כדי לחזק בהם את כח ביטחונם, סובבים במדבר, ארץ ציה וצלמות מקום משכן השדים והרוחות - וחלק מהותי בצורת העונש באופן זה, הוא כדי לחזק בהם מידה זו של תלות מוחלטת בבורא עולם והליכה אחריו ללא פקפוק, לתקן מה שחטאו בכך שלא בטחו בו יתברך.

ולכן בדווקא לא הודיעם כמה זמן תהיה חנייתם, כדי שבכל רגע יחיו בידיעה שאין הם קבועים במקומם אלא תלויים בקב"ה באופן מוחלט.

ישוב התמיהות לפי היסוד הנ"ל

ובכך יש לפרש את כפילות ושינוי הלשון בתחילת המסעות. שהדגישה התורה שלמסעות ישראל במדבר היו שתי מטרות שונות. האחת "מוצאיהם למסעיהם" שיצאו ממקומם בשביל המסע - שעניינו להתקדם בדרכם לארץ ישראל. אולם היו מהמסעות שמטרתם הייתה "מסעיהם למוצאיהם" שכל מטרת המסע הייתה בשביל להוציאם ממקומם, שלא ירגישו ביטחון במקום מסוים, אלא ינועו ממקום למקום ויחזקו בקרבם את הבטחון בקב"ה והתלות המוחלטת בו.

ולפי זה יש להסביר מדוע האריכה התורה דווקא בפטירתו של אהרן. שמבואר בגמ' (תענית ט א) שענני הכבוד היו בזכותו של אהרן, וכשנפטר - נסתלקו. ובכל המסעות שימשו העננים כעיניים לבני ישראל, שלא זזו ממקומם ולא חנו בשום מקום אלא על פי העננים והם היו מורי הדרך במדבר. וממילא כשעוסקים במסעות מציינים מתי נסתלק מהם אותו הדבר עליו היו נשענים בזמן מסעם.

ודרשו חז"ל (תענית שם) את הכתוב "וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עָרְד וְגו' וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל" (כא א), ששמע שנפטר אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה רשות להילחם בישראל. ועל פי פשוטו הבין הכנעני שנסתלקה ההנהגה הפרטית מישראל ולכן חשב שיוכל לנצחם. ולפי מה שנתבאר יש בכך עומק נוסף, שכל צורת המסעות במדבר היתה על פי ענני הכבוד שהנחו את ישראל במדבר, וכשנתסלקו נראה כביכול שנשארים הם תועים במדבר כצאן ללא רועה. ולכן חשב הכנעני שזו השעה בה הוא יכול לנצחם. אולם הקב"ה לא עזבם אפילו לזמן מועט, ואף במלחמה זו ניצחו ישראל את הקמים עליהם.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

הגבלות - זהירות - מצילות חיים

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לֵבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צָוָה ד'. אִישׁ כִּי יָדַר נֶדֶר לַד' אוֹ הַשָּׁבַע שְׁבַעַה לְאִסּוּר אֲסָר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה.

כבר עמדו מדוע דיבר משה רבינו דווקא אל ראשי המטות, ועיי רש"י, שבא ללמד דיחיד מומחה מפר יחיד או שלשה הדיוטות. ולכאורה נמצא בזה שהטעם שמה רבינו דיבר בפרשת נדרים ושבועות אל ראשי המטות בדווקא, הוא בכדי ללמד ענין התרת נדרים, ולא על איסור הנדר כי אם על היתר הנדר. והדבר אומר דרשיני.

והנה יש כאן מקום להתבוננות בעצם ענין הנדר, מדוע חדשה התורה שאדם ביזמתו יכול לחדש ולאסור על עצמו דברים המותרים, וכי אין די לנו באיסורי התורה. והרי כידוע התורה אינה רוצה שאדם יאסור על עצמו דברים המותרים, וכבר אמרו דיך מה שאסרה תורה, ואם כן איפוא, מדוע חדשה התורה פרשת נדרים ושבועות ביטוי להבא כלל.

אמנם ההסבר הפשוט לכך הוא, כי ירדה התורה לסוף דעתו של אדם, שיש ואדם נגרר למעשים שהוא אינו רוצה לעשותם כלל, והוא אפילו מתנגד להם בכל ליבו, ובכל זאת הוא עלול להגרר אליהם בלא שימת לב מראש, וכיום הדברים מפורסמים ומובנים לכל אדם שמתבונן מעט ומפקח על דרכיו.

ולימדה התורה את האדם עצה, ונתנה לו בידו כלי, להרחיק עצמו מדברים המותרים, כדי שלא ימצא את עצמו נגרר לדברים האסורים והרעים. וכבר אמרו, כך היא דרכו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך ועבוד עבודת כוכבים והולך ועובד. (שבת דק"ה ע"ב). ומהי העצה שנתנה התורה, לעצור את עצמו לפני הירידה במדרון. לזהות מראש את המכשולים שהוא עלול אליהם, ולגדור עצמו, וכך יבטיח עצמו מהתדרדרות כלשהי. וזהו ענין הנדר אמנם, ומכל מקום ודאי שעדיף לגדור עצמו בלי נדר. וזו המטרה והלימוד, בחידוש התורה של פרשת נדרים.

והנה לימוד זה הוא חשוב וגורלי מאוד לכל אדם באשר הוא, וכמו שאמרו חכמים הרחק משכן רע, והיינו מפני שהאדם עלול להגרר למחוזות שהוא אינו מודע כלל לסכנה שבהם, ואולם הדרך להמלט היא לא בדוקא עיי נדר או שבועה, כי בזה הוא עלול להכשל בעוון נדרים ושבועות וכו', אלא שיש לכל אחד לבחון עצמו, ולזהות את נקודות החולשה שלו, ולפי זה לשים לעצמו גבולות והרחקות, כדי שלא ימצא את עצמו מבצע דברים שלא היה מעוניין להתקרב אליהם וכל שכן לעשותם.

ובאמת חכמים כבר גזרו הרבה גזירות עלינו כשכל מטרתם להרחיק את האדם מן העבירה, וכבר במשנה הראשונה שבש"ס שנינו, ולמה אמרו חכמים עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. רצו חכמים ללמדינו אורחות חיים שכך צריך האדם להנהיג עצמו, ולהשיג שליטה עצמית, ובכך יתרחק מכל דבר שלא מתאים עם ידיעותיו שלו.

ויש לומר כי לכן משה רבינו מדבר אל ראשי המטות ללמדם דיני התרת נדרים, כי אין האיסור המטרה, אלא רק השמירה מהחטא, והזהירות ממנו.

והנה מיד אחר פרשה זו למדנו את פרשת נקמת עם השם נגד מדין, על שבאו להטות את ישראל, בדרכו הנלוזה של היצר הרע, של היום אומר לו עשה כך וכו', אמנם יש לומר שבהקדמה זו שהקדימה התורה פרשת נדרים, להפרשה דנקמת ד' במדין, התורה רצתה ללמדנו ענין נוסף, שקודם כל אנו צריכים לתקן עצמינו, ולטפל היטב בהיצר הרע הפנימי, ולהבטיח שלא נכשל חס ושלוס פעם נוספת, וזהו הלימוד שלמדה התורה בפרשת נדרים, ורק אחר כך ניתן לקחת נקמת השם במדין, שהוא ביעור היצר הרע החיצוני.

והנה לפי זה יובן מאד מדוע התורה הדגישה שמה רבינו אמר הלכה זו לראשי המטות, כי המנהיגים של עם ישראל פעמים שצריכים הם להשתמש בדרכים שונות למנוע מכשול, וזהו סוד הנדר, וכמו כן המנהיגים שבעם צריכים להתריע מראש מן המכשולים החיצוניים.

והנה כאשר האדם מתרגל לשימוע ולקיים תרי"ג מצוות התורה הרי הוא מרגיל את עצמו לשליטה עצמית, וקל לו יותר להקפיד ולהמנע מכל מכשול, אולם מי שהולך שובב בדרך ליבו, הרי הוא עלול לסכנות למיניהם, או ברוחניות או בגשמיות.

והנה אנו כיום נמצאים בצומת דרכים לא פשוטה כלל, כי מגיפות למיניהן - מהן רוחניות ומהן גשמיות - משתוללות בראש חוצות ואין יודעים כיצד להתמודד, וישנם מומחים יותר ומומחים פחות, וכל אחד אומר אני הרואה, והעולם כולו מבולבל לחלוטין, והקושי הגדול הוא מחמת שאין משיגים שליטה על ההמונים, שלא יגרמו למחלות להתפשט יותר, ורוב רובם של האנשים לא מסוגלים להתגבר על עצמם, ולוותר על דברים בכדי להיזהר, וכל זה מפני שלא התרגלו לשליטה עצמית, ואלו שקוראים עצמם 'מנהיגים' מוצאים עצמם מונהגים, והקדוש ברוך הוא מראה לנו באצבע כמה האדם הוא חסר יכולת להגן על עצמו. וכמובן מי שמעולם לא התרגל לשלוט על עצמו על הרמ"ח והשס"ה שלו עצמו, כיצד יוכל לשלוט על זולתו...

וראינו בשנים הללו דבר מפתיע ביותר, שאפילו מי שמטיף לזהירות ומתריע מפני הסכנה, הוא עצמו עובר על התקנות שלו עצמו, וכפי הנראה שלכל אחד יש את היצר שלו, ויותר קל להגביל אנשים אחרים מאשר להתגבר לבד.

ובוודאי יראי השם נזהרים גם במקום שאחרים מקילים ומזלזלים, וגדולי ישראל מתריעים ומזהירים מפני פגעי התקופה הרת הסכנות, וגם משמשים דוגמא לזהירות המתבקשת. ובימי הקיץ החמים, יש להזהר מאד, ובזכות שמירת הגוף והנפש, השם זכרנו, יברך את בית ישראל, ויראי השם הקטנים עם הגדולים.... ברוכים אתם להשם...

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

ימי בין המצרים - ימים עם מטרה!

א. מטרת ימי בין המצרים להזדהות עם הרגש של הקב"ה 'בפרידה על הניתוק, ובתקווה להתאחדות'.

ב. ע"י ימי בין המצרים מתאחד ומתחזק הקשר בין הקב"ה לישראל

א.

ימי בין המצרים, תרועה ושברים, סוכה וד' מינים, הכל הכנה לאתה הראתה לדעת. (תורת אבות).

ידוע דברי צדיקים על שגב ימי בין המצרים וקדושתם, ושהם ההכנה לכל הימים הנוראים, וכמאמר הנ"ל שהדבר הראשון בסולם להגיע 'לאתה הראת לדעת' זה בין המצרים. וזקני הדאמו"ר רבי משה מקוברין אמר שימי בין המצרים הם 'הרקע השחור' לימי ירח האיתנים'. כלומר כמו בציור תחילה מכינים את הרקע לציור כך ימי בין המצרים הם תחילת ההכנה לימי אלול.

ויש להבין מה משמעות ימים אלו, ובמה נתייחדו להיות כהכנה לאלול והימים הנוראים. לכאורה אלו ימים של אבל על חורבן ביהמ"ק ומדוע בספרים הרבו לדבר עליהם כעל ימי ההכנה לחודש אלול וירח האיתנים.

ב.

אולי אפשר לבאר זאת, על פי מה שמסופר על דוד המלך ע"ה, היה ידיד שהיה בקשרי ידידות חזקים מאוד עימו, קודם שנתמנה למלך, היו אז שניהם רועים יחד באחו את הכבשים, מושחחים ומתפללים יחד, ואוכלים יחד, זה מפיתו של זה.

כאשר דוד המלך נהיה למלך, בא אותו ידיד לבקרו, וביקש לאכול יחד עימו, הורה דוד למשרתיו להגיע לפניו ממיטב המאכלים, אך הוא לא אכל, הוא ביקש לאכול דווקא עם דוד המלך, דוד נעתר לכך ובהגיע שעת סעודת המלכות, הוא יישב ליד דוד המלך, אך הוא שם לב לכך שדוד לא אכל מאומה, וביקש לאכול דווקא איתו מאותה הפת, כמו שהיו אוכלים יחד בעבר, זכר לימים ההם שהיו חברים בעבר.

דוד נעתר לזה, ואמר לו שיהיה קשה לו באמת לספוג את מה שהוא יאכל, אך חברו התעקש על כך. דוד הכניסו דרך המסדרונות המפוארים של ארמונו, עד שהגיעו לחדר הפנימי, חדרו של דוד המלך, שם ראה חברו שהחדר כלל לא מפואר, לא היה מטויח בטיח כלל, ומיטה וריהוט פשוטים, על שידה חיכה לחם שחור ויבש, ולידו כוס, בכוס היה דמעות. דוד הסביר לו שכל יום הוא בוכה באמירת התהילים על צער וגלות השכינה, הבכי ממלא כוס, ואת הלחם הוא טובל בכוס, לחוש את צער גלות השכינה, וכך ישבו שניהם אוכלים מאותו לחם וטובלים אותו בכוס הדמעות, מצטערים יחד על צער גלות השכינה, [מקור הסיפור, 'סיפור לשבת' שם מביא כמה מקורות לסיפור זה].

ג.

עד"ז אפשר לומר, כל השנה הקב"ה נותן לנו חגים מלאי שמחה ועונג, ר"ה שבו הוא נהיה למלכינו, סוכות ימי שמחה, חנוכה חג ביטחון, פורים חג הודעה, פסח האמונה והגאולה, ספירת העומר ימי הזדככות, שבועות חג מתן תורה. בכל החגים האלו עם ישראל אינו באמת מרגיש את מה שה' כביכול מרגיש אלינו. ובהגיע סוף השנה לקראת השנה החדשה אנו רוצים לדעת מה הרגש של הקב"ה בפנימיותו אלינו.

וזה ימי בין המצרים, בהם הקב"ה מגלה לנו כביכול מה הרגש שאופף אותו כל העת 'אוי לו לאב שהגלה את בניו' הצער של הקב"ה כביכול על כך שהגלה את בניו, ואף אנו מייחדים שלושה שבועות בשנה לזכות להבין את הרגש הזה, אנו מייחדים את הזמן הזה לחוש את ההרגשה אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

ההזדהות עם הקב"ה על החורבן היא דבר משותף בין שני הצדדים בין אב לבנו, שכל אחד חווה את הפרדה מכיוון אחר, אך בין שניהם יש את אותה התקווה, לחזור ולהתאחד באופן מושלם כשהיה קודם לכן.

המציאות של ימי בין המצרים, היא להתכנס לרגש הפנימי ביותר שיש לבן עם אביו, להזהדות עם התחושה הזו של צער הפרידה, והתקווה להתאחדות במהרה.

זה מטרת ימים אלו, ובהתקיים המטרה הזו, אכן באים מוכנים לאלול לירח האיתנים, א"א לצנוח מכל השנה ישר לימים הגבוהים האלו, צריך קודם להתחבר בפנימיות כראוי לקב"ה, ימי בין המצרים מכשירים את האדם לחוש את ההרגשה של בנים אתם לה' אלוקיכם, וכמו שאמר דוד המלך 'הוא יקראני אבי אתה וגוי אף אני בכור אתנהו', כשיהודי חש עמוק את התחושה שהקב"ה הוא אבא שלו, הקב"ה מצידו נותן לו את החושה החזקה הזו שהוא אכן הבן שלו, ואין דבר נצרך מזה בהגיע הימים הנוראים בכדי לחוש את הקשר לקב"ה באמת ובתמים.

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

לקראת יום פטירת אהרן הכהן, א' מנחם אב - ימין מקרבת

ויעל אהרן הכהן אל הר הקדש על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש (לה, לח)

בפטירת אהרן הכהן, נאמר בפרשת חקת: ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל (כ, כט).

כותב על כך רש"י שם: כל בית ישראל. האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום, ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו.

בפטירת משה רבנו נאמר ויבכו בני ישראל את משה בערב מואב (דברים לד, ח) ולא כתוב שם "כל" בית ישראל. כותב על כך רש"י שם: בני ישראל. הזכרים, אבל באהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר כל בית ישראל (במדבר כ כט), זכרים ונקבות.

מה היה סודו של אהרן? כיצד הצליח להוכיחם בגנות המחלוקת ואהבת השלום? באיזו שפה צעק? באילו מילים השתמש?

"שוד!" - הכריז הצעיר שפרץ הביתה.

העובדה שבעל-הבית היה גלמוד וערירי, כמו העובדה שהוא היה נכה, לא עמדו לטובתו. עובדות אלו גם לא הניאו את הצעיר מלעמוד על שלו - כסף! ועכשיו! הוא התרגל להרעיל את גופו ונשמתו בחומרים מסוכנים. אלה דרשו ממנו סכומי עתק שלא היו ברשותו, ומכיוון שכן היה מלסטם את הבריות. שום דבר לא עמד בדרכו. לא התורה ולא דינא דמלכותא, לא מוסר ולא 'אתיקה'. נפש שפלה בגוף מורעל. הוא 'בא במחתרת' על דעת לעשות כל שיידרש כדי להשיג את הכסף. שום נשק לא יעמוד מולו.

"צעיר חביב!" פנה אליו הנכה בדברים...

בעל ניסיון היה הצעיר הזה. כבר הורגל לשמוע הכל בנסיבות מעין אלו. צווחות אימה. איומים. חבטות. הסתערויות. התגוששויות. ומה לא? אבל הפעם היה זה משהו חדש. מנגינה שמעולם לא נשמעה באוזניו - וודאי שלא באמצע שוד אלים.

"צעיר חביב!" פנה אליו הנכה.

"כן", מצא את עצמו משיב בהכנעה.

מכאן ואילך התפתחה ביניהם שיחה הזויה. השודד האלים עומד כנוע מול הקרבן הנכה שלו, והקשיב ל'דרשה' שלו. הלה גילה בפניו ידידות אך לא נמנע מלצייר בפניו את מצבו האומלל. צעיר בראשית חייו שמרסק את עצמו ואת כל מה שבסביבתו.

"אז מה אתה רוצה ממני?" שאל העבריין לבסוף. והנכה השיב: "שיתוף פעולה".

"שיתוף פעולה?!" צירוף המילים הזה הצחיק מרדן וסרבן שכמותו... הוא רגיל לבעט מאז יצא מרחם אמו. אבל מה לא עושים בשביל הנכה החביב הזה? הסכים לנסות להיגמל. הנכה כיוון אותו לרופא מתאים, והלא-יאמן התרחש: הצעיר התרפא וחזר לתפקוד סטנדרטי.

בשלב זה כבר היתה נפשו בשלה להרהר יותר אודות חובת האדם בעולמו ובתהליך עקבי ועמוק הפך לבעל-תשובה שמח וטוב לבב.

הסיפור התרחש בביתו של הצדיק רבי מאיר פייסט זצ"ל מלייקווד (מובא בספר 'פני מאיר'). והסוד היה: הקרנת אהבה [תיכף תבינו למה יש כאן אהבה] ומילים רכות. זה המתכון לשבור כל עקשן בכל מצב שהוא...

כמה מילים על דמות פלאית זו:

הוא נולד בשנת תרס"ז בארה"ב. בגיל ארבע לקה בשיתוק מוחלט בשתי רגליו, ומאז לא יכל לצעוד אפילו צעד אחד כל חייו, גם לא בעזרת קביים. בנוסף סבל ממבנה עצמות עקום בגב, שלחץ על ריאותיו וגרם לקוצר נשימה כרוני. סדרת ניתוחים שעבר כשלו בזה אחר זה.

בגיל עשרים נפטר אביו, ובגיל שלושים ושתיים אמו. מאז היה לבד, קנה לבד, בישל לבד, והסתדר לבד - והכל מתוך כסא גלגלים. למרות זאת לא קינא באיש, והיה סמל לשמחת החיים. בגיל מבוגר נחשף לשערי תורה, ומאז דבק בתורה. סיים ש"ס ואף זכה לסמיכת חכמים. למרות נכותו הצליח להתפרנס בכבוד, ותרם רבות לתורה וצדקה. בשנותיו האחרונות למד כאחד התלמידים בישיבת לייקווד.

הסיפור המדהים עם השוד מכיל בתוכו שני פלאים. הפלא הראשון, שרבי מאיר היה מסוגל להבחין בנשמה שמסתתרת בתוככי עבריין מנוול, תוך כדי שהלה מתנפל עליו במהלך שוד [זה הגורם לאהבה, למי שעדיין לא הבין]. הפלא השני, שהעבריין היה מסוגל לקלוט דברי-מוסר ב'אמצע העבודה'... ולא נודע איזה פלא גדול יותר!

[בתאריך י"ב באייר, חל יום היארצייט שלו. היות ולא הותיר אחריו זש"ק זכות היא ללמוד או לעשות משהו לעילוי נשמת רבי מאיר ב"ר יהודה אריה זצ"ל].

(ישראל למברגר, יתד נאמן)

*

כתב רבי חיים מיכאל ביברפלד שליט"א, רב בית המדרש צ'ורטקוב לונדון: בקרן הרחובות נחמני - יהודה הלוי בתל אביב, שכן ביהמ"ד"ר של זקני, הרה"ק רבי צבי אריה מזלטופול טשורטקוב זצ"ל. ממול הייתה מסעדה. ביום מן הימים החליט בעליה לפותחה בשבת. אנוכי הקטן, יחד עם ידידי מנוער, הרה"צ האדמו"ר מבוהוש שליט"א, החלטנו לעשות מעשה, ועודדנו ציבור להפגין בשבת מול המסעדה הפתוחה. בעל המסעדה כלל לא התייחס לכך, והמסעדה נשארה פתוחה בשבתות. אחרי כחודש, סגר האיש את שערי המסעדה בשבת. כאשר ראה אותי צועד עם אבי זצ"ל, אמר לאבי: "דע, כי ההפגנה שבנך ארגן בשבת מול החנות שלי, לא נגעה אל לבי כלל. אני הייתי במחנה אושוויץ כחמש שנים (וכאן גילה האיש את זרועו להראות לנו את המספר המקועקע מן הנאצים ימ"ש) וכל זה אינו משפיע עלי בכלל. אולם, בכל שבת עובר כאן הרבי אשר גר מול החנות שלי, והוא אומר לי "שבת שלום". היה ברור לי שכואב לו היות המסעדה פתוחה בשבת, ולמרות זאת הוא מברכני, ומזכיר לי בכך כי שבת היום. וזה, לא יכולתי לסבול עוד, ועל כן סוגר אני את המסעדה מעתה והלאה..."

והלום ראיתי את דברי מהרש"ג (רבי שמעון גרינפלד) בתשובה (חלק א' יו"ד ס"י מ"ג) בה כותב הוא, וז"ל: הנה מבואר בילקוט שמעוני פ' חוקת על פסוק ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל, (והוא מאבות דר"נ) וכן בפי שמיני סימן תקכ"ו, על הפסוק ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן (והוא מתורת כהנים), דאהרן לא אמר מימיו לאיש סרחת ולאשה סרחת. וכן אם פגע באדם רע או רשע נותן לו שלום. למחר ביקש אותו איש לילך ולעבור עבירה אמר: אוי לי, איך אשא פני ואראה את אהרן, בושתי הימנו. עי"ש כל הענין. ולכאורה קשה על אהרן איך עבר אהרן על מ"ע של תורה שנאמר 'הוכח תוכיח את עמיתך'? אלא שאהרן הכהן היה מרגיש בעצמו שהוא מסוגל יותר לקיים מצווה זו של הוכח תוכיח ע"י שיקרב עוברי עבירה ... וכהיום נראה, כי המציאות מוכיחה כי אפשר להצליח הרבה יותר בדרך זו, לרומם את האיש אשר אותו חפצים להוכיח, ובכך מביאים אותו עצמו לחפש דרכיו ולשנות מעשיו לטובה. [ציטוט ממאמר של שאול יצחק שיף, רעננה]

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

פרפראות גימטריא / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת

רמז גימטריא על פועל הישועות רבי יצחק גברא הצדיק מעג'ור

הקדוש עליון

הקדו'

הרב יצחק

בן

הרב יצחק

עולה בגימטריה:

פועל ישועות

בקרב הארץ

(1578)

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטר

ראש חודש אב יום פטירת אהרן הכהן

ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחודש החמישי באחד לחודש (במדבר לג, לח)

אמרו חז"ל במס' אבות (פר' א, יב) "הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". והקשה המהר"ל בספרו דרך החיים "ויש לשאול הרבה במאמר הלל שאמר הוי מתלמידיו של אהרן ואף כי בודאי כן הוא שאהרן היה אוהב את הבריות, מ"מ לא נזכר זה בשום מקום בתורה בפירוש, רק כי רמז הכתוב (מלאכי ב') 'בשלום ובמשור הלך אתי ורבים השיב מעוני', ועל זה לא סמך הלל לומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום כאלו היה ידוע לכל, ועוד אוהב את הבריות לא נזכר בשום מקום שהיה אוהב את הבריות.

אבל פירוש מה שאמר הוי מתלמידיו של אהרן, כי אהרן היה כהן גדול והכהן הגדול הוא מיוחד להיות מקשר ישראל עד שיהיו ישראל עם אחד, כאשר היה להם משכן אחד ומזבח אחד, והיה אהרן מקשר ומאחד ישראל עד שהם אחד, ולכך היה אהרן רודף שלום בין איש ובין חבירו שלא יהיו מחולקים במחלוקת רק יהיו עם אחד. וכן היה אהרן מקרב את ישראל למקום על ידי הקרבנות שהיו עובדים אל הש"י ובה היה מקרב אותם אל הש"י.

והנה במחזור ויטרי כתב "אוהב את הבריות ענין אחר הוא ואינו מוסב על תלמידיו של אהרן". ודבר זה הוי חידוש גדול, דפשטות המשנה דאוהב הבריות וכו' הוי גם ממידות אהרן הכהן וכן למדו רוב המפרשים.

אולם מה שכתב המהר"ל דלא נזכר בפירוש בשום מקום בתורה שאהרן הכהן היה רודף שלום ואוהב את הבריות, יש ליישב שכן אנו רואים מברכת כהנים שהיה רודף שלום ולכן ברכם בברכה "וישם לך שלום" וכן היה אוהבן של ישראל ולכן ברכם בברכת כהנים.

והיינו שקודם מצות נשיאת כפים מברכים הכהנים ברכה בנוסח מיוחדת "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה", ונוסח זה צ"ב דלא מצינו כדוגמתה בשאר ברכות המצות, דהלא בכל ברכת המצות אנו תמיד מברכים "אשר קדשנו במצותיו וצונו" וטעמא בעי למה הכהנים משמיטים המילה "במצותיו" ובמקומה אומרים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן".

ובסידור אוצר התפלות (ח"ב בברכת כהנים של ג' רגלים בפירוש דובר שלום) ביאר נוסח זו לפי דברי חז"ל בתורת כהנים (פרשת שמיני אות יא), שביום חנוכת המשכן כתוב בתורה (ויקרא ט, כב) "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם" ופירש רש"י "ויברכם ברכת כהנים יברך יאר ישא", ואמרו על כך בתורת כהנים וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם באותה שעה זכה במתנת כהונה וזכה בנשיאת כפים לו ולדורותיו עד שיחיו המתים".

וכתב על זה הדובר שלום "הרי דפעם ראשון שברך אהרן לא היה מצד המצוה רק מעצמו, ובשכר זה זכה לנשיאת כפים, לכן אין מברכין על זה 'במצותיו', דהמצוה נצטוו אחר זה בזכות אהרן, לכן מיחסים הברכה לקדושתו של אהרן שברך בלא מצוה ועל ידו נצטוו אחר זה למצוה".

וכזה ביאר הרה"ק מרוזין זי"ע מאמרם (ב"ק צב.) "כל המתפלל בעד חבירו הוא נענה תחלה", דיש שני מיני דרכים איך יתפלל הצדיק על אדם אחר, שיש צדיק שמתפלל על אחרים מכיון שמרגיש שזהו הוא תפקידו וחובתו שכן צריך הרב להתפלל על שלום חסידיו ותלמידיו, ויש צדיק שמתפלל על אחרים בתורת "חבר", שמרגיש בכאבם ומצטער בצרתם, ועל צדיק כזה נאמר "המתפלל בעד חבירו" שהוא מתפלל עליהם בתורת "חבר" ולא רק בתורת רבו, "הוא נענה תחלה" יותר מאילו היה מתפלל עליו בתורת רבו. ולכן אחר שאהרן הכהן בירך את כלל ישראל לא בתורת חיוב אלא דהיה אוהב את הבריות ומעצמו רצה לברכם, זכה למצות ברכת כהנים לו ולזרעו אחריו, וזהו נוסח הברכה "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה".

והנה היעב"ץ בספרו מור וקציעה (סי' קכ"ח ס' ד) כתב דמצות נשיאת כפים בזמן הזה אינו מדאורייתא אלא רק מדרבנן, דהמצוה דאורייתא הוא דוקא במקדש כשמברכים בסדר העבודה, משא"כ בזמן הזה אינו אלא מדרבנן. אולם בשער הציון (סי' קכ"ח ס' קל"ז) השיג עליו דהלא מבואר בתורת כהנים הנ"ל שאהרן הכהן "זכה בנשיאת כפים לו ולדורותיו עד שיחיו המתים", ומוכח דגם זמן הזה יש מצוה דאורייתא שיברכו את ישראל, וכן כתבו עוד הרבה פוסקים דלא כהיעב"ץ, וכן קיי"ל דגם בזמן הזה מצות ברכת כהנים היא מדאורייתא.

אמנם טעמא בעי, למה באמת נשתנה מצות ברכת כהנים שהיא נשארה מצוה דאורייתא גם בזמן הזה כשאינן מקדש ואין עבודה. ולפי דברי הדובר שלום מבואר שפיר, דכיון שמצות ברכת כהנים לא בא לאהרן הכהן מחמת מצות העבודה "רק מעצמו ובשכר זה זכה לנשיאת כפים", לכן גם אחר שנחרבה הבית ונתבטלה העבודה נשארה מצוה זו על תילה.

ואכן אהבת אהרן הכהן לכל ישראל לא היה מוגבל רק לדורו בלבד אלא לכל הדורות וכדאיתא בספר שמואל (א פר' יז פסוק מ) דכאשר יצא דוד המלך ללחום כנגד גלית כתיב בפסוק "ויקח מקלו בידו ויבחר לו חמשה חלקי אבנים מן הנחל" שלקח חמשה אבנים דייקא לזרקם על גלית, וברד"ק שם שאל "ובדרש (מדרש שמואל פר' כא) למה חמשה, אחד לשמו של הקב"ה ואחד לשמו של אהרן ושלושה לשלשה האבות, אמר הקב"ה וכי לא לפני חירף וגדף, עלי לפרע ממנו. אמר אהרן וכי לא גואל הדם אני עלי לפרע ממנו אמרו אבות וכי לא עלינו לפרע ממנו שחירף וגידף מערכות אלקים חיים ובקש לעקור בנינו ולעקור תורתם שהיא מחייתם, ופירוש אהרן שהיה גואל הדם, דם של חפני ופנחס שהיו כהנים שהרגם גלית כמו שכתוב בתרגומו של תוספתא הכתוב למעלה".

ומזה אנו רואים שהגם שכבר עברו שנים רבות מזמן אהרן הכהן עד זמן חפני ופנחס, למרות זה ידע דוד המלך שאהרן הכהן עוד מחשיב את עצמו כגואל הדם לנקום מיתת שני ניניו ובודאי ירצה לנקום את דמם. וכן אנו רואים מגמ' פסחים (מט.) דאהרן הכהן מחשיב את עצמו כ"זיידע" גם אחרי דורות רבות, וכמבואר מהגמרא שם דאין לעם הארץ לישא בת כהן דהוי גנאי לאהרן הכהן ומספר שם הגמרא, "רבי יהושע נסיב כהנתא חלש, אמר לא ניחא ליה לאהרן דאדבק בזרעיה דהוי ליה חתנא כי אנא". הרי שרחמי ודאגת אהרן הכהן נמשך דור אחר דור עד זמן של רבי יהושע, והוא הלכה פסוקה עד היום הזה.

ובמדרש תהילים (מזמור ז) איתא "ר' שמעון בן גמליאל אומר מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו סימן קללה וכו' אמר רב אחא בזכות מה אנו עומדין, בזכות ברכת כהנים". הרי שמצוה איננה תלויה דוקא בעבודת המקדש ולכן היא מגינה עלינו גם בזמן שאין מקדש.

ובזה מובן מה שמביא המגן אברהם (סי' קכ"ח, ס"ק יח) בשם זוהר הק', "כל כהן דלא רחיס לעמא לא ישא כפיו". והוסיף המגן אברהם, שזהו כוונת הברכה "לברך את עמו ישראל

באהבה", שרק אז יכול לישא כפיו, והיינו דכיון שמצות ברכת כהנים בא לאהרן רק מחמת גודל אהבתו לישראל ומשום כן הוריש מצוה זו לזרעו אחריו לדור דור, אם כן רק כהן דרחים לעמא יכול ומוכשר לישא כפיו.

אמנם ראה ברמב"ן (ויקרא ט, כב) שמביא שתי דיעות אם הברכה שבירך אהרן הכהן היה מעצמו או שהיה מחוייב בדבר וז"ל עה"פ "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ברכת כהנים", יברכך, יאר, ישא לשון רש"י, ואם כן **תהיה פרשת דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל שבחומש הפקודים** (במדבר ו כג) **מוקדמת לזה** ואולי כן הוא, כי סמוכה למה שנאמר שם (ז א) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן :

ויתכן לומר, כי אהרן פרש כפיו השמים וברך את העם כאשר עשה שלמה, שנאמר (מ"א ח כב) ויעמד שלמה לפני מזבח ה' ויפרוש כפיו השמים, ושם (פסוק נה) נאמר ויעמד ויברך את כל קהל ישראל קול גדול לאמר, ולפיכך לא הזכיר הכתוב שצוה אותו משה לעשות כן :

ובברייתא של פרשת מלואים בתו"כ (ריש פרשת שמיני ל) ראיתי, **ויברכם, זו ברכה סתומה שאי אתה יודעה**, חזר הכתוב ופירש להלן, יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך, ישא ה' פניו אליך וגו' ועדיין יש לי לומר שכך אמרו, **ברכה זו שברך אהרן את העם מעצמו סתומה היא ולא פירש לנו הכתוב מה היא**, אבל ברכה שנצטוו הכהנים לדורות נתפרשה, והיא שוה בכל הכהנים לעולם או שהם סבורים, שכאן צוה אותו בנשיאות כפים ליום זה, ולהלן נתנה ברכה זו לו ולבניו לדורות :

הרי שלפי דעה הראשונה סובר הרמב"ן שברכת כהנים בפרשת נשא מוקדמת להברכה בפרשת שמיני, ורק אחר שכבר נצטווה אהרן הכהן במצות ברכת כהנים, ברכם בברכת כהנים המוזכרת בפרשת שמיני. ובדעה שניה סובר הרמב"ן שהברכה שברכם בפרשת שמיני לא היה ברכת כהנים אלא ברכה אחרת מעצמו ואין אנו יודעים מה היה תוכן הברכה שברכם אז. (ועי' בזה במשנה למלך הלי' נשיאות כפים פרי' יד הלי' ט).

אמנם יש לשאול על דברי סידור אוצר התפילות, דהא נוסח זה "אשר קדשנו **בקדושתו של אהרן**" אינה מיוחדת רק לברכת כהנים אלא שבכל מצות כהנים היו מברכים בנוסח זה, וכדכתב הרמב"ם (הלכות תרומות פט"ו הכ"ב) "כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל ואחר כך מברך **אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה**" עכ"ל. וכן כתב הרמב"ם ריש הלכות ביכורים (הלי' ב) "כל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך **אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול כך וכך**".

ולפי דברי הדובר שלום צ"ב למה מברכים בכלם "בקדושתו של אהרן". והתירוץ היא שמלשון התורה כהנים הנ"ל מבואר אשר בזכות שאהרן הכהן בירך מעצמו את ישראל **"באותה שעה זכה במתנת כהונה וזכה בנשיאת כפים לו ולדורותיו** עד שיחיו המתים". הרי שגם המתנות כהונה באו לכהנים רק בזכות קדושתו של אהרן שהיא בירך את ישראל מעצמו. ובזה מבואר דברי בעל הטורים עה"פ (ויקרא ט, כב) "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם" שכתב בעל הטורים "וישא אהרן את ידיו בגימטריא **זכה במתנת כהונה**".

ומעתה נבין למה המשנה (אבות פ"ו) כותב שהכהונה נקנית בכ"ד "מעלות", ולא כתב שנקנית בכ"ד דברים וכמו שכתב לגבי התורה שנקנית במ"ח "דברים", ולפי דברי התורה כהנים מבואר, דכיון שאהרן הכהן זכה בכ"ד מתנות כהונה משום שבירך מעצמו את כלל ישראל, לכן הכ"ד מתנות כהונה הם מעלות שמראים על גודל מעלתו ושראויה הוא לקבל המתנות כהונה בזכות עצמו.

וגם את זה שאהרן הכהן נתמנה להיות כהן גדול היה רק בזכות שהיה אוהב שלום ורודף שלום ואוהב את הבריות ומקרבן לתורה, וכך הם דבריו הנפלאים של מרן החתם סופר (ליקוטים פרי' כי תשא ד.ה. ויעשהו) "בענין העגל אשר עשה אהרן הנה ראינו כי אחרי חטא העגל נבחר אהרן להיות לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם וכי חוטא נשכר, ואמר מלאכי על בחירת אהרן בריתי היתה אתו החיים והשלום בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון (מלאכי ב ה-ו) אמנם הענין כתב רש"י ויבן מזבח ויבן מזבח ראה חור זבוח, וקשה קושית הרמב"ן הרי ע"א יהרג ואל יעבור, אמנם ידע אהרן אשר אם גם אותו יהרג ויהי חרב איש באחיו אף אם יבא משה ביום המחרת, במקום מחלוקת גם משה לא יועיל, וכמ"ש רש"י (במדבר ט"ז ד) במחלקותו של קרח נתרשלו ידיו. ואמנם אם אהרן יתרצה להם ויעשה בעצמו העגל הלא כולם ישימו יד לפה ואין פרץ ואף צווחה ובבא משה ביום המחרת ויהי שלום ביניהם ברגע אחת יבער הרע מקרבם וכאשר היה ויקח העגל וישרפו באש ויטחן עד אשר דק ואין פוצה פה ומצפצף.

נמצא כי אהרן בחר להיות סניף לע"א לפנים למען לא יתרבה מחלוקת בישראל אחרי כי ידע כי משה יבא ביום המחרת, כי באמת המדה"ד קטרג על אהרן על שעשה העגל ונאמר (דברים ט כ) 'ובאהרן התאנף ה להשמידו' והשי"ת הבוחן לב וכליות וידע כי במסירת נפשו ממש עשה אהרן כזאת בחר אותו גלל זה לכהן גדול וזרעו אחרי לכהנים, וזה שהעיד עליו מלאכי 'בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון'.

ותוכן דברי החתם סופר הם מבוארים לפי יסוד המהר"ל הנ"ל "פירוש מה שאמר הוי מתלמידיו של אהרן, כי אהרן היה כהן גדול והכהן הגדול הוא מיוחד להיות מקשר ישראל עד שיהיו ישראל עם אחד", וזה עשה אהרן הכהן שקיבל על עצמו האחריות לראות שלא יהא פילוג ומחלוקת בבני ישראל, ועשה כן במסירות נפש מרוב אהבתו לישראל.

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה

בעריכת ה' מ"צ גולדבאום, עורך ספרי קובץ פרשיות, קובץ מאמרים ושמחת אלעזר

לימי בין המצרים ולג' דפרענותא

הערת העורך: בתקופת בין-המצרים היה רבינו זצ"ל מרבה לדבר אודות השקפת התורה ביחס לחורבן יהדות אירופה בשנות הזעם [ת"ש-תש"ה]. להלן ליקטתי מכתביו השונים, ערכתי לפי הענין ושילבתי בין המקורות השונים. על כן ייתכנו כפילויות וכדומה.

□ אודות "השואה"

אי אפשר להסכים עם המאמר [של רמ"כ, המתייחס ל"שואה" כאירוע מבודד ומנותק מתולדות ישראל לאורך הדורות]. מבטו של [כותב המאמר] מצומצם לדורנו, ואילו מה שקרה [ב"שואה"], קרה לכל דורות עמינו, בעבר, בהווה ובעתיד.

תפקיד ישראל הוא כלל-עולמי במקום ובזמן, ומה שקורה לנו מחייב השקפה פְּאוֹר הַנִּיל. חברה משקיעה באופן שיתכן שהתועלת מההשקעה תופיע דורות לאחר מכן. כמו כן יתכן שחברה תצטרך לשלם חובות שהתחייבו והשתעבדו הרבה דורות קודם.

□ חשבון לאומי וחשבון פרטי

בספר "קובץ מאמרים" לאבי הקדוש רבי אלחנן בונם זצלה"ה הי"ד, מוזכרים שני חשבונות, החשבון הלאומי והחשבון הפרטי [עיין מאמר "מזל לישראל", ומאמר "שכר מצוה"].

במהדורה האנגלית של הספר "אור אלחנן" [נכלל לאחר מכן גם במהדורה בעברית, שנת תשנ"ח, ח"ב עמוד רפה], מוזכר נאום שאמו"ר זצוק"ל הי"ד נשא בגטו קובנה בו הסביר שתוצאות האסונות הלאומיים נמשכות לעולם ומעבר לאופק הראיה שלנו שלעתים קרובות מוגבל לזמננו בלבד.

□ והיה זרעך כעפר הארץ

לצופה הבלתי משוחד, הטרגדיות הלאומיות של עם ישראל מעידות על קיומה של השגחה עליונה. בשירת האזינו כתוב "ושן בהמות אשלח בם עם חמת זוחלי עפר" (דברים לב, כד). הספרי מבאר שצאן שקט ייהפך לנחשים ארסיים בעלי חימה. רק [קיומה של] השגחה יכול להסביר הפיכת אומה תרבותית למה שנהיו, ולמה שאי אפשר לתאר בשפה אנושית. תולדות ימי ישראל, עם שנוא ונרדף על ידי כולם אך שורד את כולם, גם כן מעיד על נס ההשגחה: "והיה זרעך כעפר הארץ. כלומר אף על פי שהם נתונים למרמס ולמרפס, כעפר הזה שהכל דורסין אותו, סוף שיגברו וינצחו. וכן על דרך המשל כמו שהעפר באחריתו יעלה על הדורסים אותו וישאר הוא והדורסים אותו לא יעמדו" (רמב"ם באגרת תימן ועיין בראשית רבה מא, ט).

□ "אשמת" דור השואה

בנוגע לאשמת הדורות שלפני השואה ושל דור השואה, אין יצור אנוש שיכול לשפוט. בנוגע לקדושים, אשר סיום חייהם היה קידוש ה' בדרגתו העליונה, מי יכול להעיז להזכיר את זכרונם, אם לא בחיל ורעדה?

□ צרות הפרט

בעוד שיש לראות את הטרגדיה הלאומית כחלק אינטגרלי ובלתי-נפרד מההיסטוריה היהודית ויעודו של עם ישראל, את האסונות והצרות של הפרט אפשר להבין רק בהתחשב בעובדה שכל חוויותיהם בחייהם הקצרים עלי אדמות בעולם הזה הם חסרי משמעות לעומת החיים האמיתיים והנצחיים בעולם האמת - העולם הבא, שזהו המציאות האמיתית והנצחית, ושם כל החשבונות ייושבו.

□ ואמונתך בלילות

מה אנחנו לדעת דרכי ה'. "ואמונתך בלילות" (תהלים צב, ג), היינו שבעולם הזה הדומה ללילה (פסחים דף ב ע"ב), אף על פי שרואים את העובדות, אי אפשר לראות מרחוק לא את הגורם ולא את התוצאה.

עיקר כל העיקרים האמונה כי יש דרכי ה'. וכמו שהיתה התשובה למשה רבינו כשהתלונן למה "הרעות לעם הזה כו' והצל לא הצלת", והשיבו הקב"ה "עתה תראה" (שמות ו, א), דהיינו שקודם התחלת ממשות הגאולה דרכי ה' בהסתר כל כך עד שאפילו משה רבינו היה טוען ומתלונן. והשיבו הקב"ה כי ההסתר הוא כל זמן שלא התחילה הגאולה ממש, אבל בשעת הגאולה ממש יהיו דרכי ה' בנגלה, ומשה רבינו יהיה בכוחו לראות את כל הנעשה, מאין ולאן.

□ שאלות

יותר לשאול שאלות אך בתנאי שנבין שהעולם הזה דומה ללילה. אי אפשר למצוא שום תשובה בחושך. זה מעבר לתפיסה שלנו להעלות על הדעת את דברי הנביא "אודך ה' כי אנפת בי ישב אפך ותנחמיני" (ישעיה יב). כל אחד ואחד מאיתנו הוא בו-זמנית פרט וגם חלק מהכלל. יותר קל להעלות על הדעת שהכלל יסבול עבור הכלל משהפרט יסבול עבור הכלל. אבל טוב ה' לכל - אפילו לפרט. זה מעבר ליכולת ההבנה האנושית. ועיין אגרת תימן לרמב"ם בנוגע לכלל.

□ "שואה"?

אני מסופק אם השם "שואה" הוא השם הנכון. שואה פירושה "דיזאסטר" [אסון], היינו "מזל רע", מקרה בלא טעם. ביטוי שאין לו שייכות לאמונה בהשגחה, הומצא על ידי חולונים ונתקבל על ידי ההמון שאינו יודע בין ימינו לשמאלו. אזכיר דברי הרמב"ן סוף פרשת בא "שאיך לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל מקרינו שכולם נס אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל בין ברבים בין ביחיד" כו'. לכאורה יש נחיצות גדולה לשנות שם "שואה" לשם מתאים על פי התורה. יש לחשוב על זה.

□ הכלל, הפרט, וההשפעה על אחרים

כל צרה שלא תבוא אפשר להשקיף מכמה נקודות מבט: א] הכלל שהוזק. ב] היחידים שסבלו או סובלים. ג] השפעת צרת הכלל על היחידים שלא נפגעו אלא שדמם הוזל, שהרי הם יהודים, וכשמכים יהודים במדינה אחת גם דם אחיהם שבמדינות אחרות הוזל.

על פי דעת תורה, היזק הכלל צריך ללמוד ולהבין ["ואם תלכו קריי" (ויקרא כו, כא) פירש הראב"ע "שתאמרו מקרה הוא". וכן משמע בתו"כ ובמלבי"ם שם].

סבל היחידים, צריך לחוש בצערם עד כמה שאפשר. היסח דעת מזה גובל במדת האכזריות. את זה יכולים להקנות לתלמידים על ידי ספרים כעין "ניצוצי גבורה" של ר' משה פרגר וכיוצא בזה, ספרים שמכילים תיאורים של ייסורי יחידים.

שתי הגישות הנ"ל: מה שנוגע ל"כנסת ישראל", וייסורי היחידים, הם מה שאנחנו מוצאים במגילת איכה וגם בפיוטי הקינות.

דוגמא לקינה על ייסורי יחידים היא קינת "ואת נוי חטאתי השמימה" על בן ובת רבי ישמעאל כהן גדול.

□ ידיעה בהבנת תפקיד עם ישראל ומהלך ההשגחה

בנוגע לירידת "כנסת ישראל", הרי נחוצה ידיעה רחבה בהבנת תפקיד עם ישראל ומהלך ההשגחה. וכמדומה שהקנאת עיקר זה בהדרגה לפי גיל התלמידים, קודם לכל דבר, שאם לא כן כל שידעו יותר על חורבן הקהלות וייסורי היחידים, יש בזה חשש סכנה והיזק למחשבתם והשקפתם. חשבתני על לימוד פיוט "ברוך ה' יום יום" מזמירות של שבת קודש לסעודת שחרית, ללמוד אותו עם התלמידים תקופה אחר תקופה. כמובן שהמורה צריך להכין עצמו בהבנת התקופות ובירור מה שיש לתלמידים לדעת עליהן ועל מהלך ההשגחה. ["שבטי י-ה לישראל עדות כו" - גמירי דלא כלה שבטא (בבא בתרא דף קטו ע"ב). "ואני ודתך מעידים כי אין בלתך" - סליחות לערב ראש השנה ד"ה "אמת אתה הוא ראשון". ו"אתם עדי נאום ה'" (ישעיה מג, י). גם המשך קיום ישראל, מהבטחת "ואחרי כן יצאו" כו' (בראשית טו, יג) שנאמר לאברהם, ורש"י (יב, ב): "יכול יהיו חותמין בכולן? תלמוד לומר 'והיה ברכה' - בך חותמין" כו', כלומר אברהם הוא היחיד באבות שהובטח לו קיום זרעו כימי השמים על הארץ].

□ ניצול החורבן

[נוסח אחר]: בנוגע לחורבן (הת"ש - התש"ה), ישנן ארבע התייחסויות: [1] הטרגדיה הלאומית בהווה ובעתיד. [2] סבל האנשים שעונו והושמדו. [3] השפעה על יהודים במדינות אחרות. [4] ניצול החורבן [לכל מיני מטרות].

בעוד שהשתים הראשונות הן חיוביות לפי דעת תורה, השתים האחרונות הן שליליות. השלישית היא אנוכית והרביעית חטא פלילי. בנוגע לתוכנית הלימודים, יש לשלב בה את השתים הראשונות, מותאמות לרמת הכיתה. יש להקנות לתלמיד הבנה של ההיסטוריה והיעוד היהודי. ברית בין הבתרים, נבואות בספר דברים, ברכות וקללות.

אי אפשר ללמד על החורבן האחרון כאירוע בודד, אלא כחלק מסיפור ארוך של עליות וירידות בהיסטוריה של העם היהודי המונהג בהשגחה פרטית, בדומה לפרק שני של ספר שופטים שהוא הקדמה לכל הספר.

□ "ואהבת לרעך כמוך" - תחושת רחמים

בנוגע להשפעת ה"שואה" על יהודים במדינות אחרות, אין לדבר עליו עם ילדים צעירים. מאידך יש לדון עליו בכיתות התיכון, להביא את התלמידים לכך שיכירו את ההבדל, ולאפשר להם להבחין בין מה שהוא "ואהבת לרעך כמוך" ובין מה שהוא אנוכי ולא מוסרי.

בנוגע לתחושת רחמים כלפי הסבל של הקדושים, התעלמות ממנה גובלת באכזריות. ילדים צריכים להכיר אותה, ויש לעורר בהם רגשי רחמים כלפי הקדושים.

עלינו לקחת בחשבון שאדם רגיל איננו יכול להשתתף ברגשות של יותר מאדם אחד. אהבה תמיד מופנית ליחיד. לכן רחמנות, שהיא ביטוי של אהבה, אפשר להרגיש רק כלפי יחיד. יתכן וההסבר לכך הוא: רחמנות פירושה שאדם שם את עצמו במקום זה שסובל. יחיד יכול להעריך את סבל של עצמו כיחיד, לא כקבוצה.

רחמנות אפשר לעורר בצורה הטובה ביותר על ידי חומר קריאה דוגמת "ניצוצי גבורה" של משה פרגר, שמספר סיפורם של יחידים ולא של קבוצות.

הדיון אודות השאלה מדוע לא התנגדו הקרבנות, היא טיפוסית לדאגה לדימוי של היהודי במדינות ששרדו, כיצד השפיעה עליו התנהגות הקרבנות, כאילו שבנוסף על כל סבלם אנחנו מאשימים אותם שהזיקו לדימוי שלנו.

בנוגע לרביעית [ניצול החרבן], דרושה בגרות מצד האנשים כדי שלא יושפעו שלילית בשעה שייווכחו בעובדת קיומו מתוך ספרים דוגמת "מן המצר" של הרב וייסמנדל זצ"ל, "שרופי הכבשנים מאשימים" של ר' משה שנפלד זצ"ל, PERFIDY ["כחש"] של בן הכט, ועוד עדויות בעלות אופי דומה. רק אנשים שמבינים את דרכי המחשבה והאמביציות החילוניות יכולים להיחשף למידע מהסוג הזה.

□ ברכות וקללות

כהיסוד לכל זה, נכון ללמוד פרשיות ברכות וקללות, כי כל הרדיפות על כלל ישראל אינן אלא קיום הקללות, וממילא גם הגאולה והישועה בטוחות, כמאמר רבי עקיבא (סוף מסכת מכות): "עכשיו שנתקימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת", כי גם הקללה אינה בדרך הטבע כלל ומורה על השגחה פרטית. ופרשת "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה וכו' ושבתי עד השם" (דברים ל). ואולי גם קטעים מפרשת "כי תוליד בנים" (דברים ד, כה), להכין היסוד להבנת דברי ימי ישראל. יש מאמר מהרב וולבה (שליט"א) [זצ"ל] שנדפס בחוברת של ישיבת דבר ירושלים [ובספר "עולם הידידות, בין ששת לעשור"] תחת השם "דת האהבה במבחן ההיסטוריה", המכיל רשימה כרונולוגית מכמה רדיפות של הכנסיה הנוצרית, שגם החורבן האחרון המשך ותוצאה מרדיפותיהם.

בכל שכתבתי אין דבר מתוקן למסקנה רק הערות כאשר יעלה המזלג, וישמע חכם ויוסף לקח. כן, בענין דברי ימי ישראל, הפסוקים בדברי הימים א (פרק טז, החל מפסוק ח "הודו לה' קראו בשמו") שבתחלת פסוקי דזמרה, נכון מאד ללמדם לתלמידים, פסוקים ח' כ"ב, וגם פסוק ל"ח (אולי צ"ל כ"ח - עיין רד"ק שם, או אולי ל"ה).

□ לימוד היסטוריה בצורה מעניינת

בנוגע למה שאין תלמידים מעוניינים בלימוד דברי הימים [היסטוריה], הם יהיו מעוניינים כשיקראו סיפורים על דבר אנשים יחידים, מה שקוראים "היסטארי פיקשיאן" (סיפורת היסטורית), שעל ידי זה יכולים להקנות כמה ידיעות. לא יש הרבה טובים. ספורי ד"ר לעהמאן זצ"ל יש בהם ידיעות מכמה תקופות, אינני יודע אם זה מותר. אמנם יש ספריה שלימה של א"ש פרידברג בשם "זכרונות לבית דוד", סיפורים מתחילים מתקופת בבל ופרס עד סוף המאה ה-18, ואפשר עוד מאוחר. צריך לשאול אם זה מותר, אפשר הגאון רבי יעקב קמיניצקי (שליט"א) [זצ"ל] יוכל להשיב על זה. וגם יש לבדוק את הסיפורים מתחילת ימי ההשכלה אם יש בהם שמץ פסול.

□ "ושבו מארץ אויב - ושבנו בנים לגבולם"

ואסיים בנחמה: הנה ברוך השם כאן, ובעיקר בירושלים, רואים מחזה נהדר של חוזרים בתשובה. המחנה הזה, אנשים ונשים, הולך ומתוסף מיום ליום, ופשוט שלעינינו מתקיימות הנבואות של תשובה בספר דברים ובנביאים.

ובירמיה (לא, טו-טז) נכפלה הבטחת שיבת ציון:

[א] "יש שכר לפעולתך ושבו מארץ אויב".

[ב] "ויש תקוה לאחריתך ושבו בנים לגבולם".

יש כאן רמז לשתי תנועות [העתידות] לבוא לארץ הקודש :

הראשונה, לא מפני שחביבה עליהם ארץ ישראל, אלא מפני שהם בורחים מארץ אויב. והרי היתה הצעה לסדר מלוכה יהודית באוגנדה, ודנו על זה בקונגרס ציוני. כמובן שאין עתיד לתנועה כזו ואין תקוה ממנה, אבל בהשגחה צריך היה שיישרו דרך לבאים אחריהם.

ועל כן אמר "ויש תקוה לאחריתך", בתנועה שתבוא אחרי הראשונה, והשבים אז כבר ישובו "לגבולם", כלומר מפני שידעו כי ארץ ישראל גבולם היא מהקב"ה.

ואת זה אנחנו רואים כאן יום יום, בני תורה ובעלי התשובה שעושים כל המאמצים להיות בארץ הקודש.

□ "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו"

ובישעיה (מט, יז-יח): "מהרו בניך, מהרסיך ומחריביך ממך יצאו. שאי סביב עיניך וראי, כולם נקבצו באו לך". די לראות מי היורדים מארץ הקודש ומי העולים, כאילו ההשגחה מחליפה את הציבור בארץ הקודש, מוציאה את ציבור החולונים ומביאה את ציבור בני תורה שומרי מצוה.

וזו ברכה גדולה והצלה נפלאה, שאין הארץ מקיאה אלא את מי שאינם ראוים לה.

וזו מה שרמז הנביא באמרו "מהרו בניך" - לבוא, ראוים ושאינם ראוים, וביניהם כמה מהרסים ומחריבים. אבל אחר כך "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו" - ירדו מהארץ, ובמקומם "שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו" - היינו ששבו לכלל ישראל, "באו לך" - והם באים במקום המחריבים.

[בנוסח אחר]: בירמיה (לא, טו), 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי כו' כי יש שכר לפעולתך כו' ושבו מארץ אויב, ועוד שם (לא, טז), 'ויש תקוה לאחריתך כו' ושבו בנים לגבולם. ואולי הפירוש שתחילת הבאים לארץ הקודש, בתקופת הציוניות, לא שבו לאביהם שבשמים, אלא ברחו מארץ אויב, מרוסיא מפולניא וכדומה, ומובן שמה שבנו לא היה בנין של עתיד. והקב"ה מבטיח כי 'יש תקוה לאחריתך', על ידי הבאים אחריהם, שיהו כבר 'שבים לגבולם', בעלי תשובה לאביהם שבשמים לתורה ולמצוה.

וכן בהפטרה לפרשת עקב (ישעיה מט): 'מהרו בניך, מהרסיך ומחריביך ממך יצאו, שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו באו לך' כו', והנה נבואה זו מתקיימת לעינינו - עליות הציונים מסתימות בירידתם, והעולים עכשיו חרדים לדבר ה' (וכמו בחלום יעקב אבינו ע"ה, החפשים "יורדים" והחרדים "עולים"). והמקרא מתבאר 'מהרו בניך' - היינו העליה הציונית. ועכשיו 'מהרסיך ומחריביך' עוזבים את ארץ הקודש, והחרדים ובעלי התשובה כולם מתקבצים ובאים, ומתקיימת נבואת מלאכי 'והשיב לב אבות' - להקב"ה על ידי - בנים' כפירוש רש"י שם, והוא לפני 'בוא יום ה' הגדול והנורא'. ויהי רצון שנוזכה לראות בשוב ה' את שבות עמו והיה ה' אחד ושמו אחד.

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

ביאור בקשת בני גד ובני ראובן

וַיָּבֹאוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל נְשִׂאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר. עֲטֹרוֹת וְדִיבָן וַיַּעֲזֹר וְנִמְרָה וְחֲשָׁבוֹן וְאֶלְעָלָה וּשְׁבֵם וַיָּבֹאוּ וַיִּבְעֹנוּ. הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה ה' לִפְנֵי עַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מְקַנָּה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ מְקַנָּה. (ס) וַיֹּאמְרוּ אִם מִצְאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאַחֲזָהּ אֶל תַּעֲבִרְנוּ אֶת הַיַּרְדֵּן (פל"ב, ב'-ה')

כתב מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בטעמא דקרא שיש לתמוה על הפסק הפרשה באמצע דיבור בני גד ובני ראובן, ומשמע שהפסיקו בדבריהם. וצ"ב.

ובאמת יש לתמוה גם על כפילות הלשון "ויאמרו".

ויישב בזה"ל: וי"ל ע"פ ירושלמי פ"ק דביכורים אין מביאין ביכורים מעבר הירדן שנא' אשר נתת לי ולא שנטלתי מעצמי ואמרי' שם דחצי שבט מנשה מביאין וקורין שלא נטלו מעצמן וי"ל שגם בני גד וראובן ידעו מזה ולכן לא רצו לבקש שלא להפקיע מצות ביכורים מהן רק הציעו הענין לפני משה והפסיקו כדי שמשה יתן להם מעצמו רק אח"כ שראו שמשה אינו נותן להם הוכרחו לבקש.

ומצינו כיוצא בזה בפירוש ההעמק דבר לדברי לבן (בראשית פ"ל פ' כ"ז-כ"ח) "ויאמר אליו לבן אם נא מצאתי חן בעיניך ויברכני ה' בגללך. ויאמר נקבה שכרך עלי ואתנה" - ונתחלקה אמירת לבן לבי' פסוקים ובי' אמירות. וכתב ההעמק דבר שלבן מתחילה תלה את הברכה בסייעתא דשמיא בזכות יעקב, ולדבריו אין מגיע ליעקב אלא טובת הנאה וכדו', ולא שכר ממש. ויעקב לא ענה לו, ומכך הבין לבן שיעקב יודע שהברכה באה בזכות מעשיו, ומבקש שכר עבודה, ואז אמר לו "נקבה שכרך עלי ואתנה" מט.

אמנם יש לעיין במה שחידש הגר"ח"ק שאם היה משה נותן מעצמו, ללא בקשת בני גד ובני ראובן הייתה נתינה זו נקראת "אשר נתת ליי", ואחר בקשתם נתינה זו נקראת "נטלו מעצמן" צ"ב. שהרי לכאורה בכל אופן הנתינה באה ביוזמתם של בני גד ובני ראובן, ולא מרצונו של משה, ומה הטעם לחלק אם באו לבקש באופן של בקשה מפורשת או באופן של "ארצווי ארצויה קמיה".

ונראה הביאור שבני גד ובני ראובן הבינו שכיון שחננם הקב"ה במקנה, ועבר הירדן היא מקום מקנה, על כן מוכח שרצון ה' הוא שישבו בעבר הירדן.

ויש להטעים הענין ע"פ דברי המדרש רבה "תדע לך כשביקש שיעשירו בני ראובן ובני גד הפיל את המדינים לפני ישראל כדי שיעשירו בני גד ובני ראובן מה כתיב למעלה וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואח"כ ומקנה רב". ומשמע בני גד ובני ראובן זכו במקנה רב בסייעתא דשמיא מיוחדת, ועל כן הבינו שיד ה' מנחה אותם לשבת בעבר הירדן.

ועל כן מתחילה הציעו בני גד ובני ראובן לפני משה את המציאות, ואת דעתם שמתוך מציאות זו ניכר שרצון ה' שישבו בעבר הירדן. ואם היה משה מסכים עימם אכן הייתה הנתינה נתינה מיד הקב"ה, ולא מבקשת בני גד ובני ראובן. ורק כשמשה לא הסכים עימם הוצרכו לבקש ונקראת הנתינה על שמם.

אמנם בעיקר הענין, הביא הגרש"י זווין (בספר "לאור ההלכה") ביאור אחר, בשם הגאון ר' רפאל שפירא מוולוז'ין, והוא ע"פ דברי הספרי בפרשת כי תבוא "כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו - פרט לעבר הירדן שנטלו מעצמן". ומבואר ששם נטילה מעצמו הוא על הארצות שנטלו

מ"ט ויש להוסיף שגם שם הופסקו ב' האמירות זו מזו, בהפסק עלית המישי ביניהן.

שלא היו בכלל השבועה אשר נשבע ה' לאבותינו (ואין הדבר תלוי בהנחלת משה). ועבר הירדן ניתן לעמון ומואב, ועל כן אינו בכלל השבועה.

וביאר שנחלת שבט מנשה נקראת בכלל השבועה לאבותינו, שכן נאמר בה "מערוער אשר על נחל ארנון וכו' נתתי לראובני ולגדי, ויתר הגלעד וכל הבשן ממלכת עוג נתתי לחצי שבט המנשה, כל חבל הארגוב לכל הבשן **הוא יקרא ארץ רפאים**" (דברים, ב' ל"א), ופירש רש"י "היא אותה שנתתי לאברהם". ומבואר שרק חלק זה הוא בכלל השבועה.

והאריך בענין זה סבי הגרמ"צ נריה זצ"ל בספרו צניף מלוכה, בביאור שיטת הרמב"ן והאזה"ח (בפרשתנו ובחומש במדבר) בגדר עבר הירדן, אם היא מכלל השבועה לאברהם או לא. והדברים רחבים, ואכמ"ל.

לתגובות: 053312259@gmail.com

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

נקמת ה'!

נְקָמָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְּיָנִים אַחַר תְּאֲסֹף אֶל עַמִּיךָ: וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הַחֲלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וְיִהְיוּ עַל מִדְּוֹן לְתֵת נְקָמָה ה' בְּמִדְּוֹן: (לא, ב - ג)

יש להבין מהו החילוק בין 'עונשי' או 'גמולי' ל'נקמה', ולמה המלחמה הזו היתה בגדר 'נקמה', ולמה ב'בנות מואבי' לא נעשתה נקמה, ובכלל מהו הענין של 'נקמת ה'', מה פשר הנחת רוח הזו לפני ה', ומהראוי להעמיק בענין בפרט בימים אלו שאנו מצפים ל'נקמת דם עבדך השפוד', 'ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו'.

תענוג הנקמה

כאשר פוגעים במישהו, יש לו שני סוגי כאב, האחד מעצם הפגיעה וההפסד או החסרון, והשני הוא מההשפלה, שהרי התברר שלמרות כל גדלו וכבודו, אפשר להשפיל אותו ולהתמקד בחסרונותיו, והנה אף אם יתמלא החסרון עדיין יכאב לו ההשפלה, ואף אם יצליח להתרומם מהשפלות עדיין יכאב לו החסרון וינסה לחדש את תחושת שפלותו, וזה מצב שכח המחשבה לא נותן להירגע, כי גם כאשר כאב אחד רגוע מחמת שקט נפשי שמשום מה סולח על אותו כאב, מגיע כח המחשבה ומעורר את הכאב האחר אשר אין לו כעת את התרופה המשקיטה. ולכן, צריכים משהו שאינו רק מרגיע את הכאב, אלא מרגיע את כח המחשבה שלא יהרהר כלל במה שעבר!

ולמשל, מישהו בא למכולת ומילא עגלת קניות, וכאשר בא לשלם רואה שגנבו לו את הארנק - אף אם יסלח על ההשפלה שעליו לחזור על עקבותיו ולהחזיר את כל המוצרים למקומם וכו', בכל זאת יכאב לו החסרון, שהרי אין לו את המצרכים הנחוצים לו, ואף אם מישהו ירחם עליו וישלם לו על חשבונו, עדיין יתכן שרגש ההשפלה ישוב ויכאב לו, יצייר לו שוב את הרגע הכואב שהרגיש אבוד ושפל.

כך היא המציאות שאדם יש לו דברים שחווה אותם מתוך המציאות, ויש לו דברים שחווה אותם בכח המחשבה, למשל, כאשר רעב או שבע זוהי הרגשה שבתוך המציאות, וכאשר מרגיש כבוד או בזיון זוהי הרגשה מתוך כח המחשבה והדמיון, והטבע הוא, שכאשר אדם רעב וסובל מתוך המציאות, זה מפריע מאד, אין זמן להתעסק עם מחשבות, ולכן נראה לאדם שאינו זקוק לכבוד, זקוק רק לאוכל, אך כאשר אכל ושבע, אז, מתחילה המחשבה לבקש את המזון שלה, מחפשת את הכבוד וכיוצא בו... וכן להיפך כאשר אדם זוכה לכבוד המשביע אותו, שזוהי הנאה במחשבה, מיד הגוף מתחיל לבדוק ולבחון את המציאות באם הכל מושלם, ואכן מגיע לי להרגיש מרוצה ושמח, והנה נזכר שחסר לו משהו, החסירו ממנו משהו שהיה יכול להועיל לו, ואף אם כרגע אינו רעב ממש, בכל זאת חווה בדמיון את תחושת המחסור.

זהו המצב שיש למחשבה תנועה שכזו המבקרת את מצבו, ותמיד גוררת אותו לחוש את 'חצי הכוס שאינה מלאה'.

ואין לזה עצה אלא לראות את ההפסד של זה שגרם את המחסור והפגיעה, לראות איך שהלה מסובך עם מחשבות המחסור וההשפלה, המציאות הזו גואלת את המחשבה שלי, שבמקום שתתמקד בנקודות הכאובות שלי, תתעסק בהנאה לראות איך שהפוגע בי נוכח ש'לא השתלם לוי' לעשות את מה שעשה.

והנה אם רק יענישו את הפוגע, ויאמרו שיחזיר את הגניבה שגנב, וגם יבקש סליחה על הצער שגרם, אין זה מרפא עדיין את המחשבה שרואה דוקא את העבר וכואבת אותו. ולכן צריך את הענין של 'נקמה', שזהו המצב שהפוגע סובל צער כעין הצער שגרם.

הנקמה בפרשה

הכשלוך בבנות מואב ומדין, היה כביכול פגיעה בה', גרם ליהודים שיכשלו בחטא עבודה זרה ויתחייבו מיתה, זהו החסרון שאירע, אך מצד שני היה גם בזיון לכבוד שמים, שהנה ה' העלה ממצרים את העם הנבחר לו, ההולכים אחריו ארבעים שנה וחונים סביב משכן קדשו אוכלים מן ושותים מי באר ומוקפים בענני הכבוד... והנה ברגע אחד של נסיון ממהרים לשכוח מהכל, מוכנים להפקיד את קדושתם ואף להצמד לבעל פעור... הגוים יכולים לומר שהקדושה אין לה כח, אין לה יכולת להדביק את לב האדם בה'...

ולאור המבואר לפנינו, ההכרח הוא ש'מלחמת מדין' אשר הביאה את 'נקמת ה' במדין' - ביטלה את צער ההפסד והבזיון הללו, וצריך להבין כיצד נעשתה הנקמה, וכי בזה שהרגו אותם - כבר לא כואב לנו החסרון והבזיון שגרמו לנו?

ונראה שמזה שהלוחמים החיו כל נקבה, ואחר כך ביקשו שרי האלפים והמאות להקריב את הזהב קרבן לה' 'לכפר על נפשותינו לפני ה'' ומבואר ברש"י שהיו צריכים לכפרה על הרהור הלב, וכן הוא בגמ' (שבת סד, א) שאמרו למשה "אם מידי עבירה יצאנו - מידי הרהור לא יצאנו", משמע מזה שהיה אותו נסיון כמו שהיה בשטים, ובכל זאת לא התפעלו ולא חטאו, ועד כדי שלא חששו להחיות את המחטיאים, אלא שבכל זאת קצף עליהם משה "שצריך להבין לבד שלא נותנים מקום לנסיון, וצריך להרוג את המחטיאים.

כל המצב הזה הביא את נקמת ה' במדין, שאם יעלה על הזכרון המצב שהיה בשטים, ויכאב החסרון והבזיון, נמהר להעביר את המבט ולראות את המצב של מלחמת מדין, לראות איך שכל האומה המחטיאה הזו נכחדה מן העולם, כמה שחשבו שיצליחו שוב להחטיא ולהכשיל לא עלתה בידם, ראו בבירור ש"כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלקיך מקרבך - ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", כלומר, אמנם היו חלשים שנצמדו לבעל פעור, אך לעומת זאת כל הנשארים דבוקים בה', אין להם שייכות עם כל ההצעות האחרים, ויש גם את הצובאים שהוכיחו במציאות שהדבקות בה' תקיפה יותר מהכל, כאשר השבויות הללו ראו את המצב הזה, התחרטו על כל מה שעשו, כי הנה אם לא היו מכשילים את ישראל, היו תמיד יכולים לומר שאנו יותר חזקים מהם, אילו היינו מפתים אותם היו נכשלים כולם, אולם, כעת דוקא מחמת הנסיון שלהם, התברר להיפך, התברר שכל הטומאה שלהם בטלה כלפי ו'אתם הדבקים בה' אלקיכם', כל הזהב שלהם אשר ביקשו להחטיא בו - נעשה קרבן לה' מונח באהל מועד 'זכרון לפני ה'', במקום שה' יזכור את הנעשה בשטים, זוכר הוא את המלחמה הזו, רואה הוא איך שהזהב השפל שלהם אינו מצליח לפגוע ב'דבקים בה' אלקיכם', זוהי 'נקמת ה'!

עבודת ה'נקמה'

אבל כדי ש'נקמת ה' הזו תהא בשלמות, צריך אנו לזכור גם את הקצף של משה רבנו ע"ה "החייטם כל נקבה", כי הכח של הקדושה כנגד הצד האחר, והכח לשמור את הדבקות בה', יתכן שכל זה תלוי באם אנו במצב של 'מלחמה' או חלילה במצב של 'שאננות', אלו שנכשלו בשיטים אירע להם זה מחמת שיצאו לטייל שם ולקנות שם כלי פשתן כמסופר בגמרא, ואילו אלו שלא התפעלו מהם היו במצב של מלחמה כאשר בראשם פינחס המקנא קנאת ה', וחלק מנקמת ה' הוא הלימוד הזה עצמו, הלימוד הזה עצמו שהם החכימו אותו בו, שצריך להיות במצב של מלחמה, אבל אין המדובר במלחמה של אגירת כוחות להילחם עם משהו כבד... אלא בתנועה של מלחמה להראות ולהוכיח ולהיות בטוח שאני יותר חזק ממך, ואינני מתפעל ממך, ובכל זאת אני לא רוצה לפגוש אותך ולא להכיר אותך ולא להתמודד עמך, זה מה שלמדנו הן מההנהגה של הלוחמים והן מהטענה של משה -

ולכאורה הם שני לימודים סותרים, אך ההסבר הוא כך, שכאשר אדם מתמודד עם מישהו ומנהל מלחמה, בהכרח שמקבלים מכות וכו', וכאשר מדינה אחת מפחדת ממדינה אחרת, הפחד גורר אותה למלחמה, וממילא סובלים את הקשיים של מלחמה, אך לעומת זאת נצחון אמתי הוא שאני כלל לא

פּוּחַד מִמֶּךָ, וְלִכֵּן אֵין לִי סִיבָה לִפְגוּשׁ אוֹתְךָ, וְאֵין לִי סִיבָה לְהִרְאוֹת לְךָ שְׂאֵנִי חֶזֶק מִמֶּךָ, אֹתָהּ בְּכֻלָּל לֹא רָאוּי לְהִיּוֹת 'בֵּר פְּלוּגְתָא' שְׁלִי, וְלִמָּה לִי סֵתֵם לְהִתְכַתֵּשׁ עִמָּךְ וּלְהִצְטַעַר מִמֶּךָ...

זֹאת הִיא הַדְרֵךְ שֶׁאִמְרוּ צְדִיקִים 'לֹא תִצְוֶרֶם וְאֵל תִּתְגַּר בְּסִי' - לֹא לַעֲשׂוֹת מֵהֶרַע צוּרָה, וְלֹא תִצְטַרֵךְ לְהִתְגַּרְרוֹת בְּסִי, וְהִנֵּה הַפְּסוּק הַזֶּה נֹאמֵר עַל 'בְּנוֹת מוֹאָב' שֶׁגַּם הֵם הִחְטִיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, אֲדָךְ עִמָּם לֹא נִלְחַמוּ כְּלָל, כִּי גַם זֶה חֵלֶק מֵהַלִּימוּד שֶׁל 'נִקְמַת ה''', הַנִּקְמָה הִיְתָה לְהַחְזִיר אֶת הַכְּבוֹד הַאֲבוּד, לְהוֹכִיחַ שֶׁהַקְּדוּשָׁה חֶזְקָה יוֹתֵר, וְדוֹקָא לְכֹן, אֲנוּ מִתְרַחֲקִים מֵהַמְּלַחְמָה, לֹא מִבְּקִשִׁים לְסַבּוֹל אֶת הַצַּעַר וְהַבְּהִלָּה שֶׁלָּהּ, כִּי צָרִיךְ לְדַעַת שֶׁנִּכּוֹן שְׂאֵנוּ חֶזְקִים יוֹתֵר, אֲבָל בְּמִלְחָמָה יֵשׁ סוֹף סוֹף הִרְהוּר הַלֵּב וְצָרִיךְ כִּפְרָה עַל זֶה, יֵשׁ כְּאֲבִים וְחוֹסֵר נְעִימוֹת, אֲדָךְ אִם יֵשׁ פְּחָד רְצִינִי אֵין בְּרִירָה, אֲבָל בְּאַמְתּ אֵין מָה לְפַחַד, 'אַתֶּם הַדְּבָקִים בְּהִי אֲלֵקִיכֶם חַיִּים כּוֹלְכֶם הַיּוֹם', אִז לִמָּה לְהִתְקַרֵּב לְמִלְחָמָה הַמְּצַעֶרֶת הַזֹּאת?

וּבְקִיצוֹר, 'נִקְמַת ה'' הַמוֹטְלֶת עֲלֵינוּ לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָהּ, הִיא לְדַעַת שְׂאֵנוּ בְּמִצַּב שֶׁל מִלְחָמָה עִם כָּל הַזּוּהָמָה שֶׁמִּסְבִּיב, יֵשׁ לָנוּ תַעֲנוּג נִקְמָה לְהִתְהַלֵּךְ בְּצַד כָּל מִינֵי נַחְשָׁלִים וּפְרַסוּמִים וְכוּ' וְלְהוֹכִיחַ שֶׁלֹּא מִעֲנִיִן אוֹתָנוּ כְּלָל כָּל מָה שֶׁמִּעֲנִיִן אוֹתָם, אֲנוּ 'הַדְּבָקִים בְּהִי אֲלֵקִים חַיִּים', אֵין לָנוּ שְׂיִיכוֹת לֵאלוֹ הַיְנַצְמָדִים 'רַח"ל, אֲבָל חֲלִילָה חֲלִילָה לֹא לְחַפֵּשׁ לַעֲשׂוֹת אֶת הַנִּקְמָה הַזֹּאת, כִּי אִם צָרִיךְ לְהוֹכִיחַ אוֹתָהּ, סִימָן שֶׁהִיא חֲלָשָׁה וְלֹא בְּרוּרָה, אֲדַרְבָּא, הִיא כָּל כַּךְ חֶזְקָה שְׂאֵינָה זְקוּקָה לְהוֹכָחוֹת...

למעשה

אֵלֹא שֵׁישׁ כַּאֲן שְׂאֵלָה לְמַעֲשָׂה, יְהוּדִי יֵשׁ לוֹ אִיזָה צוּרֵךְ לְעַבּוֹר בְּמִקּוֹם לֹא כָּל כַּךְ נָקִי, אוֹ לְבַקֵּר בְּאִיזָה אֹתֵר וְכוּ', יֵשׁ לְדוֹן כְּמָה חֲשׁוֹב הַצּוּרֵךְ, אוֹ כְּמָה מְסוּכָן הַמַּעֲבֵר, וְיִתְכֵן שִׁיחֲלִיט שֶׁהַצּוּרֵךְ גּוֹבֵר עַל הַסִּיכּוֹן, יֵשׁ סַפֵּק סְפִיקָא רַחוּק אוֹלִי יַחְלוּף הִרְהוּר לֹא מִשְׁמַעוֹתֵי, הַסְּבָרָא נוֹטָה לְהִתִּיר, וּבְפֶרֶט שִׁיתְכֵן שִׁיֵּהָא גַם קִידוּשׁ הִי שִׁירָאוּ אֵיךְ יְהוּדִי צְדִיק לֹא מִתְפַּעֵל מֵהַמִּצַּב שֶׁמִּסְבִּיב... אֲבָל יִתְכֵן מֵאֵד שׁוֹה 'קִידוּשׁ הִי' וְלֹא 'נִקְמַת ה''', כִּי אֵף שֶׁהַקִּידוּשׁ הִי שְׁלֵי נוֹקֵם בְּהֵם, בְּכָל זֹאת יֵשׁ לְהֵם הַנֶּאֱהָה שֶׁל חֲשִׁיבוֹת שֶׁהֵם מְגַבִּילִים אוֹתִי וְצָרִיךְ לְנַקּוֹם בְּהֵם... הַנִּקְמָה הַגְּדוּלָה בְּיוֹתֵר הִיא שְׂאֵנִי אֲפִילוֹ לֹא מַחְפֵּשׁ לְהִרְאוֹת לְךָ שְׂאֵנִי חֶזֶק יוֹתֵר, אֲמַנֵּם כְּשֶׁאֵין לִי בְּרִירָה אֲנִי יוֹכִיחַ לְךָ שְׂאֵנִי חֶזֶק יוֹתֵר, אֲבָל כְּשֵׁישׁ לִי בְּרִירָה אַחֲרַת, גַּם אֶת מִלְחַמַת הַנִּקְמָה אֵינְנִי צָרִיךְ לְסַבּוֹל.

יוֹצֵאִים הַיּוֹם לְרַחוּב רוֹאִים בְּלִבּוֹל גְּדוֹל, יֵשׁ נַחְשָׁלִים וּמְכַשִּׁילִים, וְיֵשׁ קְדוּשִׁים וּמִתְבַּדְּלִים, יֵשׁ הַמִּתְרַחֲקִים מֵאֵד, וְיֵשׁ כְּאֵלוֹ הַשּׁוֹמְרִים עַל הַגְּדָרִים וְסִיגִים, בְּמִקּוֹם לְהַבִּיט עַל אֵלוֹ הַנוֹפְלִים וּלְפַחַד מֵהַנְּפִילָה, וּמִכַּח זֶה לְהִתְחַזֵּק לְהִתְרַחֵק יוֹתֵר, צָרִיךְ לְהַבִּיט עַל הַקְּדוּשִׁים הַדְּבָקִים בְּהִי, לְרִאוֹת שֶׁהַקְּדוּשָׁה לֹא פִשְׁטָה אֶת הַרְגֵל, יְהוּדָה עוֹד רַד עִם אִ"ל, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלִבּוֹשׁ נִקְמָה, לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם, לְהוֹכִיחַ לְשִׁטְן הַמְּשַׁחֵית שְׂאֵנוּ לֹא מִתְפַּעֵלִים מִמֶּךָ, וְלֹא רוֹצִים לְהַכִּיר אוֹתְךָ, אֲפִילוֹ לֹא בְּכַדִּי לִירוּק לְךָ בְּפָנִים, סוֹף כָּל סוֹף הַפְּעוּרִי זֹהִי הַהֶנְאָה שֶׁלּוֹ שְׁמַתִּיחִסִּים אֵלָיו וּמִתְרִיזִים עֲלָיו, גַּם אֶת זֶה נִשְׁתַּדֵּל לֹא לְתַת לְךָ.

בְּזֶה אֲפִשֵׁר לְהַבִּין לִמָּה עִם בְּנוֹת מוֹאָב לֹא נִלְחַמוּ כְּלָל, כִּי מוֹאָב הָעוֹבְדִים לְפַעוּר נְהִינִים מְזֵה שְׁצָרִיךְ לְהִתִּיחַס לְהֵם וְלְהִלְחַס עִמָּם, זֶה כְּבָר מִסְפִּיק לְהֵם, וְהַנִּקְמָה הִיא לֹא לְהִלְחַס עִמָּם [רַק לְהַפְחִיד אוֹתָם], אֲבָל רִשְׁיִי כְּתַב שֶׁהַטַּעַם שֶׁלֹּא נִלְחַמוּ עִמָּם הוּא מִפְּנֵי רוֹת הַמוֹאָבִיָּה שְׁצָרִיכָה לְצַאת מֵהֵם, וְזֹהִי הַנִּקְמָה הַגְּדוּלָה בְּיוֹתֵר, שֶׁהֵם חֲשָׁבוּ שֶׁהַבְּנוֹת שֶׁלָּהֶם יַחְטִיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, יוֹכִיחוּ שִׂאֵלִי מוֹאָבִי חֶזְקִים יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל, וְהִנֵּה הַבַּת שֶׁלָּהֶם הַתְּגִיירָה וְהַבִּיֵּאָה לְיִשְׂרָאֵל אֶת דּוֹד הַמֶּלֶךְ הַמוֹחֵץ פְּאֵתִי מוֹאָב, וְאֶת מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אֲשֶׁר יַעֲמוּד מִזְרַעוֹ בְּבִיאָה

תובנות / הרב נחמן דרקסלר

בחד קטירא איתקטירנא

בפרי מסעי "וייעל אהרן הפהן אל הר הקר על פי ה' ויקמת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש". (דברים לג, לח) וברש"י: "על פי ה' - מלמד שמת בנשיקה".

הנה מיתה זו נאמרה על מעטים מאוד, וזו היא הבחינה הגבוהה ביותר שילוד אישה יכול להגיע. וצריך לבאר מה היא הנשיקה האמורה במיתתם של צדיקים.

הנה הנשמה הטהורה רוצה וחפצה כל ימי חייו של האדם להידבק בבוראו, כמו שנצטוונו בתורה"ק (דברים י, כ) "ובו תדבק". אך כמו בהלכות נטילת ידיים, שאסור ליטול את הידיים כשיש חציצה משום שהמים לא מגיעים לכל מקום היד מתמת החציצה שחוצצת בין המים ובין ידו, ומשכך אין הנטילה הזו שמא נטילה.

כך גם הנשמה אינה יכולה להידבק לגמרי בבוראה, אע"פ שהיא מן העליונים וחפצה מאוד להידבק בו, אך החציצה, העבירות והחטאים שנדבקו בה אינם מאפשרים לה להידבק בבוראה מתמתם. וכלשון של הימאור עיניים בפרי ויצא עה"פ "שובה ישראל עד ה' אלוקיך: "כי עד עתה היה ה' ולא א-להיך כביכול, על ידי שגורם החטא שנעשה מחיצה של ברזל בינו לבין אביו שבשמים".

והעצה למרק את הכתמים ולהשיב את הנשמה הטהורה לקדמותה באופן שלא תהיי כל חציצה, ראשית, חלילה ייסורים ממרקין וה' יעזור שלא תהיה היגון והאנחה אצל איש יהודי, אבל אם חלילה נגזר על האדם ייסורים' עליו לידע שאלו ממרקין עוונותיו וחוזרת הנשמה להזהיר, והמחיצה בין האדם לקונו נעלמת כלא הייתה וחוזרת הדביקות בו יתעלה.

שנית, הוא כמו שנאמר בפרשתנו פרי 'מטות' שנקרא בראשונה בש"ק הבעל"ט: "כל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תִּעְבְּרוּ בְּאֵשׁ". אש התורה והמצווה, ממרקת את הנשמה ומורידה את החציצות שמתהוות ברוות הימים והשנים. כמו שאש מעלימה את כל הנקרא בדרכה, כך המצוות מעלימות את כל הכתמים מהנשמה וחוזרת להידבק בקונה באופן מושלם מחמת שאין בה חציצות ומניעים. וזה מה שכתוב בזה"ק שתרי"ג מצוות הם תרי"ג עיטין להגיע ל'בו תדבק', הם העצות, והם חומרי הניקיון המועילים לכתמים מסוג זה, כתמים שנקראים בלשוננו - 'עבירות'.

והדרך הראויה לקיים המצוות באופן המועיל לאותן החציצות, הם קיום המצוות תוך כדי התלהבות וקדושה "תעבירו באש" אש קודש של התלהבות דקדושה לפחות באותה ההתלהבות שבו אדם עושה את העבירה, וב'שם משמואל' להרה"ק רבי שמואל מסוכטשוב מאריך בעניין זה בספרו בפרי תולדות ואומר שעיקר מה שמועיל לזה הוא מצוות שבת קודש וז"ל:

דהנה ידוע בהכשר הכלים מגעולי גויים יש שני מיני הכשר, הגעלה בחמין, וליבון באש, וההפרש ביניהם שבהגעלה בחמין נפלטת הבליעה של האיסור לחוץ, אך באם הבליעה כ"כ נדבקת ונסרכת בחוזק עד שאינה מתפרדת ע"י הגעלה בחמין צריכה ליבון שתשרף הבליעה במקומה. וכעין זה הם חלקי הרע הנבלעים באדם, יש שיוצאים ממנו ע"י צירוף וזיכוך בעסקו במצוות ובמעשים טובים, שגורמין להמשיך הארה אלקית בלב האדם ועי"ז הסט"א וחלקי הרע בדלין ממנו, כענין שכתוב (בראשית ט"ז) מפני שרי גברתי אנכי בורחת, ויש שנדבקים כ"כ

בחוזק שאין נפרדין ע"י הארה אלקית כנ"ל. ובזוה"ק (ח"ג רנ"א א) שיש עננין חשוכין שכל אור הבא בהן נבלע ואינו מאיר מפני עובי חשכת העננין, והם שבע הפרות הרעות שראה פרעה שגם אחר אכלן את הטובות לא נודע כי באו אל קרבנה, וזה כעין בליעה שאינה יוצאת בהגעלה כנ"ל, אלא שצריכה ליבון שישרף הרע במקומו. והיינו כדכתיב (במדבר ל"א) כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר, היא אשא דאורייתא ששורפת ומכלה את כל חלקי הרע שבאדם, והיינו כשהלימוד הוא ברשפי אש שלהבתי, כי אם איננו כ"כ בהתלהבות יתירה אין בו כח זה לעשות ליבון לנפש, **אף כאשר הוא בהתלהבות רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, אש אלקית אש אוכלה אש, הוא עושה ליבון לנפש**, וזה גורם שהמצוות והמעשים הטובים יעשה נמי בהתלהבות, כמו שאמר זקני זצלה"ה מקאצק שאור המצוה מונח במסכת שמדברת מאותה מצוה, ומובן כשהלימוד הוא בהתלהבות מושכת אש אלקית אש אוכלה אש גם במצוה. **ויש לומר שמצות שבת מועילה מאד גם לזה, כי המצוה היא אהבה ורצון ודביקות ורגש הנפש, ובהופיע אור קדושת שבת ממילא כל חלקי הרע בטלין במציאות, כי מציאות חלקי הרע היא רק מפאת ההסתר של ששת ימי המעשה שהיו נמתחין והולכין, ובשבת הוא היפוך מזה שהכל שב למקורו, וע"כ מחמת קדושת שבת שבלב האדם מתבטלים ממילא כל חלקי הרע משם.** והנה תקנה זו ע"י אש התורה מובן שהיא רק לאחר מתן תורה שניתן כח זה בתורה על הארץ לשרוף את כל הרע, אבל קודם מ"ת אם היו חלקי הרע כ"כ נדבקים ונסרכים בחוזק עד שאינם בורחים מפני הקדושה, שוב אין לו תקנה. ובודאי גם שבת קודם שנצטוו עלי לא היתה באופן זה, כי גדול המצווה ועושה וכו"ל.

זה לשון בעל ה'בית גנזי' הגר"מ לוריא זצ"ל בספרו על פרי' בשלח ושירת הים :

"וכן מרע"ה העלה בחי' המים שביסוד העפר על כל הגי' יסודות שבו ונעשה גם העפר בבחינה זו שכולו משתוקק להקב"ה וזו הכונה במה שאמרו בספה"ק עה"פ השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לעשות משמים ארץ שהכונה היא להפוך יסוד העפר שבו לבחי' מים משתוקק לקרבת ה' וכל הצדיקים שזיככו גופם היו בבחינה זו וכמו שאמרו התלמידים לרשב"י אנת לאו עפרא יסוד המים שבעפר על יסוד העפר שבו וכולו דבוק בהקב"ה **אנא בחד קטירא איתקטרנא** נמצא כי בבחינת סור מרע צריכים להפוך מים לעפר ים ליבשה ובבחינת עשה טוב צריכים להפוך עפר למים הפיכת יבשה לים".

רשב"י ותלמידיו וצדיקי הדורות הפכו את כל חלקי הרע הנמצאים באדם שמקורו מן התחתונים, לבחי' 'טוב' הפכו את ה'אדם יסודו מעפר' לבחי' מים שכל מהווים היה השתוקקות לבורא ית', לכן התדבקו באור מלך חיים, לכן חיו בבחי' של 'קטירא איתקטרנא' וכל זאת כיצד? ע"י שהשילו מעצמם את כל הכתמים ואת כל החציצות כי הנשמה מן העליונים ורוצה להידבק בשכינה, אבל רק בתנאי אחד - שאין לה מפריעים, בבחי' מיתת נשיקה, נושק, קרוב, דבוק, וכמו שאמר השם משמואל תעבירו באש, ובעיקר ע"י מצוות ש"ק. מעין עולם הבא יום שבת מנוחה.

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

למה לכללך?

כאשר ביקשו לתאר בַּפְּנֵי אישיותו והצלחתו של מחנך מוערך, סיפרו לי "די להיכנס לכיתתו בתום שנת הלימודים, כאשר התלמידים יוצאים לחופש הגדול! הכיתה מסודרת להפליא. הכיסאות מורמים, השולחנות בטורים ישרים, תאי ומדפי התלמידים רוקנו - מבעוד מועד - מחוברות וספרים, לא נותרו שקיות, מטריות בקבוקים או דפי גניזה..."

חינוך לסדר וניקיון הוא בסיס בהקניית דרך ארץ וקבלת עול מלכות שמים. 'סדר' מסייע לאדם לארגן את פנימיותו, לאזן תכונותיו ולכוון מידותיו. הקב"ה הטביע בעולמו כללי סדר יציבים בלתי משתנים, כמו שעות היממה ומחזור עונות השנה. מתנה 'טבעית' זו היא הבסיס ב'סדר היום' שלנו, בגשמיות וברוחניות. 'סדר' משרה בקרב האדם רוגע פנימי וויסות רגשי. הקפדה על ניקיון ואסתטיקה מעודדת איפוק התנהגותי, הכרה עצמית, וציות לכללי חברה תקינים.

על מוסדות התורה להקרין נְכֻבָּדוֹת. לא בְּכָדֵי לימדו חז"ל שעל תלמיד חכם להישמר מרבב על בגדו (שבת קי"ד) והמקלים בזה נקראו מְשֻׁנְיָאֵי ה' רח"ל! הורים שבאים לרשום בנם לת"ת, נער צעיר מבקר בהיכל ה' וחפץ להרגיש 'טעם של ישיבה', אדם 'תועה' נכנס לביכני"ס, מושפעים הם מ**מראה** המקום והאנשים. כך נחרצים גורלות, לחסד ולשבט! 'יהודי תורני' מייצג בעיני הבריות את הקב"ה, הוא 'שגריר' של היהדות, והופעתו חשובה. הרמב"ם קובע (פ"ה מה' דעות) חובת הת"ח במראהו ולבושו 'מלבוש נאה ונקי', לא בפשטות יתירה ואף לא בהידור מוגזם, אלא בדרך מכובדת ממוצעת.

בפר' מטות נלמד כי אלעזר הכהן מצווה את הבאים ממלחמת מִדְּיָן בדיני טהרת כלים שמביאים שלל. אלעזר מסיים וְכַבֵּסְתֶם בְּגֵדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטָהַרְתֶּם, וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל הַמִּחֲנֶה. **כיבוס זה מהו?** רש"י הק' (סוף פ' תזריע) מלמד כי יש בתורה 'כיבוס בגדים' שהוא טבילה, להיטהרות מטומאה, ויש 'כביסה' רגילה, לניקיון. לעתים מתרגם אונקלוס 'וְיִצְטַבְעוּ' (טבילה), ולעתים מתרגם 'וְיִתְחַוְרוּ' (כיבוס), הכל לפי העניין. מדייק הג"ר **משה פיינשטיין** שאונקלוס מתרגם כאן 'וְיִתְחַוְרוּ' **כיבוס לְנוֹי ולכבוד!** חיילי ישראל חזרו ממלחמה בבגדים מלוכלכים ומזוהמים. לקראת בואם למחנה עליהם לכבס בגדיהם, לבוא הביתה נקיים ומכובדים! במלחמה - מתלכלכים, אך אסור להתהלך כך ברחובה של העיר.

רבינו בעל ספר ה'חינוך' מבאר (מצוה צ"ה 'ועשו לי מקדש') כי המטרה בפאר והדר בית המקדש הוא, שהבאים יתפעלו מההוד וזה ישפיע על נפשם **פנימה**. כך בימינו **בתי מקדש מעט**, נקי ומסודר! מסופר כי הרה"ק **רבי מאיר מפרמישלאן** הגיע לעיירה

קטנה ושם פעמיו לעבר בית המדרש המקומי. בבואו נרתע מהעזובה, הדלות וחוסר הניקיון. התבטא הרבי במליצה **'מה נורא המקום הזה'** המצב כאן איום ונורא! **'אין זה כי אם בית אלוקים'** - אילו היה זה בית פרטי היה בעה"ב דואג לארגן ולנקות, אך לצערנו ולבושתנו, אין מקפידים כראוי על הסדר והניקיון בבית אלוקים... חבל! ומה לגבי נקיון רשות הרבים? זה נתון ברשות 'היחיד', תלוי בנו! למרות שאני גר בעיר מטונפת רח"ל אני שומר על הניקיון **למעני**, לא להשחית את מידותי! לאחרונה יצאתי מחנות, ולפני יצא איש הדור בלבשו ובמשקפיו. הוא הלך ועיין בחשבונית שקיבל כעת בקופה. הוא סיים לקרוא - והשליכה ארצה! הרמתי והגשתי לו את הנייר, באומרי, 'סליחה, זה נפל לך'. הוא מביט בי בתימהון ואמר 'אני לא צריך את זה'. השבתי 'זה **שלך**. זרוק בפח או שמור בכיס'... בוודאי חשב שאני תימהוני, שהריהו נוהג פנורמה! וכי מותר לטנף מרחב ציבורי? גם לי יש חלק שיתופי במרחב זה!

*בדרכו לתפילת מנחה בעיוה"כ פגש הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא את השוחט דמתא. הלה עמד על משמרתו מאשמורת הבוקר לקיים מנהג כפרות. כבר התרחץ והחליף בגדיו. הצדיק הבחין, והנה **נוצה** נותרה דבוקה בבגדו. העיר "אם אָמָא-יהודייה תראה כלי קודש' שאינו נקי, ולכן תימנע משליחת בנה ללמוד בישיבה, מה הערך ביכפרות' שעשינו?!"*

גם **בפר' מסעי** נלמד על חשיבות הסדר והניקיון. בדיני ערי הלויים נא' ומגְרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹוִים - אָלֶף אָמָה סָבִיב. חז"ל לימדו שהשטח שימש למגרש פנוי, שזה נוי וחוץ לעיר. **רבינו ה'שפת אמת'** מוסיף שזה מדין 'יישוב ארץ ישראל'. (עיי' ס' החינוך מדוע הדין נא' רק בערי הלויים) שטח פנוי מרחיב את הדעת ומשרה אורח נעימה. **מִרְוֵן הַבַּיִת יוֹסֵף** קובע (חוי"מ קנ"ה על דיני 'עיר' השונים) "אינו נוהג בזה"ז, שהיא (אר"י) בידי גוים בעוונותינו, עד שנזכה לזכות בה". הבה נתכוון לקראת ביאת גוא"צ ע"י הקפדה על נְרָאוֹת ערינו וערי אלוקינו? נקפיד על 'מרווח' לנוי ואויר. **הלוואי**, נזכה ותיירים יראו עיר נקייה ומטופחת ויכריזו **'זו עיר של שומרי תורה ומצוות! הם מקפידים - עפ"י הלכה - על ניקיון ונכבדות!'**.

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

מוכרחים לקיים את ההבטחה
אבל מוכרחים גם לשמור על הסדר
החשובים ביותר הם בני המשפחה
ורק אחר כך הכסף והעדר

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: תוכחת משה לבני גד ובני ראובן

משה רבינו אומר לבני גד ולבני ראובן שהם אכן חייבים לקיים את מה שהבטיחו

לב, כד ורש"י שם

*

אבל הוכיח אותם על סדר הדברים, שהם הקדימו את הצאן כי היה חשוב להם יותר מהבנים, ואצר להם להפוך את הסדר ולהקדים את הבנים

לב, טז ורש"י שם

חידה / הרב יצחק קלונימוס פריד, קריית גת

חידה לפרשת מטות-מסעי

**פעמיים היו חשודים
אלה בעלי עתודים
ראשונה בה סיבת צאתם
שנית עת סיבת יציאתם
בשר אחיהם להמיס
באבן אחריהם להמאיס
נמצאו כאן וכאן כשרים
לצאן אדם כסדרן מהדרים**

הפתרון:

בני גד ובני ראובן נחשדו בפרשתנו על כוונה להמס לבב אחיהם בבקשתם להשאר בעבר הירדן, והתברר כי כוונתם לצורך מקניהם (וגם יש עליהם טענה כי הקדימו מקנה לטף בדבריהם), ופעם שניה נחשדו לאחר שחזרו לעבר הירדן לאחר מילוי חובתם ובנו מזבח בירדן, ונחשדו שכוונתם לעי"ז ח"ו, ואחר התברר שכוונתם היתה לצורך בניהם, שתהיה להם עדות כי יש להם חלק בה'.

וזהו:

פעמיים היו חשודים - פשוט

אלה בעלי עתודים - בעלי המקנה

ראשונה בה סיבת צאתם - פעם ראשונה, בנושא שעל ידו התחייבו לצאת חלוצים לפני העם

שנית עת סיבת יציאתם - בפעם השניה כאשר סבו על עקביהם לצאת מארץ ישראל בשר אחיהם להמיס - בפעם הראשונה נחשדו שרוצים להמיס את לבב ישראל (ונתתי לכם לב בשר)

באבן אחריהם להמאיס - בפעם השניה נחשדו שרצו למאוס בה' ח"ו ובנו מזבח אבן לעי"ז אחריהם (והסירותי את לב האבן מקרבכם)

כאן וכאן נמצאו כשרים - פשוט

לצאן אדם כסדרן מהדרים - בפעם הראשונה מחמת דאגה לצאן, בפעם השניה מחמת דאגה לאדם - בניהם, וזהו כסדרן (ורמוז בזה גם מה שהקדימו בפרשתנו צאן לטף), שעבורם היו מחזרים, וגם מהדרין בהידור שיהיה להם טוב בגו"ר.

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת**הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב**

דף נט: כהן ברישא והדר לוי. והא דלוי קודם לישראל מבואר בהוריות דף יג. דילפי מהא דכתיב בעת ההיא הבדיל את שבט לוי לשרתו וגו', והנה לקמן איתא דאם אין כהן נתפרדה החבילה ופרש"י במהלך א' דאינו קורא כלל ועיי' במהר"ם שיף שביאר דאם יקראו אותו בשאר קרוים יאמרו דהוא ישראל ואם יקראו אותו במקום כהן יאמרו שהוא כהן, אבל במהלך ב' כתב דאין סדר ומי שירצה יקדים וצ"ב למה לא יהא קודם וכמבואר בהוריות, ועיי' במג"א ס"י ר"א ד' בנוסח שאומרים בברית אם צריך לומר ברשות כהנים והלויים או כהנים הלויים ועיי"ש שכתב דאולי בזמן הזה דאינן משרתים אין להם שום קדימה והגם שכהנים גם בזמן הזה קודמים היינו דכהנים יש להם קדושה משא"כ לויים אין להם שום קדושה וכל מעלתם אינן אלא מצד שהם משרתי המלך, ובזה מובן הא דאיתא לקמן דלוי שנשא ממזרת לא הוי לוי ממזר אלא דנפקע קדושת לוייה ונעשה ישראל וצ"ב למה לא יהא לוי ממזר ולמ"ש מובן דאם מופקע לבוא בקהל ה' בודאי אדם כזה מופקע להיות מובדל לשרת המלך, ולפ"ז אין ראה דכהן ממזר נפקע ג"כ קדושת כהונה דהא לענין כהן אינו תלוי בזה שהוא משרת אלא קדושת כהונה הוא מצד משפחת כהונה [והאחרונים האריכו בזה] אלא דיך לעיין מהא דאיתא לקמן דכהן שנשא חללה נפקע גם דין לוי שבו ולכאוי צ"ב למ"ד ביבמות דף פו: דכהנים יש להם גם דין לויים לענין מעשר ראשון למה יהא נפקע דין לוי וצ"ל דהא דיך להם דין לוי היינו משום דבכלל מאתים מנה דבכל כהן נכלל בתוכו גם קדושת לוייה וכשנפקע דין כהן ממילא נפקע הכל ועיי' בחי רבינו חיים הלוי ה"ל איסורי ביאה.

דף ס. מהו לקרות בחומשים בבית הכנסת. והנה הספק כאן הוא אם יש לו דין ספר תורה [או קדושת ס"ת] לקרות בו בצבור, ולקמן איתא דספר אפטרותא אסור לקרות בו דלא ניתן ליכתב וממילא הוי כקורא בע"פ ותורה שבכתב אסור לקרות בעל פה וכמבואר בע"ב עיי' בריטב"א, ואח"כ נסתפק הגמ' אם מותר לכתוב מגלה שיהא נחשב כקורא בכתב או לא ועיי' בקרבן נתנאל דאין זה תלוי בשאלת הגמ' לעיל לענין חומשים דשם דנים לענין חיוב קריאת ס"ת דבעינן שיקרא מתוך ספר תורה וחומש אחד אולי יש לו דין ס"ת, וכאן דנים אם ניתן ליכתב אם נחשב כקורא בע"פ או לא, והנה לקמן איתא דדברים שבכתב א"א רשאי לאומרו בעל פה והריטב"א כתב משום דאין רואים כל החסירות ויתירות וכל מה שאפשר לדרוש כשרואים בכתב, והא דדברים שבע"פ אסור לכתוב מבואר מדבריו שאז לא ידקדקו למסור כל הפרטים, אבל מדברי רש"י לקמן משמע שכל האיסור לומר דברים שבכתב בע"פ היינו דוקא למסור לאחרים [ובתוס' בתמורה יד: כתבו אפילו יותר דאינו אסור רק אם מוציא אחרים] ולדברי רש"י משמע שהאיסור הוא מצד דתורה שבכתב נמסר עיי' הכתב ותורה שבע"פ מסירתו הוא מרב לתלמיד [משה קיבל מתורה ומסרה

ליהושע] ואסור לשנות אופן מסירתו, ולפי"ז צ"ב למה הוי מוקצה דלא ניתן לקרוא בו הא יכול לקרוא לעצמו, ועיי' בשו"ע או"ח סי' מט' אמירת הפסוקים בעל פה ולדברי רש"י ליכא בכלל איסור אם אומר לעצמו, והנה המהרש"א כתב דהאיסור לכתוב תורה שבעל פה היינו משום דהתורה רצה שיהא האדם חוזר ושונה כל הזמן ועיי"ז לא ישכח ולא יסמוך שכבר כתוב ומה"ט שנחלשו הדורות הותר, ובמהר"י"ק כתב שתורה שבעל פה צריך שיהא כתוב על לוח לבך.

דף סא. רישא בטומאת חולין וסיפא בטומאת חלה. ופרש"י דאיירי בפירות שכבר הוכשרו אבל טומאת חולין הוי רק מדרבנן ומש"ה הקילו אבל טומאת חלה דהוא מה"ת דאסור לטמאה ביד דכתיב את משמרת תרומתי, והגם דאם איירי במוכשרין כבר נטמאו כתב הרש"ש דאינו אלא ספק ומש"ה אסור דספק מה"ת לחומרא, ומשמע מרש"י שהגם שלא הופרש עוד החלה אבל מכיון שמונח בתוכו החלה שבתוך הטבל מונח חלה הוי כמטמאה חלה בידיים, אבל הריטב"א כתב כאן דברים מחודשים שאפילו אם נטמא אסור לטמאותו עוד פעם דכתיב משמרת תרומתי בשני תרומות הכתוב מדבר אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה והיינו שהגם שכבר נטמאה אסור לטמאותו וליגע בו עוד פעם בטומאה [דוגמא לכהן שכבר נטמא שאסור ליגע במת עוד פעם] ומבואר מדבריו שכל זמן שהוא טבל אסור לטמאותו לא מצד משמרת רק דיש עוד דין דכתיב ונתתם אותה לאהרן שיתתנה באופן שיכול לאוכלו בכהונתו, ואם כבר נטמא אז ליכא איסור ליגע בו עוד פעם בטומאה, וכאן האיסור הוא שתטמאנה כשהיא מפרשת החלה ואז אסור אפילו אם היא כבר נטמאת מצד דין משמרת, ובאמת לדברי רש"י שהאיסור הוא כשהוא בטבלו היה אפשר לחלק בין חלה לתרומה עפ"י דברי הכלי חמדה פ' קרח בשם הגר"א דבחלה יש חיוב להפריש חלה אפילו אם אינו רוצה לאכול העיסה משא"כ בתרומה ליכא חיוב הפרשה רק אם רוצה לאכול וא"כ אפשר לומר שרק בחלה נחשב כיש כאן ודאי חלה ומטמאו אבל בתרומה דאינו מוכרח בכלל שיפריש לו וצ"ב בזה.

דף סב. אין כופלין שלום לעכו"ם. ופרש"י דכל ההיתר הוא מצד דרכי שלום וסגי בחדא זימנא, והנה רש"י במשנה פירש דבעצם היה אסור מצד דמטיל שם שמים על גוי ורק התירו מפני דרכי שלום, ולדבריו צ"ב קושית הגמ' השתא אחזוקי מחזקינן שואלין בשלומם מיבעיא דהא שאילת שלום יש סיבה לאסור מצד דהוא שמו של הקב"ה [ועיי' בתוד"ה אשרתא] ומדברי רש"י ד"ה השתא משמע שרוצה לתרץ את זה דכתב בדבורא בדבר האסור לישראל ומשמע שגם שם הוי דיבור האסור וצ"ב בזה, וביותר צ"ב דהגמ' מתרץ ליום אידם וא"כ למה לא כתב במשנה הטעם דיום אידם וכן הקשה המהר"ם שיף ואולי יש לומר דהגמ' לא אוקמי ליום אידם אלא מכח הקושיא השתא אחזוקי אבל בלא זה היינו מפרשים דקאי על שאילת שלום בכל הימים ואעפ"כ אינו מותר רק מצד דרכי שלום וא"כ מוכח הך טעמא, ואולי עוד יותר דרש"י היה מוכרח לפרש כן דרב כהנא אמר ליה שלמא למר ופרש"י דלא היה מתכוון לברכו אלא לבו היה לרבו ולכאו' זה לא הוי ביום אידם דא"כ לא מהני כלום

מה שכיון לרבו שעדיין הגוי היה מודה ומשבח וע"כ שקאי בכל ימים ולא רצה להזכיר שם שמים על הגוי ומיושב קושית התוד"ה שלמא דכתבו דחנם פ"י כן דהא מותר לומר להם שלום אבל מכיון שאין זה היתר אלא מדרכי שלום אז רב כהנא רצה לעשות שאפשר לקיים שניהם, והתוס' כתבו וצ"ע שלא יהא בזה גונב דעת הבריות דאפילו בגוי אסור כמבואר בחולין צד. והנה מדברי הט"ז יו"ד קכ"י יא' משמע שהאיסור שכיון שעיי"ז מחזיק לו טובה אז זה הוי כגונב ממנו אבל מדברי הר"ם פ"ב דיעות משמע שהאיסור הוא מצד ישראל שחסר במדת האמת וישרות האדם אם אין פיו ולבו שוין ולפ"ז אולי סובר רש"י שכאן שעשאו שלא רצה להזכיר שמו של הקב"ה אינו חסר בפיו ולבו שוין.

דף סג: אלא אמר רבה ודאי אי כתוב סהדי גיטא ואבד עשו עדים שליחותן. ורב נחמן חולק ע"ז וסובר דכותבין ונותנין אפ"י ק' פעמים, ולכאוי מחלוקתם אם אומר כתבו ותנו גט לאשתי אם יש כאן שני מנוי שליחות על כתיבה ונתינה ואז שייך לומר שכבר עשו או דהוי רק חד מינוי שליחות שימסרו גט לאשתו וכל זמן שלא מסרו עדיין הם שלוחיו שיעשו כל מה שצריך שיגיע גט לידה, והבעיא אח"כ כתבו ותנו לשליח מהו סלוקי מסלק הוי המשך דאולי כאן מכיון שמינה כבר שליח על המסירה אז כל שליחותם אינו רק על הכתיבה ואם עשו שליחותן נסתלקו, והנה רש"י פירש לשליח שלי שמניתי וצ"ב למה הוצרך לזה ולמה לא פירש שהם יעשו שליח על המסירה והאחרונים כתבו דא"כ הם היו שליח שלא ניתן לגירושין ולא היו יכולים למנות שליח על מסירת הגט [עי' לעיל כט:] מכיון שהם בעצמם אין יכולים למסור גט, ואין לומר שממנה אותם שיהא שלוחים למנות שליח על מסירת גט דזה הוי על דשלב"ל מכיון שהגט לא נכתב עדיין כמבואר בנתיבות רמג' ו' ועי' ברעק"א מ"ש בזה, אלא דלפ"ז צ"ב מה שכתבנו לעיל דנחלקו אם כתבו ותנו הוי שני שליחות או חד שליחות למסור הגט דאם הוי שני שליחות אז כל כתבו ותנו השליחות על הנתינה הוי דבשלב"ל וצ"ל דכיון דהוי בידו לכתוב אז אינו נחשב לדשלב"ל כלפיה הך שליח אבל כלפיה שליח אחר לא מהני מה שבידו שיהא נחשב לבא בעולם ויל"ע עוד בזה.

דף סד: צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים [ואיתא מבעל התניא דסימן של בר דעת שאינו קובע במראה החיצוני רק לפי הפנים] חפץ ומחזירו לאחר זוכה בין לעצמו בין לאחרים. ופרש"י בד"ה זוכה אף לאחרים ומדרבנן. ומבואר שזוכה עצמו הוי מה"ת והגם שקטן אינו בר דעת מבואר בתוס' שבדעת אחרת מקנה א"צ שיהא הקונה בר דעת שהקנין נעשה עם דעת המקנה, והא שצריך שיהא צרור וזורקו היינו משום דבאל"ה היד שלו לא הוי יד כלל לקבל, והא שאינו יכול לזכות לאחרים הגם שיש דעת מקנה מבואר בר"ן דזכייה הוי מצד שליחות וקטן לא הוי בר שליחות, ובאמת לכאוי היה אפשר לומר שכדי לזכות לאחרים לא מהני דעת מקנה לחוד מכיון שהוא צריך לכוון להקנות לאחר, והנה לענין גט איתא בגמ' שהשיעור הוא כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר ולפרש"י העיקר תלוי במשלחת ואינה חוזרת וזהו הסימן דאינה חוזרת אבל בתוס' ריד כתב שהגם

שבגט אי"צ דעתה אבל צריך יד ובפחות מכן אינו היד שלה נחשב ליד, והגם שבממון תלוי בצרור וזורקו דשם בעינן יד שיכול להחזיק ממון אבל לענין גט בעינן יד שיכול להחזיק גט ומש"ה צריך שמבחנת בין גיטה לדבר אחר, אבל התוסי' לומדים דלמ"ד דזוכה לאחרים הוי מה"ת והגם דאין שליחות לקטן אבל במילי דאיתיה בנפשיה איתיה גם בשליחות, אלא דיל"ע דאי"כ בגט שקטנה יכולה לקבל גט תהא ג"כ בתורת שליחות ועיי' בר"מ פ"ו גירושין ה"ל ט' שכתב דקטנה אינה יכולה למנות שליח משום דבעינן עדים ואין מעידין לקטן והאו"ש בפ"י כתב שהר"מ רצה ליישב הך קושיא.

דף סה. וכנגדן בקטנה מתקדשת בקידושי אביה. ופרש"י משום דבקידושי מיאון בעינן שיכולה לשמור קידושיה ויל"ע אם הכוונה שיודעת לשמור דבר ששוה כסף או ששומרת שיודעת שזהו כסף הקידושין או טבעת קידושיה, ולפי הגרסא בגמ' מבואר דבגיטין השיעור הוא אח"כ ולדברי רש"י שם תלוי במשלחת וחוזרת אי"כ הוי שיעור אחר אבל לדברי התוסי' רי"ד שבעינן תורת יד יל"ע ועיי' בתוסי' ר"ד בעצמו שנתקשה כאן בזה, והנה עצם הדין שצריכה לשמור כסף קידושיה צ"ב דבאופן דאם מקבלת הקידושין למה צריכה שתהא יכולה לשמור קידושיה ואם נימא דהשימור הוא מפני שיודעת שנתקדשה בה אז ניחא דענין קידושין הוא שמייחד אותה לו ואם אינה תופסת שנתקדשה בזה אי"כ חסר במהות של קידושין, או אולי מה דהאם מקבלת היינו שהיא בתורת אפוטרופוס או כעין שליח של הבת וממילא בעינן שהבת יהא לה יד המקבלת, אבל לכאוי יל"ע דהא כיון דאשה צריכה להקנות עצמה לבעל ובצרור וזורקו מהני רק מצד דעת אחרת מקנה אבל כאן הא היא צריכה להקנות עצמה לבעל ולכאוי מוכח כדברי הר"ן בנדריס דף ל. דאין האשה מקנה עצמה לבעל אלא בעינן רק רצונה שמפקרת עצמה להבעל כדי שהוא יכול לקנות אותה והגם שקטן אינו בר דעת אבל הכא דלא בעינן רק רצון תקנו חכמים דסגי בזה.

דף סו: מילי אי מימסרן לשליח. ופרש"י לפי הצד דמילי לא מימסרן לשליח דהיכא דמסר להו מילי אינן חוזרין ונמסרין לאחר, ומבואר שיכול לעשות שליח על מילי [וכגון לבטל החמץ] רק שאינן חוזרין ונמסרין לשליח אחר, אבל מדברי רש"י לקמן עא: מבואר דאינו יכול למנות שליח על דברים ועיי' בהגהות חשק שלמה שתלוי במ"ח אם אומר אמרו כשר או לא דבאומר אמרו ממנה אותן על דברים ואין צריכים למסור הדברים לאחר וזהו טעמא דאומר אמרו יהא כשר שסובר שכל החסרון אינו רק שאינן חוזרין ונמסרין אבל למ"ד שפסול ע"כ שסובר שאינו יכול למנות שליח רק על דברים [וביטול חמץ אולי שאני דהוי דיבור שעושה חלות] והנה לר"מ דבג' תנו כשר משום דעשאן ב"ד והגם דמילי לא מימסרן מבואר מדברי רש"י דהוי כאומר אמרו מכיון דדרך ב"ד למנות אחרים ולפ"ז מוכח דלר"מ ודאי אומר אמרו כשר וכל ספק הגמ' אינו רק לשי"ר יוסי, ועיי' בראשונים שהקשו דבאומר אמרו הא הבעל מינה אותו שליח ולמה צריך בכלל שהשליח ימנה אותו לשליח וכתבו לתרץ דבגט מכיון שצריך לשמה צריך שהשליח ישמע צווי הבעל וממילא צריכים שליחות על

הצווי רק דעדיין קשה דהא לר"מ לא בעינן כתיבה לשמה א"כ לא צריך בכלל צווי הבעל ועיי בתוד"ה הא מה שכתבו בזה.

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק י"ט "שמחה פורצת גבולות"

הקדמה תמציתית ועניינית:

דודי עובר ניסיון קשה ביותר לאחר יותר משלוש שנים של התפתלות בסבך השידוכים, מגיע שידוך לאח הצעיר יותר נחומי עם בת של עשיר מופלג ששולח את בן דודו להציע את בתו הבכורה, לחצים מופעלים על ההורים לדלג על אבן הנגף כדי לחורר חור בשק השידוכים ובכך תיפתח הדלת לילדים הבאים שעומדים בתור.

ההחלטה הייתה קשה ביותר, תחילה להורים שהתלבטו זמן רב אם להיענות להצעה ולקבל את תג מחותנים, הלחצים עושים את שלהם וההורים מחליטים לנסות לבקש מדודי לוותר לנחומי בפרט אחרי ההבטחה של הצדיק מבנימינה, דודי מתלבט מאד אם יוכל להסכים כי הוא חושש שהאנשים יתרגמו זאת כהודאה במחלה שתקפה אותו, אבל לאחר הרבה לבטים הוא מחליט שמגיע להורים לראות נחת לאחר כל כך הרבה שנים של אכזבה והוא בטוח שממעשה טוב לא יצא רע.

ובארה"ב מתבשלת תוכנית הצידה הפיתיון נשלח אל הדג (פסח שולביץ) שרץ לבלוע אותו במחיר של חצי משכורת ובלא תנאים, עו"ד אורי גרינשפן והוכיח בפעם המי יודע כמה שהוא אמן המניפולציות והתככים למיניהם, הוא מצליח להוריד את הפוסח על שתי הסעיפים מכל הדרישות, עתה נותר לראות איך יצליח במשימה להביא את הקהל שזורם החוצה.

ובירושלים קם שדכן מסוג חדש בנימין מובושוביץ שממזג עבר הווה ועתיד בנשימה אחת, הוא מוציא כרטיסי ביקור על חשבון העתיד ומציג רזומה עשיר ביותר שמספר על 100% הצלחות בשידוכים בכל המגזרים והעדויות יד ראשונה שניה ושלישית ההבדל הוא רק במחיר. בקרוב נכיר אותו בדרכי העבודה שלו.

*

השמחה הגדולה באירוסי נחומי:

מרגע שניתן האוקיי לשידוך, החל השידוך רץ במהירות מסחררת, נחומי היה קל החלטה, הוא ראה רק את המעלות ולא חשב לרגע שצריכים לראות עוד ועוד כדי להיות בטוחים בהחלטה, גם הצד הנגדי סבר אותו דבר, נראה היה שהם היו סגורים על השידוך עוד קודם לכן, אלמלי העיכוב שהיה עד עתה.

גם ברוריה שתמיד הייתה מדקדקת בכל פרט ופרט לא מצאה שום פגם קטן בהצעה, מרגע שהשידוך נכנס להאצה לא עמדה מנגד, דודי עודכן בכל פרט כדי

שיתרגל לעניין וגם ירגיש את עצמו חשוב. כעבור שלושה שבועות נסגר השידוך בס"ד.

דבר השידוך התפרסם ברבים, כך נודע כי נחומי עקף את דודי ובמהירות הבזק סגר את השידוך הראשון שלו, שמחה גדולה אפפה את כל הידידים הטובים של המשפחה שבי"ה מצליחה המשפחה לראשונה לסגור שידוך, פה ושם היו לחשויים, איך דודי מקבל את הרעיון הזה שעוקפים אותו. האם זוהי הודאה שישנה איזו בעיה או שזו גבורת נפש של דודי שלא רצה למנוע מאחיו שידוך מוצלח.

כשנערכה סעודת האירוסין בבית הכלה שהיה רחב ידיים ומפואר מאד והיה בו מקום לחתונה קטנה בלי שום מאמץ, נפשטה השאלה מאליה.

כולם ראו את גבורת הנפש של דודי שישב ליד החתן כאילו הוא עצמו החתן, מי שלא היה מהמשפחה הקרובה יכול היה להתבלבל, דודי לחץ ידיים לכל מי שבא להשתתף בשמחה, כאילו הוא עצמו החתן, הוא הראה פנים צוהלות לכל אחד.

ולא עוד, אלא שגם נשא דרשה מיוחדת בה הפליג בשבחו של החתן בחיר ישיבת תפארת בחורים וממילא בחיר עולם הישיבות, הוא ציין את מידותיו המיוחדות שמזוקקות ברמת הזיקוק הגבוהה ביותר ומי שזכה ללמוד איתו חברותא חש את עצמו המאושר באדם, כל זה אמר בלי להסמיק אפילו פעם אחת, החתן עצמו היה נדהם, מעולם לא ידע כי אחיו אוחז ממנו עד כדי כך, משפחת הכלה התמוגגה לשמוע שהחתן שלהם הוא המוצלח ביותר שיש.

לאחר סבב הנאומים התברר כי אף אחד מחבריו הטובים לא התחרה עמו בתיאור החתן ככליל המעלות.

כל מי שהיה בשמחה לא ידע איך לעכל את הנתונים, איך יעלה על הדעת שדודי שמח כל כך בשמחה של אחיו כאילו הוא עצמו החתן, זה העלה את מניותיו לשחקים, הכל שחו בדבר גבורת הנפש של דודי שהתגבר לחלוטין על הנגיעות שלו ופרגן לחלוטין לחתן.

נחומי הרגיש שדודי שמח בשמחתו בצורה מושלמת, דבר זה הקל עליו מאד, הוא לא צריך להחביא את עצמו בשל חלישות הדעת שתהיה לאחיו, אדרבה אחיו שמח בשמחתו, כאילו הוא עצמו עשה את השמחה. זה נתן לו את היכולת ליהנות משמחתו בשלמות.

ההורים היו מלאים שמחה, כי בי"ה שמחת האירוסין של נחומי עברה בצורה מופלאה, הם עצמם התפלאו על גבורת הנפש של דודי לפרגן לאח הצעיר כ"כ

כשהוא עדיין זקוק ישועה, הם ידעו את האמת שהם עצמם לא היו עומדים בכך, אם היו נבחנים במבחן הזה.

איה ההבטחה שניתנה למה היא מתמהמהת כל כך?

הם לא ידעו את הסוד המופלא כי דודי עצמו שבור ורצוף בתוכו עד דכא, אלא שנזהר מאד שלא להפגין זאת לאיש כדי שלא להעכיר את האוירה.

למרות השמחה הגדולה והפירגון המיוחד שהראה כלפי חוץ, קשה היה לו לעכל את זה שעדיין השידוך שלו מתמהמה כל כך, בטוח היה שאחרי ההבטחה, תוך ימים ספורים הוא יתארס, אבל המציאות רחוקה מאד, כנראה שיש קרוב ויש קרוב, כל דבר נאמר בזמנים שונים. עליו לקבל בסבלנות את השידוך שלו, מה שנותר לו להתפלל שהמציאות הזאת תתקרב לפני החתונה של נחומי, יש לו תקווה קלושה שכעת יראו כולם שהוא לא בחור פשוט שעומד על שלו, לא כל אחד וותרן בנושא כזה, דבר זה לבד צריך לגרום לשינוי בתדמית שלו..

אלא שבזה הוא טעה לחלוטין, למרות שהבריות שחו בהתפעלות על דודי כגיבור רוח מאין כמוהו, עדיין לא היו מוכנים להודות שהייתה טעות נוראה באבחנה שלהם כי הוא בעל לקות בריאותית קשה.

מידות לחוד ובריאות לחוד, זה נכון שדודי הוא בעל מידות נאצלות, הלוואי שירבו כמותו בישראל, אבל זה לא מוריד לזות שפתיים קשה שנעשתה נחלת הרבים, כי לדודי יש מחלה מוסווית שכולם מסתירים, זה שהוא מופיע בציבור מדי יום וגם הנוכחות שלו בישיבה מלאה, עדיין לא סותרת את הקביעה שהשתרשה בלב הציבור, כי לדודי יש מחלה שכרגע שוקטת על השמרים ומחכה להתפרצות שתגיע באחד מן הימים.

זה מזכיר את אלו שמתגוררים לא הרחק מהר הגעש וזוב, הם אינם רגועים, כי גם כשהוא נח זה לא אומר כלום, לא אחת הוא מתחיל לעשן לפתע ומשליך תימרות לבה עד למרחקים וגורם לנזקים אדירים, אמנם אין זו התפרצות הרגעש במלוא מובן המילה שתוצאותיה הרסניות ביותר, הסכנה עדיין מוחשית שלפתע יתעורר ההר כאז ויריק את הלבה שלו על הסביבה ויכסה אותה כליל.

כך אירע לתושבי העיר פומפיי באיטליה ששכנה בסביבות ההר וזוב, בשנת ה-79 לספירה התעורר לו ההר בפתאומיות ובלי שום הודעה מוקדמת המטיר על העיר מטרות אש וגופרית בלי מרגוע, העיר כוסתה בארבעה שכבות לבה ואפר מאות שנים עד שלא נודע לאיש כי הייתה שם עיר. לאחר מאות שנים נחשפה העיר ונתגלתה הזוועה הנוראה כשראו משפחות שלמות ישובות באמצע ארוחתם בשיא הרוע, המוות הגיע אליהם ברגע אחד בלי שיבחינו בכך, הם נקברו בצורה טבעית ביותר בלי שיד אדם תתערב בזה.

מאז אנשים שבאים לבקר ולהתחכך בצל המוות רועדים כשמתקרבים למקום, שמא ההר יחזור ויעשה זאת בשנית. איש לא נרגע בראותו את היציבות מאות בשנים, כולם בטוחים כי זה שקט רגעי שלא מבטיח מאומה מה יהיה בעתיד.

כך גם הבריות חושבים על דודי, יש לו מחלה קשה שמקנת בגופו, היא יכולה להיות רדומה אפילו עשרות שנים אבל ביום בהיר היא עלולה להתפרץ והי' ישמור ויחוס מה שיקרה אחר כך.

לפיכך לא משתנית התמונה לאחר אירוסי נחומי, הטלפון שרוי בדממה בכל מה שקשור אל דודי, שדכנים לא מעיזים להציע הצעות, כי מה יציעו?

הרי כולם מבינים שאחרי כזה שידוך טוב שהמשפחה עשתה עם נחומי הם לא יעשו שידוך צולע שיקלקל את כל האוירה, לפיכך ממתנינים השדכנים בסבלנות לאחר החתונה, כשיירגעו הרוחות והדי השמחה יימוגו יהיה מקום לחדש את ההצעות, הלא לא ירצו שדודי ישאר רווק לנצח חייבים להשיא לו אשה.

מה רע למשל בריקי סטמפלו שניעבאך נפלה עם חולה באפליפסיה שהסתיר את דבר מחלתו מעין כל עד שכמעט איש לא ידע על כך מלבד הוריו, רק עינה הצופייה גילתה את הכדורים מוסתרים בטלית, אפילו גאון כמוהו לא חלם שאשתו תיקח את הטלית לכביסה מיד לאחר החתונה, שנה ראשונה אמורה האשה להיות שקועה ראשה ורובה בחלומות פז שממלאים ראשה של כלה צעירה, מאימת נטלת על עצמה כלה חדשה את עול הכביסה עוד בטרם נגמרו ימי השבע ברכות?

אלמלי הבראק (כתם מכוער) שמכתים את צחור יחוסה יכולה הייתה להינשא לאחר מעילווי הדור, היא מוכנה להתפשר כעת עם אחד כמו דודי שגם לו יש איזה בראק לא פשוט ומה יגבה לבו על פניה? אדרבה פלא שהסכימה לכך, כך סבורים מספר שדכנים שמנסים לחדש את ההצעה שנפלה בטרם עת.

דודי רואה שהצעות לא מגיעות, הוא לא שואל את הוריו על כך, כי אינו רוצה לקלקל את המצב רוח הטוב שהמשפחה נמצאת בו, אבל לבו נחמץ בקרבו.

הוא שואל את עצמו פעם אחר פעם, איה ההבטחה שניתנה לו לפני מספר חודשים כי השידוך שלו עומד ממש בקרבת מקום, ממש בפתח, השדכן רק צריך להקיש על הדלת, אולי הוא התבלבל והקיש על דלת אחרת בטעות? אבל הרי יש יד מכוונת מלמעלה אם הגיע הזמן לא תיתכן טעות הוא חושש שעדיין יש מקטרג שלא נותן למלאך הטוב להמליץ עליו כראוי לשידוך.

כך עוברים להם הימים בלא כל שינוי, דודי מתחיל להבין שהעיכוב ימשך עוד פרק זמן, תחילת השידוך שלו לא יהיה טרם החתונה של נחומי, הלוואי לא הרבה זמן אחרי כן.

ההכנות של החתונה נעשות במלוא המרץ, למחותן אצה הדרך, הוא לא יכול לחכות כמו משפחות רבות שממתינות עם החתונה כמה חודשים טובים ויש אף שנה (באותם ימים להיות חתן קרוב לשנה היו דברים רגילים, לא היו למחותנים כסף ולא היו אולמי שמחות ולכן הרגילות שקבעו חתונה שנה אחרי האירוסין) למחותן יש פתיל קצר מאד, הוא רוצה זאת ב"ספיד". הוא קבע את החתונה לאמצע אב פחות משלושה חודשים אחרי האירוסין.

הימים חולפים במהירות שיא וכבר נראות הזמנות בבית, דודי רואה במשבצת החתן לא את עצמו אלא את אחיו נחומי, בעוד שבועיים תיערך החתונה ב"גני התערוכה בתל אביב, במרכז תצוגה גדול ששכר המחותן שרצה להפגין את עושרו הרב ברבים.

הוא כמעט לא ביקש מהמחותן הדלפון השתתפות עבור החתונה הראוותנית שביקש לערוך לבתו הבכירה, הוא דרש ממנו את חצי ההוצאות של אולם שמחות הקטן ביותר שהיה עורך בו את חתונתו בהתאם למעמדו.

דעת רב אברהם לא הייתה נוחה מכל הראוותנות, זה היה ממש למורת רוחו, כל חייו חינך את ביתו והחתן ביניהם, כי העולם הזה בר חלוף, העיקר הוא הטרקלין אליו צריכים לשאוף ולהשקיע שם.

אבל הוא לא היה יכול לעצור בעד המחותן שקשור עם אנשים רבים והוא חייב להראות לכולם את עושרו ואת יקר תפארת גדולתו, אם לא ימים רבים כפי שהיה בשושן הבירה, לכל הפחות למען ידברו הבריות על כך ימים רבים.

דודי משתדל לא להראות את עצבותו כלפי חוץ, יש לו עבודת המידות שלימה, לשמוח בשמחת אחיו כאילו כבר היה נשוי ונחומי לא עוקף אותו כלל. זו הייתה עבודה לא פשוטה, לצורך זה הלך לא אחת עם נחומי כדי למדוד בגד מיוחד לחתונה, לדודי הייתה מבינות בזה, הרבה יותר מאביו ואמו, הוא פטר אותם מהעיסוק בזה, היה חשוב לו שאביו יעמול בתורה ולא יגרע מסדריו המלאים עד גמירא.

הוא רצה שיקויים באביו מה שסיפרו על הגאון הצדיק רבי רפאל שפירא זצוק"ל ראש ישיבת וולוז'ין (חמיו של מרן הגר"ח הלוי זצוק"ל מבריסק) שישב בבית המדרש ולמד כמעט עד לחופה [של אחד מילדיו] כשהגיע רגע החופה הביאו לו את הפראק השבתי, אלא שתוך עמלו הרב בתורה לא הבחין באיזה

שרוול צריכים להכניס תחילה את ידו הימנית, באותו רגע נאנח ראש הישיבה ואמר "אוי צער גידול בניס"

אף דודי רצה שאביו ישב בלא טרדה וישקוד על תלמודו ואת הדברים שהוא יודע לסדר הוא יעשה במקומו, נחומי הלך עמו בנפש חפצה, הוא הרגיש כי דודי איתו בשמחתו ואינו מיצר כלל, היה לו אמון שלם באחיו שיבחר לו את הטוב ביותר.

רק דפי התהילים ידעו את הסוד הגדול, כי דודי שבור ורצוץ על העיכוב שמונע ממנו את שמחת לבו.

אוי עד מתי עלי להתענות, כדי להגיע ליום הנכסף ביותר בחיים.

הוא קיבל על עצמו מספר קבלות של חיזוק, כדי לזכות במהרה להקים בית נאמן בישראל.

מי הסקרו שאינו מפסיק להתבונן אחרי דודי?

באמצע חודש אב נערכה החתונה של נחומי ב"גני התערוכה", המחנות ר' נפתלי ארגן בתוך המקום מבנה ענק כדי שיוכל להכיל את כל המוזמנים הרבים, היו לו הרבה ידידים וגם בני משפחה לא מועטים (עד שבע דורות עדיין נחשבים קרובים, אם תלמיד חכם שמת הכל קרוביו, עשיר תלמיד חכם שמחתן על אחת כמה וכמה) הוא עשה כל שביכולתו שכולם ייטלו חלק בשמחה הראשונה שהוא עורך, משפחת סטוויצקי הייתה כמעט בטילה במאתיים, לכן גם כמעט לא נטלה חלק בהוצאות החתונה.

עוד באמצע היום היה הכל מוכן לערב החגיגי, עשרות מלצרים היו פרוסים במרחב הענק כדי לשרת את הקהל הענק, היה שם בר ענק של משקאות ומיני מאפים מכל הגוונים, הונגרי ומרוקאי רומני ופולני וגם מהמטבח הצ'למרי, מכלול פירות מרהיב עין, מכל סוגי הפירות הטרופיים והסובטרופיים, הכל היה מפוקח ומושגח על ידי צוות גדול של משגיחי כשרות שהשגיחו שחלילה וחס לא יהיה דבר אחד שיש עליו איזה סרך שאלה.

עשרות שולחנות היו ערוכים לקלוט את המאות הרבות של המוזמנים עם בני משפחתם, עם הזמנות מיוחדות של עופות אווזים ברווזים שליו תורים ובני יונה, כל סוגי הסנפיר והקשקשת מאספמיה עד נחל פרת וכהנה הברשים של בהמות דקות וגסות, גם בשר צבאים ואיילים לא חסר, כל אחד לפי טעמו האישי.

יינות מכל הסוגים מתוק וחריף יבש וחצי יבש ליקרים ומשקאות חריפים, ערק מחיה וודקה קוניאק ויסקי ג'ין רום אבסולוט שיבס וכו'.

רב יענקל מילר המכונה דער יארמער רוב ריש בדחניא מעברא דימא מריש האלף החמישי, היה אומר שהמשתה הזה מזכיר כמעט את הנשף הענק שהתקיים לפני אלפיים וחמש מאות שנים בשושן הבירה.

אבל לאחר מחשבה שניה אמר: השוני הוא כי בשושן הבירה לא עשו "סעודת עניים" נפרדת, לעניים אין מקום לא בפנים ולא בחוץ, אבל ר' נפתלי עשה כנוהג האבות, הוא ערך יום לפני כן סעודת עניים בה הזמין כחמש מאות עניים וערך בפניהם סעודה רחבה באולמי קרויזר בבני ברק, גם תזמורת מכובדת ביותר הנעימה את האווירה, כשהוא לובש לראשונה בשטריימל מפואר בקיטשע ורעזעוואלקע יארמולקע מבית צאנו וגרביים לבנות בוהקות ומקל כסף מעוטר ששייך לאחד האדמוריים הגדולים, כששני גבאים מהלכים לפניו ומחלקים לכל עני מתת מכובד ביותר.

ר' נפתלי לא עשה חשבון כמה זה עלה לו, הוא הקציב לזה סך דמיוני ביותר (מחצית התקציב של המדינה) הוא רצה להרשים את הקהל הגדול שנפתלי אשר שמינה לחמו והוא יתן מעדני מלך, דבר שהיה למורת רוחו של רב אברהם שהיה מצניע לכת ודי היה לו בקב של חרובים ברוב ימות השנה. אך השתדל להצניע את ביקורתו מהמחותן.

דודי היה כמעט המחותן הראשי בחתונה, בעוד אביו מצטנע בצדדים, כי לא היה נעים לו להידחף עם כל העולם הגדול והמכובד, דודי שהיה יותר פתוח זרם עם המחותן העשיר.

עוד לפני החתונה כבר היה יד ביד עם נחומי, לצורך זה למד עמו כמה נושאים, בשטחים שונים ומגוונים, כדי שיהיה לנחומי על מה לדבר בכל יום מהשבע ברכות.

נחומי היה אמנם בעל כישרון גדול אבל לא השקיע בהכנת חבורות, בשטח זה היה דודי חזק מאד, לא הייתה לו בעיה להכין כל יום חבורה אחת או שתיים, עתה השקיע מזמנו כדי שנחומי ישלוט בכל נושא שיצטרך לדבר עליו. נראה היה על דודי שהכין את עצמו נפשית לשמוח בשמחת אחיו הצעיר כאילו הוא נשוי זמן רב. איש לא הרגיש על דודי כי הוא בצער עמוק על כך שעדיין הוא משתרך מאחור.

בעת החופה ניגן דודי מספר שירים תוך שהוא מסלסל בקולו, איש לא ידע על הכישרון המדהים שיש לדודי בשטח הניגון ואף בחזנות יד לו, אם כי עדיין צריך הוא התמקצעות רבה שידע איפה עולים והיכן יורדים, היכן הסלסול מלעיל

ואיפה הוא מלרע, הוא שלף ניגונים עתיקים שלא נס ניחוחם מאלו שיודעי פרק בנגינה וצרפם עם ניגונים חדשים שהלחין במו ידיו והנעים בקולו הערב, כשמלווים אותו עשרה נגנים שהוזמנו על ידי המחותן.

נראה היה שדודי משתלב היטב עם התזמורת, הוא אינו צריך פיקוח של מנצח מקהלה, הוא ידע היטב מתי לשיר ומתי להניח למנגנים לבצע את הליווי המתאים.

בהתחלה הוא לא שם לב ליהודי שהיה לבוש בתלבושת רבנית מכובדת שעקב אחריו בעניין רב, משך זמן ממושך היה בלול בתוך כל הקהל, אחרי זה התקרב מעט יותר, כנראה כדי לבחון אותו ביתר דיוק. נראה שאיש לא הבחין שהוא מתמקד בדודי, אבל דודי חונן בקליטה נדירה הוא קולט עיניים שננעצות בו בגבו, גם כשהוא בתוך קהל רחב שדי מסתיר, הוא מבחין שיש אחריו מעקב, העיניים נתקעו בגבו סוקרות אותו בעניין.

דודי הבין שיש לאותו יהודי עניין בתצפית אין לו מושג עדיין בשל מה? אולי בגלל שכיכב בחתונה כאילו היה זמר וחזן ראשי, הוא השתדל לשמור על איפוק רב, כדי שהלה לא יבחין שהוא ער למעקב. אבל בתוכו היה כעוס על המבטים הסקרניים יתר על המידה.

נראה שהדמות ההיא החליטה בשלב מסוים שדי לה במעקב. לפתע הוא נעלם כאילו בלעה אותו האדמה, לא היה לדודי ספק שהיה ליצור אינטרס עצום בו, השאלה האם הסקרנות התעוררה כעת או שהייתה לו מטרה נוספת, ההיעלמות המסתורית גירתה את סקרנותו יותר ויותר, מה הוא רוצה ממנו?

דודי חש שהוא מוסח לחלוטין, כל הריכוז שהיה לו בחתונה אחרי כל כך הרבה הכנות אבד. הוא תהה מה הייתה כוונת הסקרן במבטים הממוקדים בו. במוחו עוברים כל מני תסריטים, אבל הוא לא רוצה לשגות באשליות כל עוד שלא קיבל את האות, אשליה היא הונאה עצמית ומסוכנת מאד.

גם כשמעגלי הריקודים החלו להתעצם לצלילי כלי נשיפה ומיתר, בניצוחם של גיורא פיידמן ושמואל אחיעזר בכירי נגני הפילהרמונית שמנגנים ברחבי העולם ואינם מופיעים בחתונות פרטיות אלא תמורת סכומי עתק, כשאליהם מתלווים מוסא ברלין וחנן בר סלע גדולי הקלריניסטים שמופיעים גם בשמחות בציבור החרדי במחרוזת ניגוני נשמה רומניים (פריילאכס) וצוענים (ציגיינערס מעלאדעס) שחלקם נדירים ביותר, היה דודי אדיש לחלוטין, מאיגרא רמה נפל מטה בלי כל נתינת רמז כל שהוא על חילופי מצב הרוח.

האבא רב אברהם חש בדבר ונחרד, מי יודע אם כעת נעורה אצל דודי הקנאה על השידוך המוצלח והעשיר שיש בו די כדי לסנוור את העיניים, אם עד עתה

היה אחוז ברגש הוויתור, אך קמעה קמעה חדר רגש הקנאה בנחומי שהצליח ברגע אחד להשיג את השידוך הכי מוצלח, הוא משוכנע שדודי אציל הנפש חלילה לא מקנא באחיו שלקח את חלקו, אבל כנראה שכואב לו שכל כך מפגינים את השמחה בלי לחשוב כמה דורכים על רגשותיו.

חבל שהמחותן עשה כל שביכולתו לנקר את עיני הזולת, בשביל מה זה נצרך כשאתה יודע שיש לנחומי אח מלמעלה כמה גבורת נפש ניתן לדרוש מבן אדם? ר' אברהם פרש לחדר צדדי ובכה בכיה חרישית ונרגשת על דודי שלא ינזק חלילה מהמצב הקיצוני. יהי רצון שהזכויות הרבות שצבר יגנו עליו שלא יפגע נפשית.

הוא לא שעה לדפיקות של בניו שלא הבינו למה האבא נעלם לפתע, יש כעת ריקודים נלהבים והמחותן מבקש שהמחותן יהיה נוכח בריקודים כצד החתן, אבל באותה שעה ר' אברהם שופך את לבו לבורא יתברך שישלח את עזרתו מקודש והשידוך שנגזר עליו מהשמים יחתך במהרה.

*

ליכא חתונה דלית ביה תיגרא:

לפתע חש גם המחותן ר' נפתלי בהיעדרות של מחותנו והדבר חרה לו מאד, האם עד כדי כך המחותן אדיש לשמחה שלו? האם הוא לא מבין שהמחותן שנמנה עם שועי ארץ אינו יכול להסתפק בחתונה ממוצעת? איך הוא יכול לבזות אותו לעין עם ועדה?

הוא ניגש אל האח של רב אברהם ר' שמעון המכונה שימי שהצליח בחייו ואף הוא נמנה על שועי ארץ ושואל אותו להיכן נעלם המחותן, הוא צריך אותו לאורך כל החתונה כפי הנוהג בעולם, להיכן נעלם לפתע?

ר' שמעון החל לבדוק את החדרים בזה אחר זה עד שגילה את החדר בו הסתגר אחיו, הוא מצא אותו שבור ורצוף עד עמקי נשמתו.

ר' שמעון נחרד מאד.

"אחי היקר מה אירע לך בשמחה הגדולה שלך אתה נוהג בכל דיני האבלות? האם אין כאן עניין של כפיות טובה כלפי הבורא יתברך שהשפיע עליך שפע ברכה לאחר בצורת ארוכה. הרי היה עליך לשמוח עד לרקיע השביעי ותחת זאת אתה מסתגר לך כאילו חלילה וחס אתה נמצא באיזה אבלות חלילה וחס?!"

"רב שמעון אני מאד טרוד ומפחד יש כאן שמחה שפורצת כל גבולות, לדעתני היא עברה את כל גבולות הטעם הטוב, בזמן הגמרא שברו זכוכית לבנה (זוגיתא חיוורתא) יקרה ביותר כדי לא לשכוח את האבלות על ירושלים ועל המקדש,

איך ינעם לנו לחמנו כשהמקדש לא נבנה ועמנו נמצא בשפל המדרגה. אלפי אנשים רעבים ללחם וכאן נשפכת לה שמפניה כמו במסיבות של רח"ל, אני לא יכול לשאת זאת, אני גם פוחד מאד מעין הרע שחלילה וחס לא תזיק לנו, אתה יודע שעדיין אנחנו צריכים ישועה גדולה עם דודי היקר אני פוחד מאד ותמה אם שמחה חורגת זאת לא תשפיע עליו לרעה, עד כמה נדרש ממנו כוחות על אנושיים לראות את הסחרור הגדול סביב האח הקטן ושלא יתגנב אליו שמץ של קנאה? האם ניתן לדרוש ממנו להעלות את עצמו לעולה? לשחוט את נשמתו היחידה על מזבח האחוה?

"אתה צודק מאד אחי היקר העלית טענות בטוב טעם ודעת, אני אדבר עם המחותן ואסביר לו את העניין כדי שחלילה וחס לא יחשוב מחשבות לא טובות, כעת צריכים לחשוב גם על המחותן שבא מסטייל שונה לחלוטין, אולי עשה משגה שלא השתדך עם גביר כמותו שרגיל לכאלו שמחות ולא נראה לו הדבר חריג.

אך עם כל זאת כעת כשהשתדכת עמו עליך לזרום איתו ולהתפלל שלא תינזקו מעין הרע, וכידוע שמי שמקפיד מקפידים עליו אבל מי שאינו חושש אין העין הרעה שולטת עליו. אני מבקש ממך צא כעת ותתנער מהמראה הלא טוב שלך תעלה על פניך את המראה הטוב ביותר שאתה יכול להיראות בו כדי לא לגרום לנזק ליחסים ביניכם וגם לערפילים שיעטפו את הזוג הצעיר בראשית בניינו.

ר' אברהם נוכח בצדקת דברי אחיו שדואג לו מאד, הוא רחץ את פניו והשתדל למחות את המראה הנפול שלו. ר' שמעון רץ להסביר למחותן שהיו למחותן סחרחורות קשות ולפיכך נכנס לחדר כדי לייצב את מצבו.

ר' נפתלי העלה חיוך מזויף על פניו את האמת ידע הוא שלא מיניה ולא מקצתיה, אבל עדיף לקנות את השקר הזה וללא לשבור את אווירת השמחה.

אך את דודי לא ראו יותר בשמחה, הוא עזב בפתאומיות את האולם ונסע לבית, הוא לא יכול היה לשחק ברגשותיו כמטוטלת יש גבול כמה הוא יכול להיות מבולבל בשמחה הזאת. הוא נטל כדור הרגעה - עשרים מזמורי תהילים מתוך בכיה סוערת ולאחר מיכן התפלל מעריב ביחידות משך למעלה משעה הוא נשכב על מיטתו לאחר אמירת קריאת שמע בדביקות עצומה מחכה ליום יותר נפלא שישכיח את הבלבול הנורא.

סיפור / מתוך המדור 'מעדני מלך' באספקלריא הנוכחי

מעשה עם הב"ח והמגלה עמוקות:

כאשר סיים הב"ח לכתוב את ספרו שלח את החיבור בידי שליח אל המגלה עמוקות כדי שזה יעיין בו ויתן לו את הסכמתו היה זה ביום י"ד בניסן ערב חג הפסח בשעה שרבי נתן התעסק באפיית המצות כשהגיש לו השליח את הספר ביקשו רבי נתן להניחו בצד עד אשר יתפנה מעיסוקיו חזר השליח אל הב"ח שחקרו בפרוטרוט מה אמר למגלה עמוקות ומה השיבו הלה כשסיפר השליח על תגובתו של רבי נתן נשבר ליבו של הב"ח בקרבו אם צדיק זה לא התפנה מיד לחידושיי אמר לעצמו סימן הוא כי לא כיוונתי לאמיתתה של תורה ולא למדתי תורה לשמה הב"ח שקע בעצבות כבדה וכבר התכוון להעלות באש את כל חידושיו. בשמים ראו את צערו של הב"ח ונוצרה קפידה קשה על המגלה עמוקות בגלל הצער העמוק שהסב בעקיפין לב"ח נגזר עליו בבית דין של מעלה כי יסתלק מהעולם אלא שאז הרגיש בעל המגלה עמוקות בעגמת הנפש שנגרמה בעטיו לב"ח הזדרז ונסע לביתו לפייסו ולבקש את מחילתו רק אז הוסרה מעליו הגזירה.

ילד הפלא שנענש להישאר נמוך:

ובדומה לכך מסופר על רבי דוד מקרלין אשר רבי חיים עוזר כתב עליו זקן ההוראה בדורו התפרסם כעילוי גדול בקטנותו, היהדות ברוסיה ובפולין לא פסקו מלדבר על העילוי הקטן וסיפרו ניסים ונפלאות על תבונתו הרבה ועל מוחו החריף. היה נמוך קומה ותלה הדבר במה שפגע בקטנותו את רבי דוד טבלי כפי שהובא בספר תולדות לקהילת פינסק קרלין שבעודו ילד נזדמן ר' דוד קארלינר לבריסק שעה שהגיע לשם הגאון ר' דוד טבלי לקבל את הרבנות באותה עיר, אותו גאון ר' דוד טבלי דרש בהלכה לפני הלמדנים שבעיר והילד דוד זה שנודע לאחר שנים כר' דוד"ל קארלינר עלה על הספסל בבית המדרש והקשיב לדברי ר' דוד טבלי, כשהגיע ר' דוד טבלי להצעת מסקנותיו הקשה לו דוד"ל הקטן קושיא וסתר בזה את כל בנינו, הגאון ר' דוד טבלי ירד מעל הבימה נשק לילד ואמר לו כי קושיתו צודקת, אך דע לך ילדי הקטן שלא התנהגת בדרך ארץ אין לסתור דברי הדורש בפני קהל רב והיה רבי דוד"ל מקרלין אומר מחמת קפידה זו נשארתי כל ימי נמוך.

נענש בגלל שחלק על רבי יצחק אלחנן:

וכך סיפר מרן רבי יחזקאל אברמסקי פעם אחת עסקתי בעניין מסויים שבו חיווה את דעתו הג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, דעתי היתה שונה

מדעתו וחלקתי על דבריו, באותו בוקר נכנסו הבולשביקים לעיר שהייתי בה נמלטתי לבית אחד שבו התגוררה אשה אלמנה חפשתי ספר ללמוד בו ולא מצאתי ושאלתי את האלמנה אם תוכל להביא לי ספר תחילה השיבה שאין לה שום ספר בבית אך מאוחר יותר נזכרה שעל אחד הארונות מונח ספר שהושאר בידה לפני זמן רב על ידי מאן דהו. נטלתי את הספר לידי **ולמרבה הפלא היה זה אחד מספריו של ר' יצחק אלחנן כאשר פתחתיו נפתח הספר במקום שבו הוא דן בנושא שחלקתי עליו** מיד הבנתי שהגזירה נגזרה ועוד היום אתפס וכך היה עברו שעות מועטות והבולשביקים עצרוני והגלו אותי לסיביר. לילה אחד לאחר חדשים ארוכים של שהייה במחנה בסיביר בשוכבי על דרגש העץ שניתן לאסירים **ישנתי וראיתי בחלומי את רבי יצחק אלחנן מסתכל עלי ומחייך** משהקיצותי נגשתי אל עורך דין שהיה שם ואמרתי לו ראה היום אשתחרר וכך באמת היה אותו יום ערב יום הכיפורים היה ובשעות הצהרים באו והודיעו לי שאני משוחרר.

סיפור מרגש ומפחיד

סיפור מרגש ומפחיד שהתפרסם בויליאמסבורג שבארה"ב בשנת ניסן תשע"ז, סיפר בהתרגשות על חלום שחלם לפני חג פורים האחרון, ובחלומו מופיע שותפו לשעבר שביקש ממנו סליחה מדובר על שותף שהיה לו לפני שלושים וחמש שנים ונפרדו במריבה וגם לאחר שנפרדו והלך החולם לחפש עבודה אחרת הלך השותף וקלקל לו ופוטר מהעבודה וגרם לו צער והקפיד עליו שלא ימחול לו לעולם, ואכן כעבור שלושים וחמש שנה בא אליו בחלום לבקש סליחה אך לא הסכים למחול למרות שחזר החלום כמה פעמים ולבסוף השותף בא גם לבנו בחלום וביקש ממנו שילך לבקש סליחה מהשותף וישלח לו משלוח מנות וירצה אותו אך לא הועיל וניסה לדבר עם רבנים שישפיעו עליו למחול לאבא שלו ולא הסכים ולבסוף האדמו"ר מזיימיגראד - וויליאמסבורג, הצליח להשפיע עליו למחול ולסלוח רק אז הכל נרגע.

סיפור עם הרבי מחב"ד

זוג שהיו חסידי חב"ד ולא זכו להיפקד וכמובן עשו את כל הטיפולים ששייך לעשות והלכו לכל הרופאים המומחים ולא עזר דבר, ותמיד כשהלך רבי מחב"ד מכניס בין בקושתיו לזכות להיפקד והרבי על הכל היה משיב חוץ מהנושא של ילדים, פעם הוזמנו ליחידות עם הרבי וכמובן דיברו עם הרבי על כל בקשותיהם ועל הכל יעץ ובירך אך על הבקשה הכי חשובה

לזכות לילדים התעלם מהם, ואז האשה התפרצה בבכי למה הם לא יזכו לבנים והרבי השיב כיון שיש עליכם קפידא, כאשר יצאו התחילו לחשוב עד שנזכר הבעל בהיותו בחור פעם נסעו לחתונה בקנדה וארגנו אוטובוס לבחורים והוא היה כמובן וכיון שהנסיעה הרבה שעות הלכו לישון בדרך אחד התלמידים היה מאוד ירא שמים שהיה מקפיד להניח מים ליד מיטתו ולא פוסע אפילו פסיעה וגם לא מדבר לפני נטילת ידיים ולכן הניח בסמוך למקומו קערה עם מים, וכאשר נרדם חמד לצון לעשות צחוק ממנו לקח לו את הקערה ונראה מה יעשה, לאחר שהתעורר לא מצא אותו בחור את המים וכיון שגם אינו מדבר רק צעק נו נו והתחילו לצחוק עליו והיה צער גדול מזה עד שהנהג ראה את המעשה וצעק עליהם והביאו לו את המים ולאחר שנטל אמר לו שלא מוחל לו לעולם, ולכן מיד החליט שחייב לבקש ממנו סליחה ובהיותו מתגורר באותה שכונה הלך אליו וניסה להזכיר לו את המעשה והשיב שברור שהוא זוכר ולא מוחל לו, אך התחנן על נפשו ושהרבי אמר לו ללכת לבקש סליחה אמר לו שבגלל הרבי הוא ימחל לו, ובאותה שנה זכו להיפקד.